

15—23 december

Debatter m. m.

Torsdagen den 15 december

	Sid.
Svar på interpellation av herr förste vice talmannen Skoglund ang. det av 1953 års kyrkomöte behandlade förslaget till pastoratsindelning	3
Svar på fråga av herr Nihlfors ang. åtgärder för att snarast tillhandahålla hushållen potatis till rimligt pris	19
Svar på interpellationer av:	
herr Holmberg ang. beredande av sysselsättning för sågverksarbetarna på Lövholmen, Båtskärsnäs och Seskarö	26
herr Kilsmo ang. försäljning av landets lager av vete och råg för foderändamål	35
herr Agerberg ang. åtgärder till förstärkande av vattendomstolarna	40
herr Severin i anledning av den föreslagna tystnadsplikten för polismän och vissa andra befattningshavare	49
herr Christenson i Malmö ang. åtgärder till förhindrande av alltför stor värdeminskning på statens premieobligationer	53
herr Senander i anledning av den försämring, som inträtt i folkpensionärernas läge på grund av prisstegringarna	56
herr Löfgren ang. storflygplatsen vid Halmsjön	60
herr Jacobson i Vilhelmina ang. vissa frågor rörande uppehållande av järnvägstrafik i glesbygder	67

Lördagen den 17 december

Ändrad lydelse av lagen om ersättning för mistad fiskerätt m. m.	77
Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under återstoden av produktionsåret 1955/56	78
Höstsessionens avslutning	104

Samtliga avgjorda ärenden**Lördagen den 17 december**

	Sid.
<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 6, ang. tilläggsprotokoll till överenskommelsen om en europeisk betalningsunion samt ett europeiskt monetärt avtal.....	77
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 40, om pension för Emma Klasson.....	77
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 33, ang. ändrad lydelse av 2 § lagen om ersättning för mistad fiskerätt m. m.....	77
<i>Statsutskottets</i> memorial nr 195, ang. tilläggsstat I till riksstaten....	78
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 43, ang. åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under återstoden av produktionsåret 1955/56	78

Torsdagen den 15 december

Kl. 10.00

§ 1

Justerades protokollet för den 9 innevarande december.

§ 2

Svar på interpellation ang. det av 1953 års kyrkomöte behandlade förslaget till pastoratsindelning

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON, som yttrade:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr förste vice talmanen Skoglund framställt till mig tre särskilda frågor, närmast avseende den fortsatta handläggningen av 1953 års sakkunnigförslag till reform av pastoratsindelningen och den församlingsprästerliga organisationen inom riket. Frågorna lyder så:

1) Av vilka anledningar har ej det av 1953 års kyrkomöte behandlade förslaget till pastoratsindelning ännu förelagts riksdagen och när kan detta beräknas ske?

2) Innebär de normer, som tillämpats vid beslutad kyrklig indelning i Stockholm, att Kungl. Maj:t överväger att tillämpa nya och från de sakkunnigas avvikande principer vid pastoratsindelningen även för riket i övrigt?

3) Kan nya ingripanden i den kyrkliga organisationen befaras innan pastoratsindelningsfrågan förelägges riksdagen?

Innan jag går att lämna de direkta svaren på dessa frågor, vill jag nämna något om vad som förevarit hittills under handläggningen av berörda sakkunnigförslag. På sätt i interpellationen inledningsvis erinras om, blev sakkunnig-

förslaget — efter vederbörlig remissbehandling — underställt 1953 års kyrkomöte för yttrande. Kyrkomötets i anledning därav avlätna svar till Kungl. Maj:t kan dock svårligen, såsom i interpellationen antydes, sägas ha innebörd av att kyrkomötet godkänt de sakkunnigas förslag till indelningsnormer eller i huvudsak antagit av dem skisserat indelningsförslag. Kyrkomötet har tvärtom i sitt yttrande gjort åtskilliga anmärkningar gentemot vad de sakkunniga föreslagit. Kyrkomötet ifrågasatte en utökad prästorganisation och vände sig därvid i synnerhet mot de sakkunnigas reducering av antalet ordinarie prästtjänster genom inrättande av ökat antal extra ordinarie tjänster. Å andra sidan har flera av remissmyndigheterna företrätt en annan mening än kyrkomötet i olika hänseenden. Så har t. ex. både kammarkollegiet och statskontoret förordat höjning i skilda fall av folkmängdstalen i de sakkunnigas indelningsnormer. I avseende å riktlinjerna för pastoratsindelningens anknytning till den nuvarande borgerliga kommunindelningen finns också mycket olika uppfattningar bland remissinstanserna.

Jag har med dessa påpekanden velat ge en antydning om huru komplicerat det i interpellationen angivna spörsmålet är och huru många verkligt svåra ställningstaganden som ett avgörande i denna fråga i dess helhet innebär. Ställningstagandena har ju ej heller underlättats genom de starkt divergerande uppfattningar, som i viktiga stycken framkommit under ärendets remissbehandling.

Jag vill vidare erinra om att jag vid föregående års riksdag, under höstsessionen, fick tillfälle att i första kammaren i korthet meddela, att pastorats-

Svar på interpellation ang. det av 1953 års kyrkomöte behandlade förslaget till pastoratsindelning

indelningsfrågan efter handläggningen i kyrkomötet varit föremål för ingående beredning inom Kungl. Maj:ts kansli men att jag ej vågade förutsätta att proposition i ämnet kunde föreläggas 1955 års riksdag.

Med vad jag här omnämnt torde jag ha besvarat den i interpellationen framställda första frågan i dess första del, d. v. s. frågan om anledningen till att pastoratsindelningssakkunnigas förslag ännu ej förelagts riksdagen. Till svar på samma fråga i dess senare del, eller frågan om när proposition till riksdagen i ämnet kan vara att förvänta, vill jag ytterligare framhålla följande.

Såsom i interpellationen påpekas, torde ej något kyrkomöte komma att sammankallas under 1956. Kyrkomötet har visserligen redan fått tillfälle att yttra sig i själva indelningsfrågan, men med denna sammanhör ganska intimt vissa ändringar i gällande prästvalsbestämmelser, syftande bland annat till att möjliggöra förflyttning av präster där sådant påkallas av beslutad indelningsändring. Och dessa författningsändringar, vartill förslag framlagts av 1950 års prästvalskommitté, måste jämlikt regeeringsformen § 30 underställas kyrkomötet för godkännande. Ytterligare kan påpekas, att även vissa andra nu aktuella frågor skulle kunna i sin mån påverka de slutliga ståndpunktstagandena med avseende å riktlinjerna för pastoratsindelningsreformen. Härvid må främst uppmärksammas frågan om kvinnliga präster, vilken likaledes är tänkt att föreläggas nästa kyrkomöte och som ju kan få betydelse för bedömande av förutsättningarna för församlingsprästers rekrytering. Vidare kan nu pågående utredningar rörande församlingsstyrelselagstiftningen samt för en reform av folkbokföringsväsendet i särskilda hänseenden komma att bidra till att klarlägga prästernas framtida arbetsuppgifter vid sidan av deras egentliga pastorala tjänsteåligganden. Försam-

lingsstyrelseutredningen lär bli färdig under loppet av nästföljande år. I fråga om folkbokföringsväsendet, varinom för närvarande utföres vissa förberedande tekniska prov, kan dock — enligt vad under hand meddelats — något första utredningsresultat säkerligen icke emotses förrän tidigast 1957. Ingen av de här nämnda särskilda frågorna äger visserligen något sådant tvingande samband med indelningsfrågan, att ej de allmänna normerna för en indelningsreform skulle kunna fixeras utan att berörda frågor dessförinnan slutbehandlats. Utredningarna i dessa frågor kan dock, såsom redan antytts, komma att ytterligare belysa några av de med en pastoratsindelning sammanhörande problemen och därmed möjligen ock bidra till att i någon mån utjämna nuvarande motsättningar i denna angelägenhet. Av alla de skäl jag i det föregående anfört ser jag mig icke för närvarande i stånd till att framlägga något förslag till proposition i ämnet till riksdagen, varför ock någon sådan proposition säkerligen icke kan vara att förvänta till 1956 års riksdag.

I sin andra fråga berör interpellanten de nyligen beslutade indelningsändringarna inom Stockholms stad, särskilt dem som avser stadens södra förortsområden eller nuvarande Brännkyrka och Enskede församlingar, och spørjer om därvid tillämpade indelningsnormer uttryck för vad som är avsett att tillämpas framdeles vid pastoratsindelningen i riket i övrigt.

I Stockholm är förhållandena, på sått väl är känt, i sin mån särpräglade i följd av stadens starkt expanderande utbyggnad i ytterområdena. Dessa förhållanden är ännu ej slutligt uppordnade, varför ock regleringen av församlings- och pastoratsindelningen därstädes förmodligen icke genom de hittillsvarande besluten erhållit sin fullt slutgiltiga lösning. Mycket blir härigenom beroende av huru utbyggnaden till sist gestaltar

Svar på interpellation ang. det av 1953 års kyrkomöte behandlade förslaget till pastoratsindelning

sig och huru folkmängden i förortsområdena under den närmaste tiden därefter kommer att stabiliseras. I varje fall kan uppenbarligen icke dessa speciella förhållanden i storstaden Stockholm utan vidare läggas till grund för en prövning av indelningsmöjligheterna inom riket i dess helhet. Där liknande förhållanden kan föreligga inom någon av landets andra större tätorter, är det givetvis dock ej uteslutet, att man även där nödgas upplägga indelningen och tjänsteorganisationen efter liknande restriktiva normer.

Den i interpellationen framställda tredje frågan synes mig till sin innebörd i någon mån oklar. Förmenas med ordet »befaras», att Kungl. Maj:t skulle ha opåkallat ingripit i församlings- och pastoratsindelningen eller i den prästerliga tjänsteorganisationen, vill jag framhålla att så ej varit fallet. Varje reglering i dylikt hänseende har varit föranledd av därom gjord framställning eller eljest i behörig ordning väckta förslag. Att vederbörandes speciella yrkanden därvid icke alltid kunnat bifallas kan naturligen ej rubriceras som ett obehörigt ingripande av Kungl. Maj:t.

Har interpellanten åter med denna sin fråga allenast avsett att söka besked om huruvida andra uppkommande behov av organisationsändringar inom pastoraten kan emötes bli beaktade under tiden, innan slutligt förslag i den allmänna indelningsfrågan blir underställt riksdagen, så kan jag nu endast svara, att varje sådant förslag givetvis kommer att omsorgsfullt prövas och avgöras på sätt som påkallas av de i ärendet föreliggande omständigheterna.

Härefter anförde:

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND** (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för hans svar på min

interpellation, men jag tror, att det är ärligast om jag också säger, att jag inte är särskilt tillfredsställd med själva innehållet i svaret.

Bakgrunden till min interpellation är det förslag till pastoratsindelning, som pastoratsindelningssakkunniga avlämnade år 1953 och som av herr statsrådet förelades 1953 års kyrkomöte. Den reform, som ifrågasattes, tillmättes ju mycket stor betydelse. Jag erinrar mig alldeles särskilt ifrån kyrkomötets behandling av denna fråga herr statsrådets eget uttalande därom i ett anförande, som jag tror tilldrog sig kyrkomötets uppmärksamhet i hög grad och också framkallade dess gillande. Då yttrade herr statsrådet: »Det har ibland i diskussionen kring pastoratsindelningen framkastats, att det inte på något sätt hastar med att avgöra indelningsfrågan. Har vi klarat oss så här länge, blir det nog ingen katastrof, om vi väntar ytterligare.» Och herr statsrådet fortsatte: »Argumentet kan låta övertygande, men är ändå inte särskilt realistiskt. Strukturförändringar av samhället, relativt snabba folkomflyttningar, en ny kommunindelning — även om denna i och för sig inte får vara normerande för pastoratsindelningen — leder onekligen till att det som skall göras inte bör skjutas alltför långt in i framtiden. Tillkommer så det redan 1951 genomförda vakanssättningsförfarandet beträffande ordinarie prästerliga tjänster, vilket innebär betydande olägenheter för både församlingarna och befattningshavarna, olägenheter, som talar för att det inte bör dröja för länge innan pastoratsindelningen förnyas.»

Sedan fick även det särskilda utskottet sitt vänliga omnämnande i statsrådets anförande: »Utskottets utlåtande präglas enligt min mening av både allvar och besinning. Det utgör ett positivt försök att överbrygga meningsmotståndningar, som kan finnas på detta om-

Svar på interpellation ang. det av 1953 års kyrkomöte behandlade förslaget till pastoratsindelning

råde, och skiljer sig fördelaktigt — ingen hade väl för övrigt väntat annat — från en del av den debatt, som pågått kring betänkandet och som föregått kyrkomötet.»

Detta var den uppfattning herr statsrådet hade vid kyrkomötet, och jag tror att vi alla som då hade tillfälle att närvara i allt väsentligt också instämde i detta.

Som vi vet blev kyrkomötets beslut, att särskilda utskottets utlåtande godtogs. Nu har i det allra närmaste två år gått, och vi är framme vid årsskiftet 1955/56. Det förefaller som om statsrådets uttalanden angående den tidpunkt då denna fråga skall framläggas för riksdagen blir alltmer tveksamma ju längre tiden går, och statsrådet har i uttalanden på annat håll sagt, att han inte tänker sig något kyrkomöte förrän 1957. Detta har framkallat stor undran och oro ute i församlingarna. Vi som deltog i 1953 års kyrkomöte har också fått kännning av denna undran, och man frågar vad som ligger bakom detta uppskjutande. Det var för att få klarare besked i den saken som jag har vänt mig till statsrådet. Jag har en känsla av att statsrådet har haft vissa besvärigheter, när det gällt att utforma det svar jag har fått här i dag. Departementschefen och hans medhjälpare har tydligen fått gå husesyn för att leta fram så många argument som möjligt som skulle kunna motivera, varför man inte ännu kan framlägga något förslag. Ändå vågar jag påstå, att statsrådet icke lyckats eller möjligen funnit det lämpligt att i detta sammanhang redovisa de mest avgörande skälen.

Om jag ett ögonblick stannar inför de skäl som statsrådet anför, kan jag förstå honom när han talar om att det är ett svårt ställningstagande. Han säger: »Jag har med dessa påpekanden velat ge en antydning om huru komplicerat det i interpellationen angivna spörsmålet är och huru många verkligt svåra

ställningstaganden som ett avgörande i denna fråga i dess helhet innebär. Ställningstagandena har ju ej heller underlättats genom de starkt divergerande uppfattningar, som i viktiga stycken framkommit under ärendets remissbehandling.»

Jag vill erkänna att det inte är så förfärligt enkelt att arbeta samman allt detta, och man kan inte begära av statsrådet, att det skall ske på mycket kort tid. Men eftersom så lång tid förflutit från kyrkomötet och tills nu och då jag vet att ärendet dock varit föremål för viss utredning inom departementet, borde man ändå ha kunnat komma till något verkligt resultat.

Beträffande frågan, när en proposition skulle kunna föreläggas riksdagen i detta ämne, anför statsrådet också en hel del skäl. Först tar statsrådet upp frågan om vissa ändringar i gällande prästvalsbestämmelser, som innan de blivit avklarade skulle kunna vara ett mycket väsentligt hinder. Det är vidare frågan om kvinnliga präster, där ju statsrådet har utlovat att han skall försöka komma till något resultat, det är folkbokföringsväsendet och jag tror det är ytterligare något som han tar fram. Men det förefaller, som om herr statsrådet själv känner med sig, att hans argumentering inte är alldeles övertygande, och därför gör han följande medgivande i svaret. Han säger: »Ingen av de här nämnda särskilda frågorna äger visserligen något sådant tvingande samband med indelningsfrågan, att ej de allmänna normerna för en indelningsreform skulle kunna fixeras utan att berörda frågor dessförinnan slutbehandlats. Utredningarna i dessa frågor kan dock, såsom redan antytts, komma att ytterligare belysa några av de med en pastoratsindelning sammanhörande problemen och därmed möjligen ock bidra till att i någon mån utjämna nuvarande motsättningar i denna angelägenhet.»

Svar på interpellation ang. det av 1953 års kyrkomöte behandlade förslaget till pastoratsindelning

Ja, det är en hel liten samling av olika skäl, som statsrådet här har fört ihop men som han själv erkänner dock icke har någon avgörande betydelse.

Min fråga nummer tre löd: Kan nya ingripanden i den kyrkliga organisationen befaras innan pastoratsindelningsfrågan förelägges riksdagen?

Ja, även på den frågan förefaller det mig, som om statsrådet lämnade ett undanglidande svar. Statsrådet anser att min fråga i någon mån är oklar. Det är möjligt att friställer man frågan utan hänsyn till vad jag sagt tidigare i min interpellation, kan man kanske tyda den på mer än ett sätt. Vad jag velat lägga in i frågan är emellertid ungefär följande.

Uppkommer behov av organisationsändringar här och var, som jag väl tänker att det gör, då är spørsmålet detta: Tänker statsrådet lösa dessa då uppkomna frågor på ett sätt, som i hög grad avviker från vad kyrkomötet uttalat sig för? I så fall kan ju detta komma att medföra, att det sker en utveckling som fastläser organisationen och omöjliggör för riksdagen, när den får tillfälle att yttra sig, att komma någon vart. Kanske vi då avlägsnat oss ganska långt ifrån vad både kyrkomötet och andra instanser ansett i denna fråga.

Jag skall inte bli mera långrandig i detta fall. Jag behöver inte särskilt motivera hur angelägen denna fråga är. Det har, som jag sade, statsrådet själv uttalat sig om. Jag försökte i min interpellation sammanfatta det hela på ungefär följande sätt:

»Dröjsmålet med pastoratsregleringen är förenat med betydande praktiska olägenheter. Församlingsindelningen är en för den svenska folkkyrkans verksamhetsmöjligheter avgörande omständighet. Man fruktar nu i vida kretsar ute i landet, att när lösningen på detta problem kommer, vilket måste ske utan alltför långt dröjsmål, denna icke skall åstadkommas i tillräckligt nära anknyt-

ning till vad sakkunniga föreslagit och med tillräcklig hänsyn till vad kyrkans arbetsförhållanden och kyrklig tradition bjuder.»

Jag har i detta sammanhang också pekat på vad som skett här i Stockholm vid den uppdelning av församlingar som har ägt rum. Församlingarna har därvid fått sådan storlek, att man undrar om detta skall påverka statsrådets ställningstagande i liknande angelägenheter i andra tätorter ute i landet. Statsrådet försäkrar visserligen, att så icke skall bli fallet, men statsrådet svarar även där både ja och nej. Statsrådet anser att förhållandena i Stockholm är så särartade, att de inte kan vara prejudicerande i övrigt, men statsrådet gör dock följande reservation: »Där liknande förhållanden kan föreligga inom någon av landets andra större tätorter, är det givetvis dock ej utslutet att man även där nödgas upplägga indelningen och tjänsteorganisationen efter liknande restriktiva normer.»

Jag vill sluta med att rikta den uppmaningen till statsrådet: Skjut inte den här frågan ut i det ovissa bara därför att den är känslig! Jag tror att statsrådet skulle få mycket erkännande, om herr statsrådet lade ned verklig kraft på den här frågan och försökte få den löst inom rimlig tid och på ett sätt, som han vet att man både från församlingarna och på kyrkligt håll förväntar att statsrådet skall göra.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! Jag skulle vilja kommentera några av de reflexioner som herr Skoglund har gjort.

Det sades av interpellanten, att jag har framfört en hel bukett av skäl för att det inte ännu har blivit någon proposition, men att jag själv skulle ha erkänt, att de inte vore av avgörande betydelse. Det är nog inte alldeles riktigt. När interpellanten liksom jag sä-

Svar på interpellation ang. det av 1953 års kyrkomöte behandlade förslaget till pastoratsindelning

ger, att frågan är svårlöst och har många aspekter, måste det väl i alla fall också kunna erkännas, att tillsammans måste hela denna rad av skäl som jag har dragit upp i svaret, mana till en viss försiktighet. Det är alldeles riktigt, att jag i kyrkomötet uttalat mig såsom interpellanten citerade. Men det kan ju ändå inte sägas vara någon så oerhört lång tid, som hittills har gått sedan dess. Många stora reformer har förberetts i flera tiotal år. Nu menar jag inte, att man kan göra på det sättet i denna fråga, men den tid, som hittills har förflutit, är ju inte så lång, att olägenheterna av dröjsmålet har blivit alltför stora.

Vad sedan beträffar frågan om vad vi skall göra i de fall, då det kan föreligga behov av omedelbara organisationsändringar, vill jag påpeka, att vi ju fattat en del beslut om sådana organisationsändringar på senare tid. Om den ärade interpellanten menar, att de i hög grad skulle avvika ifrån vad man tänkte sig i kyrkomötet, så är det väl ändå inte alldeles riktigt, möjligen bortsett från de stora församlingar, i vilka vi har delat vissa av Stockholms mammutförsamlingar. Där är det ju särpräglade omständigheter, såsom jag påpekat, och herr Skoglund tycks också gilla den omläggningen. Jag har även framhållit, att om det blir fråga om ytterligare utbyggnad, vilket väl är att förutse, i vissa av områdena söder om Söder i Stockholm, kommer säkerligen frågan upp att göra ytterligare någon delning.

Med anledning av den ärade interpellantens uttalande, att vi har lagt litet för restriktiva normer på tilldelningen av prästerliga tjänster, så vill jag säga, att jag är den förste att erkänna, att så i och för sig kan synas vara fallet med hänsyn till de nuvarande förhållandena. Men å andra sidan är det ju varken interpellanten eller mig obekant, att vi har en besvärande prästbrist

här i landet, och därför gäller det för oss att försöka utnyttja de knappa prästerliga tillgångarna på de platser där de allra bäst behövs. Jag hade ju tillfälle att för några veckor sedan svara på en interpellation, direkt ställd till mig med anledning av detta, och den ärade interpellanten torde i mitt svar och mina repliker då kunna finna ytterligare synpunkter på den saken, vilka jag inte här behöver upprepa. Men jag skulle ändå allvarligt vilja fråga herr Skoglund: Anser herr Skoglund, att vi nu omedelbart skall placera fler präster i de största städerna, när vi har denna allvarliga prästbrist? Enligt min mening kan vi inte göra det, därför att dessa präster skulle ju i så fall tas från eller inte kunna komma till områden, särskilt i nordligaste Sverige, där vi har alldeles speciellt stor prästbrist. Jag har inte velat för närvarande medverka till att fatta beslut, som skulle åstadkomma en sådan försämring för de av prästbristen allra hårdast drabbade områdena här i landet.

Herr förste vice talmannen SKOGLUND (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall ta upp ett par tre av de spörsmål statsrådet här nämnde. Jag erkände att denna fråga inte är lättlost, men jag sade också, att statsrådet har ju dock haft ett par år på sig för att försöka få klarhet i frågan, och märk väl, herr statsråd, det är inte bara fråga om den tid som har gått, utan det är ju så, att statsrådet inte i ringaste mån anger någon tidpunkt, då vi möjligen skulle kunna få frågan löst. Man borde åtminstone kunna tänka sig någon tidpunkt, då man skulle kunna behärska det här problemet, men på den punkten får man inget svar alls.

Sedan var det frågan om delningen av stockholmsförsamlingarna. Statsrådet vill tolka in i mitt yttrande, att jag har gillat den uppläggning, som har skett vid delningen av stockholmsför-

Svar på interpellation ang. det av 1953 års kyrkomöte behandlade förslaget till pastoratsindelning

samlingarna. Men på den punkten har jag inte uttalat mig. Jag tycker nog, att man gått in för alldeles för stora församlingar, men det kanske stockholmarna själva tar upp.

Sedan försöker statsrådet bolla över detta på ett annat sätt och säger, att låter man flera präster gå till städerna, blir det nordligaste Sverige och de mera glesbebyggda orterna utan präster. Jag vill ställa frågan på ett annat sätt. När vi gjort reformer på olika områden, har vi då alltid varit tvärsäkra på att vi kunnat besätta de befattningar som det varit fråga om? Gör man en reform på längre sikt, bygger man väl upp den på sådant sätt som är klokt och rimligt, och i den mån det är möjligt besätter vi de tjänster det är fråga om. Det har vi gjort på sjukvårdens och många andra områden. Inte bygger vi organisationerna efter det minimiantal befattningshavare, som vid ett visst tillfälle kan finnas här i landet, utan vi försöker väl få flera krafter och utbilda flera människor som skall kunna befolka organisationen. Vad det här är fråga om är att i och med den befolkningsförskjutning, som har skett när människorna vandrat in till tätorter och städer, har man inte alls i samma utsträckning sett till att också prästerliga tjänster fått följa med. Jag antar att ecklesiastikministern väl också känner ansvar för de församlingar, som genom utvecklingens gång blivit underbemannade.

Herr UÅSTAD (h):

Herr talman! Herr förste vice talmanens interpellation liksom statsrådets svar har liksom öppnat hela frågan om pastoratsindelningen i hela dess vidd, och jag skall därför be att få anknyta några kommentarer till svaret och den debatt som här förts.

Jag kan då inte underlåta att säga ett par ord om församlingsindelningen på Söder. Vi vet att en kommitté för

några år sedan föreslog åtta församlingar i Söderort enligt en geografisk indelning, som enligt min mening föreföll mycket förnuftig. Men trots den befolkningsökning som sedan dess ägt rum och trots det dröjsmål, som frågans behandling blev utsatt för i ecklesiastikdepartementet, minskade man antalet till sex. Vi fick då dessa mammutförsamlingar som det talats så mycket om, bland annat Hägersten med en befolkning på i det närmaste 70 000 invånare. Redan i interpellationsdebatten i våras uttalade jag som min mening, att detta uppenbarligen stred mot det uttalande kyrkomötet gjort i sitt yttrande om pastorsindelningssakkunnigas betänkande. Nu säger man visserligen, och det har sagts många gånger — Stockholms domkapitel har tacksamt tagit fasta på detta — att en ny indelning sedermera kan ske i Söderort genom att man delar upp dessa stora församlingar. Men såvitt jag kan förstå kan en nydelning ske endast av Farsta och Hägersten, medan man för andra mycket stora församlingar med omkring 40 000 invånare bundit sig så, att en total omläggning eller indelning måste ske, om även de framdeles skall kunna minskas.

Den fråga som jag ställer och som kritiken av detta regeringsbeslut ställer är: Vilka intressen står egentligen bakom den indelning som regeringen beslutat? Ja, det är väl finansdepartementet och kanske civildepartementet. I varje fall är det inte kyrkomötet, ty kyrkomötet uttalade sig enhälligt för ett maximum av 30 000 invånare, möjligen med den jämkning uppåt som i vissa fall kan betingas av rent geografiska skäl. Det fanns åtskilliga socialdemokrater i det nya stora kyrkomötet och de reserverade sig icke på denna punkt. Den enda yttring till förmån för en annan gränsdragning som förekom där var den som uttalades i en motion av en socialdemokratisk representant från Malmö, som sträckte sig

Svar på interpellation ang. det av 1953 års kyrkomöte behandlade förslaget till pastoratsindelning

till 35 000 invånare, jag säger 35 000, som maximum för en storstadsförsamling — alltså inte de 70 000, som det här är tal om. Jag frågar herr statsrådet: Är det av intresse för det kyrkliga livet som denna indelning skett? Jag har aldrig ens från regeringshåll hört något sådant påstående, och därför står för mig den frågan obesvarad: Vilken opinion stöder sig regeringen på härvidlag?

Och så frågan om prästernas antal. Jag förstår mycket väl, att det är ett komplicerat problem och att en avvägning i prästbristens tid måste ske mellan land och stad. Men jag vill även härvidlag hänvisa till kyrkomötets enhälliga uttalande. Kyrkomötet yttrade, att maximiantalet invånare i en församling skulle vara 30 000, och att antalet präster vid ett sådant befolkningstal skulle vara fem stycken i en stadsförsamling; det var något högre i landsbygdsförsamlingar men det behöver jag inte nu gå in på. I Hägersten med nära 70 000 invånare skulle sex präster tillsättas. Det blir ungefär en präst på 11 000 invånare i stället för enligt kyrkomötets uttalande en präst på 6 000. I allmänhet blir det ungefär 8 000 invånare per präst i söderförsamlingarna, såvitt jag kunnat räkna ut.

Detta är emellertid inte det märkligaste. Det märkligaste är det arrangemang, som regeringen nu är i färd med att vidtaga i samband med indelningsbeslutet, nämligen att någon ökning av prästernas antal i Stockholm inte skall få ske. Det nytillskott av präster, som behövs exempelvis i Söderort, dit en mycket stor inflyttning har ägt rum, skall tagas från andra församlingar, inte bara i Stockholm utan också ute i stiftet, alltså eventuellt även från skärgårdsförsamlingarna. Eftersom det nu har varit på tal att företa en större reduktion av prästerskapet här i landet — i varje fall har det sagts att detta är ett önskemål från finansdepartementets

sida — måste detta innebära att de 200 prästtjänster som skall indragas går ut över landsbygden.

Den första fråga jag i det sammanhanget vill ställa är: Vem har givit Kungl. Maj:t rätt till detta? Är det opinionen ute i församlingarna, som har begärt detta? Eller är det opinionen i stockholmsförsamlingarna, som har uttalat sig för en dylik förändring, eller är det opinionen i Sollentuna, Täby, Djurö etc., eftersom dessa församlingar just nu är på tal och hotas av indragning av prästtjänster? Såvitt jag vet kan herr statsrådet icke åberopa något sådant stöd. Praktiskt taget alla kyrkliga råd och fullmäktigeförsamlingar har uttalat sig emot detta förslag. Jag betonar, att samma är såvitt jag förstår förhållandet beträffande de politiska partiernas representanter i kyrkofullmäktige. De har också varit i stort sett eniga på denna punkt. Jag hänvisar till Sofia församling, som har socialdemokratisk majoritet i fullmäktige. Även där har man gått emot reduktionsförslaget. Herr statsrådet kan därför inte åberopa sig på den lokala självstyrelsens medgivande i detta fall.

Sedan kommer kyrkomötet. Men som jag redan sagt har kyrkomötet gjort ett uttalande, som inte alls ger något stöd åt de åtgärder som regeringen planerar.

Då finns det bara en instans kvar, nämligen riksdagen. Jag ställer då frågan: Har den svenska riksdagen någonsin satts i tillfälle att ta ståndpunkt till hela detta nya och stora arrangemang rörande de prästerliga tjänsterna? Vetterligen alls inte. I varje fall har jag inte under de år jag suttit här i riksdagen fått vara med om att fatta ett sådant beslut. Det gäller ju här inte någon enstaka tjänst — i så fall har Kungl. Maj:t otvivelaktigt sina gamla befogenheter — utan det gäller grunddragen av prästerskapets organisation. Jag kan inte finna annat än att det som

Svar på interpellation ang. det av 1953 års kyrkomöte behandlade förslaget till pastoratsindelning

här skett strider mot allt skick och bruk rörande riksdagens ställning.

Vi träffar här, mina damer och herrar, beslut efter långa och ingående överläggningar, om det gäller en amanuens vid anatomiska institutionen i Uppsala. Vi sysslar ingående med tjänsteförteckningsrevisionen. Vi bestämmer hur många tjänster det skall få vara vid olika ämbetsverk. Men vi får inte säga någonting om antalet präster i den svenska kyrkan. Den saken avgöres av Kungl. Maj:t mot kyrkomötets yttrande, mot de lokala församlingarnas synpunkter och utan att riksdagen tillfrågats. Det är den saken jag här framför allt vill slå fast. Jag tycker att vi här rör oss med så viktiga och för många människor så betydelsefulla frågor, att det är på sin plats att även riksdagen får ett ord med i laget.

Nu kan naturligtvis regeringen säga: Ja, men det råder ju ett parlamentariskt system, vi representerar ju folkmajoriteten, och vi litar till den. Jag måste emellertid då ställa den frågan: Är regeringen så alldeles säker på att alltid ha majoriteten bakom sig i kyrkliga frågor? Hur gick det med snabbutbildningen av präster? Där fanns ingen parlamentarisk majoritet. Där stötte regeringen på ett mycket fast motstånd inte minst från sina egna, som i det fallet var de ivrigaste att fälla Kungl. Maj:ts förslag. Det finns sålunda en självständig opinion i kyrkliga frågor.

Sedan kan givetvis herr statsrådet med all rätt peka på det dilemma, vari han råkat på grund av prästbristen. Men då må det väl också vara oss tilllåtet, som var med här 1949 när prästlönebeslutet fattades, att säga att vi den gången varnade för de konsekvenser, som en njuigg behandling av prästerskapet skulle komma att dra med sig. Vi vet att det endast var med några få rösters övervikt i denna kammare, som prästerskapet över huvud taget den gången fick sina löner reglerade —

och den regleringen var sannerligen inte generös! Sedan dess har förhållandena ändrats därhän, att en teologie kandidat nu kan få praktiskt taget vilken läroverkslärartjänst i kristendom som helst, och i många fall också bättre löneförmåner än han får som präst. Där har vi konsekvenserna av 1949 års beslut, och ansvaret härför drabbar naturligtvis i hög grad riksdagen och regeringen, som då utformade förslaget. Jag vill erinra om hur en så sparsam man som Axel Rubbestad vid det tillfället befann sig på den mest generösa sidan och uppenbarligen i det fallet hade mycket god känning med utvecklingen på detta område.

Herr talman! Vi kan aldrig komma ifrån att staten, i varje fall till dess ändringar i nuvarande bestämmelser ägt rum, bär ansvaret helt och fullt för den kyrkliga organisationen och för det kyrkliga livet i vårt land. Det är en princip, som uttryckligen finns fastslagen i 1686 års kyrkolag, som i denna del ännu är bestående. Ingenting har rubbats i det avseendet. Och då synes det mig vara det naturliga att statsmakterna — det må nu vara regeringen eller riksdagen — i kyrkliga ärenden handlar med utgångspunkt från toleransens princip och i enlighet därmed tar sitt ansvar för den svenska folkkyrkan och ger denna den utrustning, som kyrkan behöver för att fullgöra sin gärning. Hur många som är direkt kyrkligt och religiöst engagerade, är i detta fall icke avgörande. Det avgörande är att vi vet att många, många människor här i landet är engagerade, och att det kyrkliga intresset finns företrätt i alla samhällslager. Jag tycker att det är en demokratisk plikt att inte räkna rösterna utan att i stället väga de intressen, som i detta fall är för handen.

Om man nu på tal om kyrkan i Stockholm skall tala om en planhushållning på detta område — för att använda det ord som majoriteten så gär-

Svar på interpellation ang. det av 1953 års kyrkomöte behandlade förslaget till pastoratsindelning

na vill begagna såsom benämning på den ordning vi nu har — så kan man ställa sig frågan: Vad är det för idé att exempelvis diskutera indragning av en prästtjänst i Täby, när man samtidigt har en stadsplan, som innebär att denna köping inom den allra närmaste tiden skall öka från 12 000 till 20 000, ja kanske upp till 40 000 invånare? En indragning blir en åtgärd för ett år eller två.

Vad själva det prästerliga arbetet i Stockholm beträffar kan vi inte komma ifrån, att det blir fler och fler åldringar i huvudstaden inte minst i city-församlingarna med den speciella omvårdnad från prästerligt håll som detta kräver. Den generation, som föddes i slutet på 1930-talet och under kriget och som var så manstark i förhållande till tidigare generationer, är nu snart inne i giftasåldern. Det måste bli många giftermål, många barndop och många konfirmationer etc. Dessutom finns det en socialvård eller en själavård, vad man skall kalla det för, som endast präster kan utöva och på vilket område den profana socialvården i varje fall inte kan nå samma resultat. Jag vill i det fallet erinra om det mycket märkliga yttrande härom som herr Fast, på vars omdöme vi i så hög grad litar, nyligen fällde under en debatt i konstitutionsutskottet.

Jag ställer, herr talman, allra sist den frågan: Är problemet detta, att vi inte har råd att ha präster i förhållande till folkmängdsökningen eller i någorlunda takt med den? Det förefaller ytterst egendomligt, om en sådan fråga skulle kunna besvaras med nej. Vi lever ju i en högkonjunktur utan like, och man kan då inte gärna ifrågasätta, att finansiella skäl skall tvinga oss till åtgärder, som vi av andra skäl anser inte önskliga eller rent av allvarliga. Vi hade under 1700-talet en präst på var 600:e invånare i detta land. I dag har kyrkomötet för stora stadsförsamlingar

satt upp som princip en präst på var 6 000:e invånare — i Hägersten får vi en präst på var 11 000:e invånare! Jag kan inte tänka mig att finansiella skäl kan på något sätt vara avgörande för denna betänkliga nyordning. Naturligtvis måste vi anpassa även kyrkans organisation, om det blir en mycket stor folkminskning i city och en mycket stor folkökning i utkanterna av en storstad; detta kan kräva en viss justering. Men man kan inte påstå att kyrkofolket begär någon orimlig andel av nationalinkomsten, utan tvärtom har kyrkofolket vant sig vid att begära en mycket blygsam andel.

Till syvende och sist kvarstår det förhållandet — det kan vi aldrig komma ifrån — att det område vi här rör oss på, det religiösa livets, är så individuellt, så personligt och så känsligt mänskligt, att de vanliga metoderna med rationalisering och kollektivisering och automatisering inte kan vara tillämpliga.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **PERSSON**:

Herr talman! Herr förste vice talman menar att jag inte alls har svarat på frågan, när en reform av pastoratsindelningen skall kunna genomföras. Jo, jag har talat om att vissa ytterligare utredningar och helst vissa ytterligare beslut i kyrkomötet borde föregå ett förslag i riksdagen i denna fråga. Dessutom har jag i annat sammanhang — som jag även här delvis har snuddat vid — redovisat att ett kyrkomöte knappast kan äga rum år 1956.

Det var emellertid inte detta, som jag ansåg mest bärande i herr Skoglunds senaste anförande, utan det var hans resonemang att vi bara skall gå på och inrätta befattningar och utbilda präster, så blir det nog balans med tiden. Ja men, herrar Skoglund och Håstad, det är väl ett försök i den riktningen som jag har gjort. Regeringen har känt

Svar på interpellation ang. det av 1953 års kyrkomöte behandlade förslaget till pastoratsindelning

sitt ansvar och ville ha en snabbutbildning av präster. Riksdagen vägrade i vändningen. Vill verkligen herr Håstad påstå att den majoritet, som till slut kom fram här i riksdagen, var upptänd av kyrklig hänförelse och ville göra det bästa möjliga för kyrkan? Jag tydde det tvärtom. Faktum är att jag ville få fram ett antal präster som var någorlunda gott utbildade. Nu måste jag, trots att jag inte ökat prästantalet i Stockholm, dispensera många som har betydligt sämre utbildning än de som det i annat fall hade gällt.

Jag anser att det är regeringen som har känt sitt ansvar, men riksdagen har icke känt det. Därför kan vi inte öka antalet prästerliga befattningar söder om Söder i Stockholm just nu. Det är *i dag* som vi har prästbrist och den blir värre om några år; det vet vi också. Jag hoppas att situationen skall förbättras, i varje fall om fem, sex år. Förr kan det inte ske. Därför kan jag inte omedelbart tillsätta fler prästtjänster i Stockholm — både herr Skoglund och herr Håstad känner väl till att folk drar sig till de stora orterna. Befattningarna här i Stockholm blir nog besatta, men däremot blir det — precis som jag har sagt — övre Norrland som blir ytterligare avfolkat på präster. Och det får väl herrarna ändå medge, att där blir följderna ändå svårare med hänsyn till de stora avstånden.

Herr Håstad frågar: Vilken opinion är det egentligen som ligger till grund för att vi fått så stora församlingar? Det är precis på samma sätt med denna opinion som det är här i riksdagen: den är inte enhetlig, utan man har kommit fram till ett resultat från olika utgångspunkter. Jag vill påpeka för herr Håstad, att det var fråga om att dela ett par av innerstadsförsamlingarna, som hade 50 000 medlemmar, men en sådan delning mötte kompakt motstånd hos församlingarna. Det förslag, som slutligen framkom, gick ut på att vi i vissa

fall fick gå upp till styvt 40 000 för att få indelningen sådan, att man kunde nå någorlunda enighet om den. Däremot är vi fullständigt överens, herr Håstad, om att det är för mycket med 67 000, som det är i Hägersten. Skillnaden är bara att herr Håstad menar, att församlingen skulle delas nu, under det att jag menar, att vi kan se tiden an litet. Det blir förmodligen en ytterligare folkmängdsökning i detta område, och därför har det funnits anledning att göra som vi gjort.

Det tycks som om herr Håstad nästan menade, att Kungl. Maj:t gjort något olagligt genom det beslut vi fattat om förflyttning av ett antal präster inom Stockholms stift. Såvitt jag förstår ger emellertid gällande författningar Kungl. Maj:t rätt att besluta om den prästerliga organisationen, och det är vad vi gjort med hänsynstagande till den prästbrist som råder just nu. Och jag kan gott upp-repa vad jag sade i den förra interpellationsdebatten, att även när det gäller prästerliga befattningar på andra håll i landet måste jag nu vara mera restriktiv med nya tjänster än vad jag skulle önska, därför att riksdagen avslög propositionen med förslag om åtgärder för att söka få fram ett antal acceptabla präster snabbare än de kan komma fram den ordinarie vägen.

Jag vill emellertid gärna framhålla med anledning av att herr Håstad ifrågasatte lagligheten i vad som skett, att vi enligt vad jag vet aldrig har haft ett så omfattande pastoratsindelningsförslag som det nu föreliggande. När riksdagen fastställt riktlinjerna för den prästerliga organisationen på grundval av detta förslag, kommer Kungl. Maj:t mycket lojalt att rätta sig efter dessa riktlinjer, även om Kungl. Maj:t också då formellt kommer att ha befogenhet att bestämma antalet präster för varje särskilt område.

Herr Håstad slutade med att fråga: Har vi råd att ha fler präster? Ja, det är väl inte det som det i första hand är

Svar på interpellation ang. det av 1953 års kyrkomöte behandlade förslaget till pastoratsindelning

fråga om nu. Vad Kungl. Maj:t fattat beslut om är att inte gå utanför ramen av de prästerliga tillgångar som nu finns. Har vi råd att ha fler lärare, så har vi kanske också råd att ha fler präster. Men märk väl, herr Håstad och även herr Skoglund, att även enligt kyrkomötets ur kyrklig synpunkt utmärkta förslag, så kommer den glesbebyggelse, som blivit ännu glesare på senare tid, att få släppa ifrån sig präster. Hur många det blir är ju ännu inte fastslaget, och därför kan jag inte säga något bestämt vare sig om innehållet i en kommande proposition eller om den närmaste utvecklingen. Vad jag däremot bestämt kan uttala mig om och vad jag är redo att helt och fullt ta på mitt ansvar är den restriktivitet, som med nuvarande prästbrist måste prägla Kungl. Maj:ts beslut visavi församlingar, där befolkningen bor så, att en präst verkligen kan hinna betjäna betydligt fler än i glesbygder.

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND** (h) kort genmäle:

Herr talman! Vad jag måste reagera emot är att statsrådet sade, att jag och herr Håstad vill bara gå på och inrätta nya befattningar. Jag sade, att vi går ju inte och gör en pastoratsindelning och beslutar om en sådan sak som fördelningen här i Stockholm på kort sikt — för ett par, tre år — utan vid en så väsentlig omläggning måste vi se åtskilligt längre fram. Man kan inte inrätta sig precis efter dagsläget. Det gäller att utforma vad man betraktar som en god och arbetsduglig organisation, även om det inte går att besätta varje tjänst omedelbart på det sätt man önskat sig.

Statsrådet talade också om den prästerliga organisationen i övrigt och om Kungl. Maj:ts rätt. Jag skall inte ta upp någon diskussion på den punkten, men jag kan inte underlåta att påpeka, att vissa av Kungl. Maj:ts åtgärder framkallat ganska stor undran. Kungl. Maj:t

har ju nyligen anbefallt domkapitlen att inkomma med förslag på komminister-tjänster, som skulle kunna förpuppas, d. v. s. inte formellt indragas men lämnas utan vikarier. Man har undrat, efter vilka normer Kungl. Maj:t tänker avgöra dessa förpuppningar. Skall det ske efter de äldre normerna, efter de sakkunnigas eller kyrkomötets normer eller, varför inte, efter vad vi skulle kunna kalla Brännkyrka-normer? Då denna förpuppning innebär ett föregripande av riksdagens avgörande, låt vara med en sådan motivering som prästbristen, vill jag uttala den förhoppningen att någon förpuppning inte företages i andra fall än där den kan ske enligt normer varom det råder enighet mellan remissinstanserna — jag räknar då dit kyrkomötet. I annat fall kan åtgärden betyda att riksdagen ställes inför en situation, då det inte föreligger verklig frihet och möjlighet för riksdagen att taga ställning i saken.

Herr **HÅSTAD** (h) kort genmäle:

Herr statsrådet ifrågasatte, om det var vad han kallade kyrklig hänförelse som hade dikterat avslaget i riksdagen på hans förslag om snabbutbildning av präster. Men vilka var det som mest ivrigt motsatte sig detta förslag och som gick från bänk till bänk och agiterade mot förslaget? Jo, det var kontraktsprosten Mogård i första kammaren och i denna kammare allas vår vän herr Gustafsson i Bogla. Herr statsrådet vill väl inte påstå att de då drevs av några andra intressen än nit för kyrkan.

Vad vidare »lagligheten» av regeringens åtgärder beträffar, vill jag framhålla att jag aldrig har sagt att statsrådet förfarit olagligt. Jag har sagt att statsrådet förfarit på ett sätt som strider mot skick och bruk när det gäller avvägningen av makten över budgeten. Förhållandet är ju dock det, att för den nya pastoratsindelningen söder om Söder

Svar på interpellation ang. det av 1953 års kyrkomöte behandlade förslaget till pastoratsindelning

har satts som villkor att antalet präster i Stockholm inte får ökas, hur mycket än folkmängden ökar. Det innebär alltså att även om Stockholms befolkning skulle öka med ytterligare hundra tusen, så får det inte bli flera präster. Det är en alldeles ny princip som Kungl. Maj:t härigenom fastslår, och det borde enligt min mening ha kommit till riksdagens kännedom och underställts dess prövning.

Med detta har jag inte velat säga att Stockholm under alla förhållanden skall ha företräde framför landsbygden när det gäller att få nya prästtjänster. Jag vet att vi här har att göra med en mycket svår avvägningsfråga. Men det är väl just när svårigheter uppstår och nya principer eller grunder behöver införas som Kungl. Maj:t brukar gå till riksdagen.

Jag vill blott ytterligare nämna att kammarkollegiet låt vara i hovsamma ordalag mycket starkt reagerat mot denna nya princip, och kammarkollegiet är ju känt såsom upprätthållare av laglighet och tradition — för att nu använda ordet laglighet, som statsrådet lade i min mun men som jag själv inte använt.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! De båda talare, som här haft ordet för replik, har resonerat vidare om antalet präster i församlingarna söder om Söder i Stockholm, och det förefaller, som om de utgick ifrån att den prästerliga organisation, som nu är fastställd för dessa församlingar, skulle bli gällande för mycket lång tid framöver. Jag kan inte se saken på det sättet. Frågan om pastoratsindelningen i Stockholm och vad därmed sammanhänger måste ju omprövas, när riktlinjerna för hela landet om något eller några år skall fastställas. Även om jag inte nu har kunnat ge herr förste vice

talmannen bestämt besked om när detta skall ske, så kan jag i alla fall säga att det med säkerhet blir innan områdena söder om Söder i Stockholm ökat med ytterligare etthundratusen invånare — så snabbt växer i alla fall inte Stockholm. Och i varje fall finns det möjlighet att ompröva organisationen, därest några väsentliga förändringar inträffar. Det är ju vad som då och då sker, när Kungl. Maj:t får ansökan om att en ny kyrkoadjunkt- eller komministertjänst skall inrättas på den eller den platsen. Det kan vara orter med 7 å 8 tusen, med 10—12 tusen eller med 25—30 tusen invånare som kommer med sådana ansökningar. Ibland bifaller Kungl. Maj:t dem, ibland avslås de.

Det är klart, att Kungl. Maj:t måste intaga en restriktiv hållning till inrättandet av nya tjänster. Herr förste vice talmannen tycktes mena, att det inte är så farligt, om man inrättar befattningar som inte sedan kan tillsättas. Men så har man i varje fall inte brukat göra på det kyrkliga området. När man inrättar en befattning där, brukar den också tillsättas. Och om det hade inrättats nya tjänster i Stockholm, är jag övertygad om att Stockholm vunnit i konkurrensen med övre Norrland. Jag har emellertid här försökt förklara, att det enligt min mening är bättre att man har en minimiorganisation, som eventuellt kan utökas sedan riktlinjerna för landet i dess helhet blivit fastställda. En sak för sig är ju, om vissa av de spörsmål, som jag tagit upp i interpellationssvaret, kan tänkas medföra en allmän omprövning av prästernas arbete, speciellt i tätorterna, som leder till att varje präst i fortsättningen kan ta hand om ett större antal människor. Om detta kan jag emellertid inte nu ha någon bestämd mening.

Med anledning av vad som senast sagts i de båda replikerna vill jag alltså fastslå, att när det gäller en utökning av organisationen skall vi tillämpa maximi-

Svar på interpellation ang. det av 1953 års kyrkomöte behandlade förslaget till pastoratsindelning

normer, d. v. s. förfara mycket restriktivt. Vid en eventuell minskning av organisationen skall vi däremot tillämpa miniminormer och alltså inte vara så snabba att dra in tjänster.

Vad det kan bli av den anbefallning som lämnats till domkapitlet att se efter om inte en del komministertjänster kan dras in, vet jag inte, men så mycket tror jag mig kunna lova herr förste vice talmannen, att den inte kommer att leda till indragningar annat än i verkligt små församlingar, där man enligt alla de normer som varit i fråga under diskussionen, alltså även enligt pastoratsindelningssakkunnigas och kyrkomötets normer, inte riskerar att göra förhastade indraganden. Någon risk för att väsentliga delar av pastoratsindelningsreformen på det sättet föregripes synes alltså inte föreligga.

Jag återkommer, herr talman, till herr Håstads fråga, om jag inte tror att det var av nit för kyrkan, som en del personer drev ståndpunkten att riksdagen skulle avslå min proposition i våras om snabbutbildning av präster. Jag tror visst, att en del av dessa fyller kravet att ha stort nit för kyrkan, men alla som konstituerade majoriteten den gången fyller inte ett sådant krav, det vet herr Håstad mycket väl. Jag vill än en gång hävda, att de, som påstår sig ha verkat av nit för kyrkan men likväl yrkat avslag, inte till fullo kan ha beaktat vilka risker ett avslag skulle innebära för övre Norrland, därest inte regeringen gjorde ett motdrag genom att vara mera restriktiv vid tillsättande av nya prästbefattningar.

Regeringen har gjort detta motdrag. Jag har med tungt hjärta ansett mig vara tvungen därtill. Jag har inte velat sätta de sämst ställda prästbristområdena i sämre situation än den de redan befinner sig i. Vad vi än gör kommer dessa områden i alla fall att under de närmaste åren få det något sämre än de har i dagens läge.

Herr LARSSON i Luttra (bf):

Herr talman! Inom landsbygdspastoratet är man nog ganska tillfredsställd med att pastoratsindelningen i viss mån har ställts på framtiden, ty vilketdera alternativet man än följer — utredningens eller kyrkomötets — måste man förutsätta att antalet prästbefattningar minskas för landsbygdspastoratets vidkommande.

Detta är en mycket känslig reform som i mycket högre grad än vad som brukar vara fallet berör gamla traditioner. Det är därför av betydelse att man inte går brådstörtat till väga, vare sig när man fattar beslut eller när man för ut dessa i det verkliga livet.

Det är uppenbart att det nuvarande tillståndet medför olägenheter. Det är kanske framför allt prästerna som har olägenheter av det, genom att vakanssättningen av tjänster måste medföra en känsla av osäkerhet för tjänsteinnehavarna. Kan man nu inte skönja en bestämd tidpunkt då reformen kommer, måste man därför, såvitt jag förstår, också medge lättnader såsom exempelvis ordinariesättning av tjänsterna ungefär i den omfattning, som pastoraten och domkapitlet begär. Ett dröjsmål med reformen måste också leda till att man fortsätter med nyindelning av församlingar i storstäderna. Man får nog göra detta, även om man inte skulle ha möjlighet att samtidigt dra in någon prästtjänst på annat håll.

Herr Håstad ställde den retoriska frågan, om vi inte har råd att ha präster i proportion till den ökande befolkningen. Jag menar att vi har råd till detta och att vi också har behov av det. Men så kommer detta förhållande in i bilden, att vi inte har präster ens till de befattningar som för närvarande finns.

Herr Håstad var också inne på spörsmålet, om inte riksdagens inflytande på dessa frågor borde vara större än det är. Då det har kunnat mobiliseras så blandade motiveringar för ett negativt

Svar på interpellation ang. det av 1953 års kyrkomöte behandlade förslaget till pastoratsindelning

beslut i en kyrklig fråga, som vi bevittnade när vi beslöt om korttidsutbildning av präster, frågar man sig självfallet, huruvida det inte ur kyrkans synpunkt är tveksamt, om man bör öka riksdagens inflytande på kyrkliga frågor.

Herr LARSSON i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja säga några ord närmast i anslutning till herr Håstads inlägg angående församlingarna i Stockholm.

Det är min uppfattning, att så länge vi har en statskyrka, så är det statsmakternas plikt att sörja för att den kan fungera på fullt tillfredsställande sätt. Man kan ha delade meningar om huruvida vi skall ha en statskyrka, men det är en helt annan sak. För närvarande ligger det så till här i Stockholm — herr Håstad var också inne på det — att man inte ökar antalet tjänster då man inför en ny församlingsindelning. Det gör, att man måste ta präster från de äldre församlingarna. Det är sant att innerstadsförsamlingarna minskar i folkmängd, men det är också sant att åldringarnas antal växer i dessa församlingar. Det är i regel de yngre människorna som flyttar ut till församlingarna i förorterna och bosätter sig där. De äldre stannar kvar i de gamla församlingarna. Prästerskapet har följaktligen — det vet vi av erfarenhet — ett mycket stort arbete med dessa äldre församlingar, där befolkningen gärna vill ha kontakt med prästerna.

Sedan kan man naturligtvis säga att kyrkobesökarnas antal minskar. Detta är ju sant, men enligt min uppfattning är en prästs väsentliga uppgift inte hans predikotjänst i kyrkan. Jag tror att han har en mycket viktig uppgift att fylla på det sociala området. I storstäderna, där hetsen är värre än på landsbygden, är också oenigheten i äktenskapen och skilsmässofrekvensen större än ute på landet. Prästerna har på detta område

2 — *Andra kammarens protokoll 1955. Nr 32*

en mycket stor uppgift att fylla som medlare.

Jag beklagar att det närmast är prästbristen som ligger till grund för att förhållandena är sådana de är och hotar att bli ännu sämre här i Stockholm. Jag ifrågasätter huruvida det inte är statsmakternas skyldighet att se till att präster i första hand placeras på de områden där de bäst behövs. Jag medger att de mycket väl behövs uppe i Norrland, men behovet är lika stort i storstäderna. Här ökar folkmängden ständigt och människorna flyttar från landsbygden in till städerna. Det är då ganska naturligt att man inte får vara så bergfast i sin princip att man säger, att antalet präster i Stockholm inte får ökas. Jag vill bara säga att detta är ett enligt mitt tycke ganska förhasat uttryckssätt.

Ja, herr talman, jag vill inte förlänga denna debatt. Jag vill bara ännu en gång understryka vad herr Håstad sagt beträffande innerstadsförsamlingarnas behov av prästtjänster, och jag beklagar att förhållandena för närvarande är sådana att städerna hotas att bli berövade ett icke oväsentligt antal av de tjänster som där erfordras.

Herr HALLEN (s):

Herr talman! Jag vill börja med att säga, att jag på intet sätt vill delta i någon kritik mot herr statsrådet Persson. Det är allmänt känt att hans positiva intresse för dessa frågor sträcker sig så långt, att han när som helst skulle kunna lägga fram ett förslag om han kunde få fram någon rimlig kompromiss som regeringen skulle kunna biträda.

Det som uppkallat mig är mer ett begär att få göra några kommentarer till vissa yttranden här. Tyvärr måste jag börja med herr statsrådet själv. Han säger, att majoriteten i denna kammare inte kände sitt ansvar, när den fällde propositionen om snabbutbildningen av

Svar på interpellation ang. det av 1953 års kyrkomöte behandlade förslaget till pastoratsindelning

präster. Jag tror inte, herr statsråd, att man skall uttrycka sig på ett så förenklat sätt. Alla vet vi ju att det finns folk här i kammaren som begagnar varje tillfälle att komma de kyrkliga frågorna till livs. Detta får man alltid räkna med, meningarna är ju så delade. Men faktum är, som det sagts av flera här förut, att ett positivt intresse låg bakom hos de övriga som var med och bar ansvar för detta beslut. Vi ansåg det vara bättre att hoppas på en snabb utökning av de teologie studerandena och en klok dispensering. Detta var bättre än att åstadkomma denna speciella snabbutbildning av vissa i förväg utplockade personer. Det var alltså ett rent kvalitetsintresse som dikterade vår ståndpunkt. Vi har därför rätt att reagera mot påståendet att vi skulle brista i ansvar. Det är för resten allmänt känt, att det nu är en utomordentlig tillströmning av teologie studeranden såväl i Lund som i Uppsala. Vi har således att hoppas på en bättre framtid på detta område.

På tal om de s. k. mammutförsamlingarna vill jag säga, att det inte är riktigt när man — framför allt i pressen — brukar säga, att man mäter behovet av präster enbart i förhållande till antalet invånare utan att tänka på de stora massor som står utanför all kyrklig verksamhet. Det är mycket riktigt att man inte enbart får anlägga kvantitativa synpunkter. Vi vet dock att man inte mäter dessa prästers arbetsinsats enbart efter besöksantalet vid gudstjänsterna. Någoting som i alla tider förekommer är anlitaandet av de kyrkliga tjänsterna — inte minst här i Stockholm — vid en mängd förrättningar. Jag tänker på det arbete som i dessa jätteförsamlingar får bedrivas vid konfirmationsundervisningen. Denna undervisning upphör inte, den minskar knappast något. Det finns präster som kan ha 6 till 7 konfirmandgrupper ett par gånger i veckan och som formli-

gen dignar under sitt arbete. Jordfästningarna t. ex. är inga småsaker. De tar mycket lång tid i anspråk och kräver i de stora församlingarna fullständigt sin man. Man får inte bara anlägga sådana synpunkter som att kanske endast en eller en halv procent av befolkningen besöker högmässan, varför ingen utökning av prästtjänsterna behövs. Det är en felaktig bedömningsgrund.

Däremot vill jag ge herr statsrådet Persson aldeles rätt i att man måste rätta munnen efter matsäcken. Man kan inte inrätta allehanda ordinarie tjänster bara därför att en opinion på platsen önskar att så skall ske. Själv skulle jag också vilja tillråda, att när t. ex. en komminister skall vakanssättas, man inte sänder dit en särskild person, utan att tjänsten bestrides av någon annan i pastoratet anställd präst. Man kan framdeles tänka sig dels en klyvning av pastoraten och dels förordnande av pastoratsadjunkter i fall, där detta är motiverat genom en ökning i folkmängden eller andra speciella förhållanden. Alltså en elastisk ordning på detta område. Jag är säker på att om det på eklelesiastikministerposten finns en sådan man som statsrådet Persson, kommer han säkert att kunna genomföra det.

Det är nog allmänt känt, att det har förelegat ett förslag, att man skulle ta bort 200 tjänster och att det därefter gjorts ett kompromissförslag om borttagande av endast ett 60-tal. Det har uppgivits, att man från biskopligt håll inte skulle vilja gå med på detta utan ställer sig på kyrkomötets ståndpunkt. För min del tror jag, att om statsrådet Persson kunde få regeringen med på en sådan kompromiss, vore det inte omöjligt att även vinna kyrkomötet för den. Orsaken till att jag är särskilt intresserad av att så sker är, att jag tror det vore olyckligt att skjuta upp hela denna fråga till efter andrakammarvalen nästa år, såsom det ryktats. Gör man det, kan man befara att frågan kommer upp i

Svar på fråga ang. åtgärder för att snarast tillhandahålla hushållen potatis till rimligt pris

valrörelsen. För egen del har jag aldrig hemfallit till att blanda in religion och religiösa spörsmål i valrörelsen och kommer heller aldrig att göra det. Det finns emellertid de, som strävar efter att kasta in just denna fråga i valrörelsen, och vi har sett exempel från främmande länder på att ett utnyttjande av sådana spörsmål som politiska argument innebär en nedvärdering av de andliga värdena. Statsrådet Persson borde därför göra ett kraftigt försök att till nästa år få fram ett kompromissförslag.

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND (h)**:

Herr talman! Jag uppskattar statsrådet Perssons omtanke om glesbygdssamlingarna, men jag vill inte vara med om att konstruera fram ett motsatsförhållande mellan dessa och storstadsför-samlingarna. I längden är det ju ungdomarna från just landsbygden, som hamnar i de nya församlingar, som bildas i storstädernas ytterområden, och vi vill väl inte, att de skall få en sämre religiös omvårdnad där än de skulle ha fått, om de stannat hemma. De behöver den tvärtom bättre än tidigare.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **PERSSON**:

Herr talman! Det ligger mycket i vad herr förste vice talmannen sist nämnde, men man måste ändå se till de stora glesbygderna. De förlorar alltid i dragkampen med storstäderna, när det inte finns tillräckligt med folk för att tillsätta befattningar. Det innebär givetvis inte, att man på längre sikt skall göra motsatsförhållandet mellan dem och storstäderna alltför stort. Som jag förut sagt och som herr Hallén nyss nämnde, finns det emellertid goda förhoppningar om att vi inom inte alltför många år skall få fram flera väl utbildade präster här i landet. Det dröjer kanske inte så länge, men vi har dem inte i dag, och vi måste redan nu ta ställning till en

rad organisationsfrågor. Herr Hallén kunde ha tillagt, att de nya teologgrupperna inte blir färdiga förrän om fyra eller fem år, och även dessförinnan måste det finnas en hygglig organisation på det kyrkliga området. Vi skall inte radera vad som finns ute i bygderna utan att vara på det klara med hur vi vill ha det i fortsättningen.

Jag skall gärna ge herr Hallén ännu ett erkännande. Det är alldeles riktigt, att prästerna i Stockholm har mycket att göra. Jag tror dock, att det är lättare för dem att avlasta en del av sitt arbete på andra, än vad det är för prästerna på landsbygden. De kan få hjälp av bokföringsbiträden, kyrkokamrerare, diakoner, församlingssekreterare, studiesekreterare o. s. v. När det gäller att inrätta sådana befattningar, får stockholmssamlingarna och andra större församlingar också tillfälle att visa, att det verkligen ligger något bakom det som de alltid framhåller, nämligen att de betalar sina präster själva utan att belasta kyrkofonden och därför bör ha rätt att tillsätta så många präster de vill ha. Tillsätta så många präster de vill kan de nu inte få göra, så länge vi har systemet med en utjämning via kyrkofonden, men däremot är det ingenting som hindrar, att de inrättar andra befattningar, t. ex. sådana jag nämnde, och själva betalar innehavarna av dessa för att därigenom bereda det kyrkliga livet större arbets-möjligheter. På detta område har de stora uppgifter, och jag ser gärna, att såväl stockholms- som göteborgsför-samlingarna går den vägen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3**Svar på fråga ang. åtgärder för att snarast tillhandahålla hushållen potatis till rimligt pris**

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Svar på fråga ang. åtgärder för att snarast tillhandahålla hushållen potatis till rimligt pris

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP, som yttrade:

Herr talman! Herr Nihlfors har frågat mig, om jag är i tillfälle att lämna besked, om åtgärder är avsedda att vidtagas för att snarast tillhandahålla de svenska hushållen fullgod potatis till rimligt pris.

Vid besvarandet av denna fråga vill jag först erinra om att årets potatis-skörd i Sverige uppskattats till ungefär samma kvantitet som fjolårets skörd. Trots detta har importen från och med den 1 juli i år uppgått till omkring 55 000 ton mot endast knappt 1 600 ton samma tid i fjol. Höstimporten har därför medfört stora avsättningssvårigheter för den svenska matpotatisen. Sedan statens jordbruksnämnd den 28 september 1955 upphört med importlicensgivningen för potatis, har försäljningen av svensk potatis undan för undan ökat. Enligt uppgift salufördes dock stora partier utländsk potatis ända fram i november månad.

Vad angår kvaliteten på årets potatis-skörd föreligger synnerligen varierande omdömen. Även om klagomålen på den svenska matpotatisens kvalitet i många fall är överdrivna, är det helt naturligt, att den abnorma väderleken under växtperioden medfört en rubbning av potatisens normala utveckling och att man därför måste räkna med att kvantiteten fullgod handelsvara i år blir mindre än normalt. Svårigheter har därför på sina håll uppstått att få fram tillräckliga mängder kvalitetspotatis, som håller fordringarna för prima vara enligt de för SMAK-potatis utfärdade bestämmelserna.

Jordbruksnämndens nyligen fattade beslut att åter medge import av potatis från och med den 16 januari 1956 får ses mot nu angivna bakgrund. Nämnden har därvid utgått från att det inom landet finns tillräckliga kvantiteter fullgod matpotatis för att förse marknaden intill nämnda tidpunkt.

Genom jordbruksnämndens beslut att häva importstoppet på potatis får importörerna tillfälle att i exportländerna redan nu uppköpa potatis för införsel från mitten av januari. Det är klart, att detta inverkar oförmånligt på avsättningen av svensk potatis. En avvaktande hållning hos uppköparna torde kunna konstateras, vilket i sin tur leder till knapphet för konsumenterna. Hur länge importen kommer att få fortgå, torde bli beroende på i vilken utsträckning marknaden kan komma att tillgodoses med fullgod svensk potatis.

Vad angår priserna vill jag understrika, att producentpriserna på den svenska matpotatisen hittills i stort sett hållit sig inom ramen för det av kalkylsakkunniga beräknade matpotatispriset. Priskontrollnämnden, som begärt normalprissättning på potatis, har också i främsta rummet anmärkt på de tillämpade handelsmarginalerna på såväl svensk som importerad potatis.

Som bekant har jordbruksnämnden i förra fredagens konsej fått bemyndigande att fastställa normalpriser på potatis av 1955 års skörd. Huruvida och i så fall när normalpriser kan komma att införas, blir beroende av överläggningar mellan jordbruksnämnden, priskontrollnämnden och berörda organisationer. Jag har för min del förutsatt, att pris- och importpolitiken på potatisområdet — oavsett om normalpriser införas eller ej — kommer att handhas på ett sådant sätt, att olika berättigade önskemål i möjligaste mån skall komma att tillgodoses. Jag åsyftar härvid såväl önskemålen att tillhandahålla de svenska hushållen fullgod potatis som anspråken på att vinna avsättning för potatisen och uppnå det i den senaste jordbruksprisuppgörelsen överenskomna producentpriset. Ett tillfredsställande av dessa önskemål skulle emellertid väsentligen underlätta om handeln med potatis erhöles en bättre organisation än för närvarande. De många gånger

Svar på fråga ang. åtgärder för att snarast tillhandahålla hushållen potatis till rimligt pris

alltför höga och starkt växlande handelsmarginalerna försvårar en jämn tillförsel till marknaden.

Härmed anser jag mig ha besvarat herr Nihlfors' fråga.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Härefter anförde:

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet Norup för svaret på min fråga, ehuru jag inte kan ge uttryck för särskilt stor tacksamhet utan snarare känner besvikelse över dess innehåll. Jag trodde att dröjsmålet med svaret på min enkla fråga berodde på att jordbruksministern förberedde någon åtgärd som skulle åstadkomma en förbättring på potatismarknaden, men så lyckligt var det nu inte. Anledningen till dröjsmålet är därför någon annan, vilken skall jag inte spekulera över.

Årets potatisskörd uppskattas ha ungefär samma storlek som fjolårets, sade herr statsrådet i sitt svar. Den regniga sommaren 1954 måste väl dock ha medfört en dålig skörd lika väl som det egendomliga vädret i år, ehuru skördeminskningen kanske i år inte åtföljts av en kvalitetsförsämring. Summa summa rum av jämförelsen måste väl bli, att varken 1954 eller 1955 varit normala år i fråga om potatisskörden. Ändå förklaras från odlarnas sida att man har stor tillgång på god matpotatis, medan försäljningsorganisationerna inte kan leverera till annat än gamla kunder. Sådana uttalanden måste ju innebära antingen att läget är minst sagt förvirrat eller också att det förekommer spekulation i olika avscenden.

Jag konstaterade helt nyligen i en tidning att jordbruksministern förklarade att läget var hemskt. Jag tycker det samma, så vi kanske kan vara överens på en enda punkt. Men varför är herr

jordbruksministern så passiv i detta sammanhang? Varje dag har vi i pressen kunnat läsa att situationen är mycket prekär, särskilt i Stockholm, och denna situation gör ju att det skapas möjligheter till spekulationer i olika avscenden. Tydligen är det brist på intresse för kvalitet och kontroll av kvaliteten som gör att särskilt konsumenterna har en känsla av att de inte får just den fullgoda vara som de vill ha. Man kan då undra hur det kommer sig att denna brist på intresse för kvalitet verkligen kan konstateras år efter år. Det har ju genom olika organisationer gjorts försök att intressera odlarna för att få fram en bättre kvalitet, men det har, kanske särskilt efter kriget med dess speciella förhållanden, inte varit möjligt att återvinna det rätta intresset för höjd kvalitet på potatis. Vad anledningen därtill kan vara är svårt att förstå, men det kanske förhåller sig så att man inom potatisodlingen inte får ut tillräckligt rent ekonomiskt för att intressera sig för en bättre kvalitet. Jag tror emellertid att det också i viss mån beror på att importstopp av den typ vi nu har gör att marknaden är mer eller mindre monopoliserad för de svenska producenterna, och detta medför ju i sin tur att något intresse för förbättring av varorna med hänsyn till omsättningen inte föreligger. Bristande konkurrens skapar alltså brist på intresse för kvaliteten.

Generaldirektör Söderström har förklarat att importen kan frigöras före den 16 januari 1956 om ej tillräckliga partier svensk potatis kommer fram. Såvitt jag förstår av statsrådets svar är statsrådet inte av den uppfattningen att man skall behöva vidtaga någon sådan åtgärd. Han säger att importörer redan nu kan uppköpa potatis för införsel från mitten av januari, och dessa importörer skulle alltså då vända sig till exportländerna för att göra beställningar. Såvitt jag förstår av vad som stått

Svar på fråga ang. åtgärder för att snarast tillhandahålla hushållen potatis till rimligt pris

att läsa om detta, innebär det emellertid över huvud taget svårigheter att köpa potatis utomlands utan omedelbar leverans. Den senaste tidens väderlek med ordentlig kyla gör väl också transporter-na hit till landet besvärliga redan nu, och det är även mycket svårt att lagra potatis för att sedan släppa ut den på marknaden först den 16 januari. Jag misstänker att det skulle skapa minst sagt olust hos konsumenterna om de visste, att det i särskilda lager i frihamnar o. d. funnes potatis, som de med förtjusning skulle vilja äta, eftersom kvaliteten är bra, men inte får äta på grund av att jordbruksministern och jordbruksnämnden anser att vi först skall konsumera den potatis som finns tillgänglig i landet. Jag finner detta vara en behård, monopolistisk politik som det är all anledning att protestera mot.

Det är inte första gången som sådana här situationer har uppstått. Herr jordbruksministern säger i sitt svar: »Hur länge importen kommer att få fortgå torde bli beroende på i vilken utsträckning marknaden kan komma att tillgodoses med fullgod svensk potatis.» Men om det skälet skall vara avgörande, att det skall finnas fullgod svensk potatis på marknaden, då skall importstoppet upphävas nu, eftersom det inte kommer tillräckliga leveranser av fullgod svensk matpotatis. Tydligt är det också så att, om vi får importstoppet upphävt den 16 januari, vi får räkna med att vi kanske får ett nytt importstopp litet längre fram. Då blir det förmodligen samma situation igen. Jag tror inte att de här planerade åtgärderna är riktiga.

Herr Norup ömmade i går i margarinresedebatten för de svenska konsumenterna. Han sade nämligen att han inte ville att de skulle lockas att köpa så stora partier att dessa sedan skulle härska och att den härsknade varan skulle konsumeras eller kanske behöva

slängas bort. Jag tycker att herr statsrådet skulle ömma även för oss potatis-konsumenter, ty den nuvarande situationen gör onekligen att vi inte får fram den kvalitet på potatisen som vi gärna skulle vilja ha.

Ett omedelbart upphävande av importstoppet är vad konsumenterna kräver. Jag vill erinra om att Metallarbetarförbundets avdelning 1 här i Stockholm har gjort ett uttalande som går i den riktningen. Det är alltså ett »organiserat» uttalande. Jag skulle tro att de enskilda individerna tycker detsamma. Statsrådet kan ju gå och höra i butikerna vad man där säger till dem som skall sälja den potatis som finns, och man skulle också vilja anmana honom att fråga husmödrarna vad de tycker när de skall stå vid diskbänken och skala potatis och finner att de får kasta bort en stor del av potatisknölarna. Jag tror att man där kan få höra åtskilliga beska uttryck, lika beska som dålig potatis.

Herr statsrådet framhöll i slutet av sitt svar att handeln med potatis skulle behöva omorganiseras för att situationen på marknaden skulle bli bättre. Jag vet inte så mycket om handelns nuvarande organisation på detta område, men det vore roligt att höra hur statsrådet skulle vilja ha den organiserad. Jag tror inte att de åtgärder från statsrådets och jordbruksnämndens sida som för närvarande karakteriserar situationen gör läget bättre inom handeln.

Prisfrågan skulle också kunna lösas — det är min bestämda uppfattning — utan direkta regleringsingripanden, om man hade möjlighet till konkurrens på potatismarknaden genom en fri import.

Låt mig till slut också citera ett uttalande ur RLF-tidningen för den 30 november, vilken i samband med en allvarlig uppmaning till de svenska odlarna skriver följande: »Men en sak är uppenbar, nämligen att om importstoppet skall kunna hållas i fortsättningen

Svar på fråga ang. åtgärder för att snarast tillhandahålla hushållen potatis till rimligt pris

måste de svenska odlarna uppfylla villkoret om god sortering och god kvalitet. — — — Brister det i detta avseende och kommer de som kräver återupptagande av importen, att verkligen kunna visa svart på vitt på den saken, får vi importen tillbaka med allt vad det innebär för potatismarknaden och priserna.» Några kommentarer torde inte behövas, men oron för priserna säger ju en del.

Nu finns det svart på vitt på saken, det är min uppfattning, och det är mångas uppfattning. Jag anmanar statsrådet att omedelbart släppa importen fri.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP:

Herr talman! Herr Nihlfors säger att jag i gårdagens debatt ömmade för konsumenterna och ville att de skulle få slippa äta gammalt margarin. Han önskade att jag skulle hysa samma känsla för konsumenterna när det gäller potatis. Det framgick väl också häromdagen, att jag tycker det är hemskt om konsumenterna skulle behöva äta potatis av dålig kvalitet, i synnerhet om man tänker på vad de får betala för potatisen.

Herr Nihlfors säger, att om det bara importerats tillräckligt mycket potatis, kommer nog tillgången och priserna i handeln att ordna sig. Ja, vi hade ju fri import under ganska lång tid under hösten, men vad hände med handelsmarginalerna? Marginalerna för distribution av potatis i Stockholm var större än ersättningen till odlarna och frakten från mer eller mindre avlägsna trakter i vårt land eller andra länder. Det är väl något skevt med detta. Man kan förstå att en husmor är ledsen inte bara över att några partier kanske är av dålig kvalitet utan också över att hon måste betala det höga priset.

Jag har personlig erfarenhet av att en odlare i år inte kunnat få ut mer än 23 öre per kilo för potatis som fyller SMAK-fordringarna, medan konsumenten

terna samtidigt får betala 55—60 öre. Jag anser att det inte är en riktig avvägning. Borde inte även potatishandeln här i Stockholm hjälpa till för att förbättra situationen?

Den här diskussionen om potatis har blivit särskilt aktuell i Stockholm, men jag skall inte beröra vilka intressen som mest ligger bakom. Jag skall inte förneka att det alldeles säkert kommer hit en del potatispartier, vilka ingalunda är lämpliga som matpotatis, men det hindrar inte att fordringarna är sådana, att man under vissa tider inte vill ta emot potatispartier som tillhör första och andra klass sortering.

Det har ifrågasatts att importen skulle släppas lös före den 16 januari, och man har varit rädd för att vi inte skulle få tillräckligt med potatis under julen och tiden fram till den 16 januari. Jag har emellertid i dag på morgonen fått en bekräftelse av generaldirektör Söderström, att det kommer att finnas tillräckligt med potatis av god kvalitet fram till den dag då jordbruksnämnden beslutat att importen får sätta i gång.

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Herr Norup kom in på handelsmarginalerna. Jag lika väl som många andra önskar att priserna skall vara rimliga. Jag är ingen expert på hur marginalerna inom handeln beräknas, men jag föreställer mig att kostnaderna för transport och lagring av denna typ av vara gör att omkostnaderna blir relativt höga.

Jag har sagt att vi önskar ett rimligt pris. I det ligger också att vi vill ha en god kvalitet. En husmor är säkerligen beredd att betala några öre mer per kilo för en bra kvalitet. Det som går bort vid skalningen och hamnar i diskhon utgör nämligen en ganska stor procent när man använder en sämre kvalitet, och då blir den potatisen i själva verket mycket dyr räknat per kilo.

Svar på fråga ang. åtgärder för att snarast tillhandahålla hushållen potatis till rimligt pris

Herr Norup sade att fordringarna på kvalitet är så höga att man ibland inte vill ta emot leveranser här i Stockholm. Jag förmodar att man i Stockholm liksom på andra håll har stort intresse av att få fram bättre kvaliteter och därför har infört särskilda sorteringsarrangemang. Det kommer ibland leveranser som inte fyller de kvalitetskrav som uppsatts när leveransen beställdes, men det är en sak som köparen och säljaren får göra upp. Konsumenterna står vid sidan om dessa båda instanser.

Jag tycker fortfarande att det viktigaste är att konsumenterna får god potatis till hyggligt pris, och jag tycker inte att något annat intresse bör få dominera. Jag påpekade också förut, att det verkar som om importstoppet skulle komma igen någon tid efter den 16 januari, och det tyder på att det finns orosmoln även längre fram i tiden.

Statsrådet sade att generaldirektör Söderström har bekräftat, att vi kommer att få potatis på bordet i jul. Men om vi inte får det, skall generaldirektör Söderström då avgå, eller vad skall hända? Vi kan ju hålla ett vad om det.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP:

Herr talman! Jag tror inte situationen kommer att skärpas så mycket att generaldirektören behöver avgå. Han kan nog sitta kvar, ty här kommer säkerligen att finnas potatis.

Vad gäller möjligheterna att vinna avsättning för svensk potatis är det min bestämda uppfattning, att man kommer att göra allt man kan för att uppmana odlarna att odla sådana sorter som ger prima potatis, men det visar sig att odlarna ändå inte får avsättning för den. Jag kan som exempel nämna att man i Jämtland, som sedan gammalt är känt för en förnämlig matpotatis, i år inte kan finna avsättning för potatis, samtidigt som vissa grupper här i Stockholm säger, att de inte kan få tag på

potatis. Det kan jag inte förstå. Här står påstående mot påstående. Direktör Olsson, som sitter i jordbruksnämnden, har gjort ett uttalande, att man inte inom ICA har svårighet vare sig att få tag på potatis eller finna avsättning för den. Här finns följaktligen grossister som mycket väl kan handla med svensk potatis så att både producenten och konsumenterna blir tillfredsställda.

Herr Nihlfors säger att han inte känner till handelsmarginalerna. Ja, herr Nihlfors, skillnaden mellan vad SMAK-potatis kostar i vissa affärer här i Stockholm och vad producenten får är 37 öre. Frakten från Skåne går till 3,2 öre, och vi kan räkna med 1,5 öre i kostnad för säcken. Kan mellanhandsersättningen vara normal, om jordbrukarna får 23 öre och handel tar 60 öre? Jag tycker man inte bör lägga skulden enbart på producenterna, utan här florearar nog många saker inom potatishandeln.

Nu frågar herr Nihlfors, vad vi skall göra med potatishandeln. Ja, det är många som har grubblat över det problemet under många år, och det tycks vara mycket svårt att klara upp. Jag anser det nödvändigt att på något sätt allvarligt ta itu med problemen och försöka ordna upp saken så att inte vare sig konsumenterna eller producenterna sätts i samma tråkiga läge som rätt i år. Detta har i viss utsträckning berott på torkan. Även om potatisskörden har blivit nästan lika stor som förut, har torkan åstadkommit att potatisen i år är angripen av skorv på jordar där man är van att få potatis som är fin till både utseende och smak. Skorven gör att potatisen ser dålig ut, även om den inte smakar sämre, men ur handels synpunkt fyller den givetvis inte de berättigade krav som ställs upp.

Jag tror att vi behöver hjälpas åt och inte döma alltför hårt på någondana sidan. Det ser emellertid ut som om en del

Svar på fråga ang. åtgärder för att snarast tillhandahålla hushållen potatis till rimligt pris

av potatishandelns representanter här i Stockholm skulle vägra att förmedla den svenska potatisen och anser det nödvändigt med import. Potatisodlingen utgör väl ändå en så stor del av den svenska jordbruksproduktionen, att potatisen bör kunna finna avsättning inom landet. Därmed har jag inte sagt att producenterna bör få möjlighet att leverera vilken vara som helst, men jag är övertygad om att svårigheterna i det fallet i hög grad beror på att det finns en del element som tillfälligtvis ger sig till att handla med potatis och som inte drar sig för att utbjuda potatis som ingalunda utgör vare sig första eller andra sorteringen. Kanske också någon jordbrukare faller för frestelsen att få sälja dylik potatis. På så sätt åstadkommes de svårigheter som gör att den tråkiga diskussion som nu är i gång har fått god jordmån. Jag är emellertid beredd att vidta åtgärder i syfte att förbättra förhållandena på detta område.

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Bara ytterligare några ord i denna diskussion!

Jag har svårt att tänka mig att det skulle finnas affärsfolk speciellt i Stockholm som skulle vägra att skaffa potatis inom landet till sina kunder, som står och väntar på denna potatis. Det låter horribelt att det skulle finnas affärsmän som handlar på det sättet. Till dessa affärsmän skulle väl också hänföras det stora företaget Konsum i Stockholm. Onekligen låter det också mystiskt att vi skulle ha fullgod potatis i Jämtland men att man inte kan få ned den till Stockholm. Det finns all anledning att undersöka det förhållandet.

Statsrådet sade vidare att odlarna lätt faller för frestelsen att sälja sämre potatissorter till vissa mer obskyra handelsmän. Ja, hur kommer det sig att de lätt faller för frestelsen? Det måste väl bero på att marknaden är slutet och att

konkurrensen mellan olika potatissorter är mer eller mindre upphävd. Importstopp o. d. gör det också omöjligt att konkurrera på ett enligt min mening riktigt sätt, som stimulerar speciellt odlarna att få fram bättre kvaliteter.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP:

Herr talman! Herr Nihlfors säger, att det är emedan marknaden är slutet som obskyra handlare och jordbrukare kan uppträda här. Var finns den slutna marknaden? Här har vi haft tillräckligt med potatis, eller i annat fall har det importerats, och det kommer väl att även i fortsättningen finnas tillräckligt med potatis.

Jag såg härom dagen någon tidning tala om det stora potatismonopolet. Vad är det för monopol? Var är den slutna marknaden? Jag tror inte man skall använda sig av omdömen som inte är med verkligheten överensstämmande.

Vad beträffar frågan om att få bättre utrett, hur vi skall förfara med vår potatis, kan jag här i dag meddela, att jag ämnar i morgondagens konselj begära — och jag tror att regeringen skall tillmötesgå mig — att få tillsätta en utredning, som skall undersöka odlingsmöjligheterna hos jordbrukarna och de olika handelsleden, om vi har för många sådana och om de fungerar på rätt sätt och hur vi skall bära oss åt för att få fram en bättre kvalitet på potatisen. Jag hoppas att jag skall få krafter till hjälp, som skall kunna ge råd, hur vi skall kunna åstadkomma bättre förhållanden på detta område.

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Jag får tacka för att statsrådet nu i slutet av denna lilla diskussion talar om en nyhet, som inte fanns i svaret. Jag hoppas också liksom han, att den kommande utredningen på området skall ge till resultat, att det kan bli en bättre situation i framtiden i detta avseende.

Svar på interpellation ang. beredande av sysselsättning för sågverksarbetarna på Lövholmen, Båtskärsnäs och Seskarö

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP:

Herr talman! Det skall bli en snabb utredning. Det är inte fråga om att ärendet skall drunkna i en utredning, utan här skall vi försöka få fram resultat så fort som möjligt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på interpellation ang. beredande av sysselsättning för sågverksarbetarna på Lövholmen, Båtskärsnäs och Seskarö

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP, som yttrade:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Holmberg frågat mig *dels* vilka åtgärder jag ämnar vidtaga för att tillförsäkra sågverksarbetarna på Lövholmen, Båtskärsnäs och Seskarö fortsatt sysselsättning, *dels* om jag avser att, på grund av en i interpellationen angiven sågtimmerbrist, vidtaga åtgärder för att i Norrbotten få till stånd en utbyggnad av de statsindustrier, som baseras på klenvirke.

Vid besvarandet av interpellantens första fråga vill jag först erinra om att Aktiebolaget Statens skogsindustrier redan i början av år 1952 vid sammanträde med länsarbetsnämnden i Luleå anmälde, att arbetarantalet vid bolagets sågverk i Norrbotten skulle reduceras. Anledningen härtill var bland annat den ombyggnad och rationalisering av sågverken, som blivit nödvändig till följd av övergång till enkelskift. Reduktionen av arbetsstyrkan angavs av bolaget till sammanlagt omkring 560 man vid Lövholmen, Karlsborgs, Båtskärsnäs och Sandviks sågverk.

Statens skogsindustrier meddelade emellertid samtidigt, att bolaget genom planerad utbyggnad av cellulosa- och

pappersproduktionen i Karlsborg och wallboardproduktionen i Piteå samt genom införande av s. k. kontinuerlig drift skulle kunna bereda arbete för ytterligare 320 man vid dessa arbetsställen. Bolaget meddelade vidare länsarbetsnämnden, att praktiskt taget alla övriga arbetare, som skulle bli friställda, sannolikt skulle kunna beredas arbete vid bolagets övriga industrier i mellersta Sverige.

De rationaliseringsåtgärder, som varit erforderliga för den nys nämnda övergången till enkelskift vid sågverken, har varit av genomgripande art.

Enligt vad jag inhämtat, har såväl de berörda företagsnämnderna och fackföreningarna som länsarbetsnämnden vid dennas rutinemässiga inspektioner undan för undan i detalj hållits underrättade om förloppet av de lokala rationaliseringsåtgärderna och om de tidpunkter, vid vilka åtgärderna kunnat beräknas påverka behovet av arbetskraft. Samma organ har också hållits underrättade om den förskjutning av tidpunkten för övergång till enkelskift, som blivit en följd av att de nu berörda sågverken under år 1954 tillfördes vissa kvantiteter stormfällt sågtimmer från Gävle-trakten.

Sedan avvecklingen av denna extraordinära timmertillförsel söderifrån kunde överblickas, meddelade Statens skogsindustrier i början av september i år, att enkelskift kunde beräknas inträda vid Båtskärsnäs och Sandvik den 1 januari 1956 och vid Lövholmen den 1 mars 1956. Vad gäller Karlsborgs sågverk beräknade bolaget emellertid samtidigt, att dubbelskift skulle kunna bibehållas under första hälften av år 1956.

Den av Statens skogsindustrier upprättade planen har emellertid rubbats genom att den till följd av den svåra vintern 1954/55 väntade minskningen av timmerleveranserna från domänverkets skogar har blivit mera omfattande än beräknat. Enligt vad som upplysts

Svar på interpellation ang. beredande av sysselsättning för sågverksarbetarna på Lövholmen, Båtskärsnäs och Seskarö

mig, fick bolaget sålunda först i slutet av september full klarhet om att de definitiva leveranserna skulle komma att understiga de preliminärt beräknade med ej mindre än 1 750 000 kubikfot, motsvarande råvarubehovet för omkring 360 ramskift.

Vid den revision av planläggningen, som blev nödvändig beslöt Statens skogsindustrier att i första hand slopa nattskiftet under januari och februari 1956 vid Lövholmen. Denna reduktion motsvarar 200 ramskift. Återstoden av den i dåvarande läge erforderliga reduktionen — 160 ramskift — skulle falla på Karlsborgs sågverk, såvida bolaget under tiden icke skulle lyckas att under vintern 1955/56 anskaffa och till sågverket framforsla ytterligare sågtimmer, motsvarande omkring 750 000 kubikfot.

Bolaget vidtog omedelbart åtgärder för att söka anskaffa sågtimmer i erforderlig mängd i syfte att uppehålla den tidigare planerade sysselsättningen. Bolaget har sålunda numera med domänstyrelsen avtalat om en extra avverkning av omkring 600 000 kubikfot sågtimmer i sådana lägen, att timret kan landtransporteras under vintern. Även i övrigt arbetar bolaget, enligt vad som upplysts mig, energiskt för att göra timmerinköp i öppna marknaden.

Om vinterns avverkningar går normalt, räknar bolaget med att dubbelskift skall kunna upprätthållas vid Karlsborgs sågverk under första halvåret 1956. I vad mån det därutöver kommer att lyckas för bolaget att nu anskaffa ytterligare råvara för nattskiftet vid Lövholmens sågverk kan man tyvärr ännu ej bedöma. Bolaget räknar emellertid numera med att under alla förhållanden icke behöva friställa arbetsstyrkan för nattskiftet före den 1 mars 1956.

Det är klart, att alla utvägar kommer att prövas för att skapa sysselsättning för arbetarna. Jag kan här nämna, att

Statens skogsindustrier i samförstånd med fackföreningen vid Lövholmen upprättat en namnlista på dem, som skulle komma att drabbas av nattskiftets bortfall. Samtliga berörda arbetare underrättades vidare i en särskild cirkulärskrivelse om de åtgärder bolaget vidtagit för att i största möjliga utsträckning bereda dem annan sysselsättning. Bland dessa åtgärder må här nännas utökad barkning av sulfatved vid wallboardfabriken, igångsättande av vissa byggnadsarbeten samt omplacering av i första hand yngre arbetare till bolagets bergslagsförvaltningar. Det bör även nännas, att bolaget uppmanat Svenska träindustriarbetareförbundets avdelning vid Lövholmens wallboardfabrik att för viss kortare tid överväga övergång till s. k. kontinuerlig drift. Därigenom skulle bolaget kunna sysselsätta omkring 30 man från sågverket. Frågan om s. k. kontinuerlig drift vid wallboardfabriken har tidigare diskuterats men efter omröstning avvisats. Avdelningen avvisade även nu — utan omröstning — bolagets framställning. Arbetarna har således icke velat begagna denna utväg. Det bör i sammanhanget nännas, att driften vid cellulos- och pappersproduktionen i Karlsborg är kontinuerlig sedan början av år 1954.

Vad därefter gäller interpellantens fråga om åtgärder för att i Norrbotten få till stånd en utbyggnad av de statsindustrier, som baseras på klenvirke, vill jag först med några siffror erinra om den utveckling, som ägt rum sedan Aktiebolaget Statens skogsindustrier började sin verksamhet år 1942. Bolagets råvaruförbrukning för cellulosa-, pappers- och wallboardproduktion i Norrbotten har sålunda ökat från 3,1 miljoner kubikfot i genomsnitt per år 1942—1945 till 14 miljoner kubikfot år 1955 eller med ej mindre än 350 procent. Samtidigt har råvaruförbrukningen vid sågverksrörelsen i Norrbotten

Svar på interpellation ang. beredande av sysselsättning för sågverksarbetarna på Lövholmen, Båtskärsnäs och Seskarö

ökat från 11 till 27 miljoner kubikfot eller med nära 150 procent.

Vid de nu definitivt planerade anläggningarna för cellulos-, pappers- och wallboardtillverkning i Norrbotten beräknas vid normalproduktion redan från år 1957 en råvaruförbrukning av 25,5 miljoner kubikfot eller en ökning på mer än 80 procent över 1955 års tal eller ej mindre än 720 procent över 1942—1945 års. Samtidigt beräknas visserligen en tillbakagång för sågtimmer till 20 miljoner kubikfot, men denna kvantitet är ändock drygt 80 procent större än den årliga kvantiteten 1942—1945. Förändringarna i produktionsinriktning sammanhänger med den av interpellanten påtalade förskjutningen i råvarutillgången.

Den av interpellanten efterlysta utbyggnaden av den statliga, på klenvirke baserade industrien i Norrbotten är sålunda i stor utsträckning redan definitivt planerad och håller på att förverkligas. Enligt vad jag inhämtat överväger bolaget vidare ingående frågan om en viss ytterligare ökning av cellulosa- och pappersproduktionen. Bolagets undersökningar har därvid inriktats bland annat på olika möjligheter att tillvarata det för industriell massproduktion dugliga och ur transportsynpunkt ekonomiskt tillgängliga lövvedsvirket i Tornedalen och i Norrbotten i övrigt.

Vid prövningen av de förslag, bolaget kan komma att framlägga på grundval av dessa undersökningar, kommer jag att i görligaste mån beakta den stora vikt, dessa frågor har för Norrbottens del både med hänsyn till strävandena att ernå en högre sysselsättning och önskemålen om en mera spridd industrilokalisering.

Härefter anförde:

Herr **HOLMBERG** (k):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min

interpellation. Slutklämmen, där statsrådet förklarar att han i fortsättningen skall beakta de frågor jag fört på tal, är tack värd, särskilt som statsrådets formuleringar därvidlag kan tolkas som ett löfte att beaktandet skall sikta på att åstadkomma tryggare förhållanden i fråga om sysselsättningen i Norrbotten och en bättre industrilokalisering än hittills.

Men jag blev minst sagt förvånad när jag såg, hur jordbruksministern gått till väga för att beskriva läget i Norrbotten och hur han tänker sig att de nu aktuella åtgärderna skall utformas.

Jag kan först som sist säga, att beskrivningen är oriktig eller i varje fall så ofullständig, att den inte alls motsvarar de verkliga förhållandena i Norrbotten, och att de enda åtgärder som herr Norup för närvarande tycks ha i tankarna är en exakt upprepning av hur bolaget har tänkt sig det hela.

Det är 560 man som skall avskedas vid sågverken i Lövholmen, Seskarö och Båtskärsnäs. Men, förklarar statsrådet vidare, 320 man av dessa skall någon gång framdeles kunna få sysselsättning i en planerad utbyggnad av cellulosa-industrien i Karlsborg och wallboardproduktionen i Piteå. I siffran 320 har emellertid statsrådet räknat in 30 man, som skulle kunna få sådant arbete under förutsättning att wallboardindustrien övergår till s. k. kontinuerlig drift, men längre fram i svaret meddelade statsrådet, att det blir ingenting av med den saken. I bästa fall kan alltså 290 av de 560 avskedade få det planerade arbetet.

Beträffande de övriga 270 har statsrådet ingenting annat att komma med än en hänvisning till bolagets erbjudande, att de kan få flytta till mellersta Sverige. Ja, det är lätt sagt, men det är inte lika enkelt för familjeförsörjare, ofta i hög ålder och ofta förbundna med hembygden på sådant sätt, att en förflyttning medför praktiskt taget oöver-

Svar på interpellation ang. beredande av sysselsättning för sågverksarbetarna på Lövholmen, Båtskärsnäs och Seskarö

komliga svårigheter och bl. a. stora ekonomiska skadeverkningar. Statsrådet kan ju lämpligen försöka tänka sig, hur reaktionen skulle bli, om han själv och 270 andra familjeförsörjare i hans skånska hembygd skulle få order att lämna sina hem, ta familjerna med sig och flytta till Mellansverige eller Norrland.

Det handlar för övrigt inte bara om det antal arbetare som statsrådet nämnde. På den punkten måste det göras mycket väsentliga tillägg till statsrådets beskrivning av läget, framför allt därför att interpellationen och svaret också handlar om hur man skall ordna dessa saker på längre sikt.

Först vill jag då tillägga, att varsel om betydande avskedanden utöver dem som skett vid Statens skogsindustrier också skett inom den privatägda träindustrien i Norrbotten. I samband med den frågan skall jag göra några kommentarer till herr Norups produktions-siffror, genom vilka han ville visa, att det visserligen sker en begränsning av verksamheten vid sågarna, men att det i stället planeras en sådan utbyggnad av övrig träförädling i Norrbotten, att det sammanlagt blir en ökning av den virkesmängd som förädlas vid de norrbottniska verken.

Jordbruksministern meddelar att Statens skogsindustriers råvaruförbrukning under 1955 uppgår till 27 miljoner kubikfot för sågverken och till 14 miljoner för övrig träförädling vid verken i Norrbotten, alltså sammanlagt 41 miljoner kubikfot. Enligt de beräkningar som gjorts om produktionen efter de — såsom statsrådet uttrycker det — »definitiva» planerna för företagets kommande produktion, skulle bolaget 1957 komma upp till en råvaruförbrukning på sammanlagt 45,5 miljoner kubikfot. Mot den eventuella ökningen på 4,5 miljoner kubikfot för *detta* företag skall emellertid ställas också det faktum, att Munksundsbolaget har varslat om av-

skedanden med sikte på att inskränka driften vid sitt sågverk i Norrbotten från nuvarande 18 000 standards till 13 000 per år, samt ytterligare det faktum, att cirkelsågarna i Norrbotten systematiskt konkurreras ihjäl av bolagens skogsköpare från andra delar av landet. Sammanlagt blir det då — även med de högst eventuella planerna på en utbyggnad av massaindustrien — inte en ökning utan en minskning av den råvarumängd som skall förädlas i Norrbotten.

Till bilden hör slutligen att vi nu också får en enorm tillväxt även på annat sätt av arbetare som för närvarande icke kan beredas sysselsättning i Norrbotten. För det första innebär den jordbrukspolitik, som herr Norup står i spetsen för, att jordbruksproduktion av den typ som vi har i Norrbotten skall begränsas avsevärt, och för det andra får vi under de närmaste 10 à 15 åren ett tillskott av ungefär 40 000 ungdomar som under denna tid kommer upp i arbetsför ålder.

Jag har med dessa erinringar velat visa att statsmakterna måste ta mer realistiskt på dessa problem än vad herr Norup har gjort i sitt svar. Det är ur norrbottningarnas synvinkel oroväckande när regeringens representant inte med ett ord reagerar mot den brist på planläggning och förutseende som dock kan utläsas även av herr Norups svar. Sådana brister avslöjas bland annat i herr Norups upplysning att ett företag, som svarar för en av de viktigaste näringspolitiska sektorerna i Norrbotten, så sent som i september i år inte visste, att det för året nödvändiga råvarubehovet skulle komma att underskridas med inte mindre än 1 750 000 kubikfot. Sådana brister avslöjas också när det visar sig, att det inte finns så mycket av samordning mellan två statliga verk — domänstyrelsen och Statens skogsindustrier, som för resten båda tillhör herr Norups fög-

Svar på interpellation ang. beredande av sysselsättning för sågverksarbetarna på Lövholmen, Båtskärsnäs och Seskarö

deri — att man säkrar de statliga verkens behov av råvara. Staten äger ju dock inemot 60 procent av skogarna i Norrbotten, och fortfarande flottas stora mängder virke från Norrbotten söderut.

Det finns enligt min mening bevisligen förutsättningar för en kraftig utbyggnad av träförädlingsindustrin i Norrbotten. Det är nödvändigt med en utbyggnad, både av denna industri och av andra näringsgrenar. I lokaliseringshänseende bör nu i första hand Tornedalen och Norrbottens inland tillgodos. Och därför kan de planer som jordbruksministern redogjort för icke få betraktas som »definitiva». Det behövs mycket kraftigare tag från statsmakternas sida om man skall klara de problem som redan uppstått och ytterligare kommer att uppstå i Norrbotten.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP:

Herr talman! Herr Holmberg anklagar mig för att jag kommit med en ensidig beskrivning och inte tagit med en hel del saker i svaret. Jag trodde att herr Holmberg, som så väl känner till förhållandena där uppe, skulle kunnat ta fram ytterligare en hel del sådana ting, men det har han inte gjort. De företag som lyder under mitt departement är, som herr Holmberg säger, domänverket och Statens skogsindustrier, och jag får nog säga att, vad gäller den fråga som nu här är före, har det av dem utarbetats planer både för arbetet och arbetarna framöver. Det är helt naturligt att jag vänder mig till Statens skogsindustrier för att få veta hur man tänker sig dessa planer.

Vidare säger herr Holmberg att jag talar om en kontinuerlig drift, men att någon sådan inte kommit till stånd vid sågverket. Vad jag sade var, att arbetarna själva avvisat planerna i den vägen. Herr Holmberg säger också, att

han bevisligen vet att det finns möjligheter till utbyggnad av dessa industrier i Norrbotten. Men i det avseendet får jag säga honom, att jag sätter oerhört mycket större värde på de uppgifter Statens skogsindustrier lämnar än på herr Holmbergs, ty de förra är säkerligen mycket mera sakligt grundade än hans.

I fråga om samarbetet mellan domänverket och Statens skogsindustrier tycker jag nog, att domänverket försöker göra vad det kunnat för att åstadkomma virkesleveranser och därmed en så god sysselsättning som möjligt inom de företag Statens skogsindustrier äger.

Vad beträffar herr Holmbergs resonemang om att man ämnar flytta arbetare, gamla arbetare och familjeförsörjare, från Norrbotten till mellersta Sverige, så har det gjorts en undersökning om det ungefärliga antal, som därvidlag kan komma i fråga. Jag tycker att herr Holmberg för ett förfärligt hårt resonemang i det sammanhanget. Någon flyttning i en större utsträckning torde inte behöva komma till stånd. Statens skogsindustrier har ju kommit till genom statsmakternas beslut bl. a. för sådana här syften, att bl. a. skaffa arbetare sysselsättning, och jag kommer, som jag sagt, att med intresse följa utvecklingen. Det är min förhoppning att bofasta personer — jag tänker då närmast på familjefäder och gamla arbetare och på vilka oerhörda svårigheter det skulle innebära för dem att flytta — fortfarande skall få arbete där uppe. Jag kan inte tänka mig annat än att frågan skall kunna lösas på lång sikt.

Vi får vidare komma ihåg att Statens skogsindustrier sagt, att avverkningarna i fjol inte blev vad man räknat med, och den sista tiden har ju också visat att möjligheterna att få virket framforslat kommit i ett ännu sämre läge än tidigare. Men i det senare fallet är det ju fråga om naturhinder och inte om någon ovilja från här ifrågavarande

Svar på interpellation ang. beredande av sysselsättning för sågverksarbetarna på Lövholmen, Båtskärsnäs och Seskarö

företags sida att skapa bästa tänkbara förutsättningar för arbetarna där uppe.

Detta är, herr talman, ungefär vad jag har velat säga i denna sak. Vad herr Holmberg blandar in i diskussionen om privata personers och bolags åtgöranden på detta område, därmed har jag intet att göra, ty sådana frågor faller inom ett annat departement än mitt.

Herr **HOLMBERG** (k):

Herr talman! Statsrådet säger att han i sådana här frågor självfallet vänder sig till Statens skogsindustrier och domänverket för att få upplysningar. Ja, det är i och för sig bra, men om man vill ha en fullständig bild av läget på sågverksmarknaden, så räcker det inte.

Statsrådet Norup anser att inskränkningarna vid de privata sågverken i Norrbotten inte angick honom, att den saken hörde andra till, men det är ju ofrånkomligt att om man tar bort dem ur bilden, så får man inte någon klar uppfattning om läget för sågverksarbetarna. Deras möjligheter att erhålla arbete sammanhänger ju intimt med läget på sågverksmarknaden över huvud taget. Statsrådet Norup påstår också att jag inte har gjort något för att komplettera bilden, men om statsrådet tänker efter, så måste han nog medge att det är oriktigt. Jag har påvisat sågverksarbetarnas arbetsförhållanden och arbetsmöjligheter inom olika företag och visat på de omständigheter som i övrigt föreligger i vad gäller att i framtiden skapa sysselsättningsmöjligheter för arbetarna i Norrbotten. Och då har jag bland annat visat på de åtgärder vi har att vänta på jordbrukets område och den starka tillväxt av ungdomskullarna, som vi får framöver och som har kunnat beräknas ganska exakt.

Så var det fråga om den kontinuerliga driften. Anledningen till att den inte infördes behöver vi ju inte här diskutera, faktum är att den inte infördes, och då skall naturligtvis inte stats-

rådet ta med de 30 man, som kunde ha fått arbete, om man hade sagt ja till kontinuerlig drift. När man nu inte gjorde det, skall väl inte heller dessa 30 man räknas med bland dem, som kan få jobb. Nej, då måste vi naturligtvis räkna in dem bland de arbetslösa, d. v. s. dem som erbjödes förflyttning söderut.

Vad sedan frågan om tillgångarna på skog och industrier i Norrbotten beträffar, så tror jag helt visst att det är både lämpligt och nödvändigt att det sker en förskjutning inom träförädlingen — vilket ju också är grundlinjen i de åtgärder Statens skogsindustrier dragit upp — så att en större *andel* kommer på massaframställning och liknande förädling. En dylik förskjutning tycks även vara motiverad av tillgången på skog.

Sedan vill jag också framhålla att enligt min uppfattning — som bland annat har verifierats av ett flertal forskare — bör förskjutningen i träförädlingen gå längre än vad som nu planeras. Genom den träkemiska forskningens medverkan bör den kunna drivas ännu längre och inriktas på högförädlade produkter. Men en sådan proportionell förskjutning behöver alls inte innebära minskad produktion inom någon gren av träförädlingen. Om man bygger ut den del av Statens skogsindustrier, som är baserad på förädling av klenvirket — vilket jag anser att man bör göra — så kan vi tillvarataga den råvara bättre, som nu går till spillo, nämligen det virke som nu ofta får ligga och ruttna bort till ingen nytta, och skogsägarna kan då också göras mera benägna att tillgodose sågverkens behov av grövre virkesdimensioner. Det är nämligen allmänt känt att skogsägarna oftast vid försäljningen av sågtimmer ställer som villkor, att köpet också skall inkludera vissa mängder klenvirke. I den mån vi får en bättre avsättning på klenvirket i Norrbotten genom en starkare utbyggnad än den Statens skogsindustrier pla-

Svar på interpellation ang. beredande av sysselsättning för sågverksarbetarna på Lövholmen, Båtskärsnäs och Seskarö

nerar, får vi också en ökad tillgång på sågtimmer, och då behöver man inte vidtaga de inskränkningar som nu göres vid sågarna.

Herr talmannen återtog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP:

Herr talman! Herr Holmberg, som nu vill veta så mycket om sysselsättningsproblemen i Norrbotten, skulle ha tänkt på det när han framställde interpellationen. Han begränsade sig emellertid till att fråga mig dels vilka åtgärder jag ämnar vidtaga för att tillförsäkra sågverksarbetarna på Lövholmen, Båtskärsnäs och Seskarö fortsatt sysselsättning, dels om jag avser att, på grund av en i interpellationen angiven sågtimmerbrist, vidtaga åtgärder för att i Norrbotten få till stånd en utbyggnad av de statsindustrier, som baseras på klenvirke, och därpå har jag svarat. Herr Holmberg bör väl hålla sig till de frågor han vill ha svar på.

Vad beträffar de där 30 mannarna är det klart, att när de inte vill arbeta i kontinuerlig drift, så blir det heller ingenting av därmed. Det är så rätt som herr Holmberg därvidlag säger.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ERICSSON:

Herr talman! Herr Holmberg sökte tydligen göra gällande, att statsmakterna skulle vara ointresserade för vad som sker i Norrland, enkannerligen i Norrbotten. Men det var en felaktig beskrivning han gav kammaren, när han talade om vad statsmakterna syftar till i fråga om sysselsättningen i Norrland. Man kan självfallet föra allmänna talesätt och säga, att det går att åstadkomma den och den utvidgningen av industrien. Här gäller det speciellt skogsindustrien, och herr Holmberg är inte ovetande om att det pågår utredningar. Dessa verkställs ju inte av Sta-

tens skogsindustrier utan av samhällsliga organ, och landshövdingen i Norrbottens län har också varit mycket intresserad för dessa uppgifter.

Om en sak föreställer jag mig att vi alla kan vara ense, nämligen att vi skall på det mest rationella sättet utnyttja skogens råvaror. Detta gäller generellt men alldeles speciellt för Norrland. När det emellertid gjorts utredningar, som oförtydligt ger besked om att råvarubasen för de av herr Holmberg nämnda områdena inte möjliggör ett realiserande av de projekt, som varit aktuella, får man böja sig för detta faktum och angripa problemen från andra utgångspunkter. Och när nu jordbruksministern talar om, att Statens skogsindustrier har för avsikt att bygga ut sina anläggningar ytterligare, så tycker jag detta skulle vara ett bra besked för herr Holmberg, om han ömmar för sysselsättningen framöver.

Staten har nu vidtagit åtskilliga åtgärder i Norrland och speciellt i Norrbotten. Jag roade mig för en tid sedan med att göra en överslagsberäkning av hur mycket staten hade investerat i Norrbotten, och herr Holmberg vet, att jag kom fram till högst betydande belopp. Det visar sig sålunda — rakt motsatt mot vad herr Holmberg försökte göra gällande — att staten är intresserad av att utnyttja naturtillgångarna där uppe.

Herr Holmberg beklagade, att man skulle behöva hänvisa arbetskraft till Mellansverige. Ja, i och för sig kan man beklaga detta, men skall vi ha sysselsättning för alla — och det vill vi — så är frågan, hur upprätthållandet av denna fulla sysselsättning på bästa sätt skall genomföras. Jag kan upplysa herr Holmberg om att vi med mycket stort intresse följer utvecklingen på den norrländska arbetsmarknaden. Det finns för närvarande 1 660 arbetslösa i Norrbotten. Flertalet är med i arbetslöshetskassor, men 500 stycken är det

Svar på interpellation ang. beredande av sysselsättning för sågverksarbetarna på Lövholmen, Båtskärsnäs och Seskarö

inte. Det sistnämnda är beklagligt men ett faktum. Vi har i gång beredskapsarbeten i Norrbottens län för 200 man, och vi har ordnat arbeten i andra län, där platser beretts arbetslösa från Norrbotten. En del har begagnat sig av dessa arbetstillfällen, andra har vägrat att ta anställningarna, och jag känner mig tvingad att säga, att i det läge, vari vi nu befinner oss allmänekonomiskt sett, måste vi försöka sätta in arbetskraften på sådana arbeten, som vi ur allmännyttosynpunkt finner angelägna. Om vi sålunda har mycket angelägna arbeten t. ex. på riksvägarna, så måste vi försöka få arbetarna placerade på dessa arbetsuppgifter. Då slipper man ifrån de bekymmer, som många kommuner uppe i Norrland nu börjar dras med på allvar, nämligen att få mobilisera alla tänkbara arbetstillfällen inom den egna kommunen med alla de utgifter för kommunen, som följer. Vi går i stället över till detta som en allmän princip, att eftersom vi har så många angelägna arbetsuppgifter, skall vi i första hand se till att få dessa utförda.

Men om vi tillämpar denna princip, tvingas vi tyvärr rekommendera dem som söker arbete att åtminstone tillfälligtvis ta arbete på annan ort. Det går inte — i varje fall vågar jag inte göra det — att utlova full sysselsättning för all arbetskraft just på den ort, där arbetskraften för ögonblicket råkar befinna sig, utan vi får försöka se saken i litet vidare perspektiv. Då tror jag att vi både ur den enskildes och ur samhällets synpunkt når de bästa resultaten. Det är klart att vi skall söka tillmötesgå de lokala intressena så långt som möjligt. Jag har sagt att vi har beredskapsarbeten, och vi kommer att sätta igång flera, om det är nödvändigt, alldeles speciellt med hänsyn till om arbetskraften kommit upp i högre åldrar. Det skall tas hänsyn till detta. Då får man emellertid kräva, att den yngre arbetskraften tar de anställningar som

3 — *Andra kammarens protokoll 1955. Nr 32*

bjuds, om villkoren är rimliga. Det är den enskildes sak, om han vill ta en erbjuden anställning — den friheten skall han alltid ha — men därmed följer vissa konsekvenser ur arbetslöshetskassesynpunkt o. s. v.

Vi har även när det gällt byggnadstillstånd för arbeten i öppna marknaden i övre Norrland, framför allt i Västerbotten och Norrbotten, bortsett från de hinder, som byggnadstillståndslagstiftningen medför, och sagt oss, att går det människor arbetslösa och finns det angelägna byggnadsarbeten, så skall inte regler och principer, som vi annars tillämpar vid byggnadstillståndsgivningen, lägga hinder i vägen för att arbetena kommer till stånd. Vi har handlat därefter och gett tillstånd utöver vad vi skulle ha gjort, om det gällt orter i mellersta och södra Sverige. Genom vad jag nu anfört hoppas jag, att kammaren i varje fall skall få en litet annorlunda beskaffad bild av läget där uppe och av vad statsmakterna gör för att få arbetskraften sysselsatt. Det förhåller sig inte så, som herr Holmberg sökte göra gällande, att vi inte har något som helst intresse för detta utan bara skickar arbetskraften söderut. Det är inte förhållandet. Vi skall så långt det över huvud taget är möjligt utnyttja resurserna i Norrbotten för att bereda de arbetslösa arbete.

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Till socialministerns påstående, att jag skulle ha fränkänt statsmakterna alla åtgärder till fromma för Norrbotten, vill jag säga, att detta är en oriktig framställning. Jag har tvärtom vid upprepade tillfällen här i kammaren yttrat, att statsmakterna har gjort mycket i Norrbotten. Statens skogsindustrier är ett resultat av statsmakternas ingripanden för att råda bot på det privatkapitalistiska vanstyret. Norrbottens jernverk är likaledes resultatet av en sådan åtgärd. På sin tid

Svar på interpellation ang. beredande av sysselsättning för sågverksarbetarna på Lövholmen, Båtskärsnäs och Seskarö

interPELLERADE jag om pappersbruket i Karlsborg och fick från regeringen då den förklaringen, att det aldrig skulle bli något sådant. Dess bättre blev det ju ett. Detta är alltså resultat, som uppnåtts genom en kombination av regeringens åtgärder och de mycket starka påtryckningar, som folkmassorna i Norrbotten utövat.

Jag hyser däremot den meningen, att man inte skall stanna vid vad man hittills utfört, utan man skall fortsätta på den väg, som har givit Statens skogsindustrier och pappersbruket i Karlsborg till resultat. Detta av två skäl. För det första skall man utnyttja de rika råvarutillgångar, som finns i Norrbotten, och för det andra skall man bereda sysselsättning åt de stora ungdomsskolor, som vi de närmaste åren väntar som tillskott. Råvarutillgångarna är otillräckliga, säger socialministern. De är i alla fall inte mer otillräckliga än att det flottas väldiga mängder av virke till de södra delarna av landet. Den inskränkning som Munksundbolaget nu skall företa från 18 000 till 13 000 standarder är också förestavad av att det i motsvarande grad skall öka driften vid sina sydligare belägna verk. Slutligen är det ju bekant och vitsordat också av företagsledningarna, att vi har stort överskott av klenvirke. Det är framför allt på detta område man måste sätta in krafterna för att utvidga den del av industrien, som har en outnyttjad råvarubas i Norrbotten. Jag anser, att de planer, som jordbruksministern har kallat »definitiva» men som inte handlar om någonting för hela Norrbottens inland, inte kan få betraktas som definitiva från statsmakternas sida. Därvidlag måste man utvidga väsentligt utöver det som Statens skogsindustrier planerat och som i viss mån är föredömligt.

Socialministern säger, att man tvingats att rekommendera en del arbetslösa att åtminstone tillfälligtvis söka sig till

södra Sverige. Vi vet alla, hur det förhåller sig med den tillfälligheten. Faktum är, såsom framgår av jordbruksministerns svar, att det inte handlar om att skicka i väg det tillskott som kommer, utan nu är det fråga om att skicka i väg folk, som hittills haft arbete i Norrbotten men inte kan få det längre. Dessutom rör det sig, som jag tidigare sagt, om ett så väldigt tillskott — cirka 40 000 människor inom loppet av 10—15 år. Är det meningen att alla dessa skall förses med en enkel tredje-klassbiljett söderut?

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ERICSSON:

Herr talman! Jag trodde, att herr Holmberg och jag var överens om att det, ifall människor är arbetslösa, är angeläget att man erbjuder dem arbetstillfällen under rimliga villkor. Jag tycker för min del, att detta är det viktigaste av allt som samhället kan göra. Det finns också — det bör jag kanske säga här i kammaren — enligt en uppgift jag fått 500 platser lediga inom skogsbruket i Norrbotten, och det är klart, att det också är en angelägen arbetsuppgift, inte minst med tanke på vad nu herr Holmberg sagt, att dessa platser blir besatta, om det är en effektiv efterfrågan på dem. Jag utgår ifrån att skogsbruket har behov av dessa 500 nya arbetare. Detta visar på att det inte är fråga om något verkligt kristillbud ens i Norrbottens län.

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Beträffande tillgången på skogsarbetare förhåller det sig så, att de, som nu står tillgängliga, har arbetat inom ett helt annat yrke än skogsbruket, och många av dem har nått den åldern — 50 å 60 år — att man näppe-ligen kan begära, att de skall gå ut i skogarna.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ERICSSON:

Herr talman! Enligt de uppgifter, som

Svar på interpellation ang. försäljning av landets lager av vete och råg för foderändamål

jag fått, finns det bland de arbetslösa 503 byggnadsarbetare och 308 medlemmar av Skogs- och flottningsarbetarförbundet. Det skulle vara intressant att få höra, hur herr Holmberg kan få det till att de arbetslösa bara skulle återfinnas inom andra yrken än skogsarbetarnas.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5**Svar på interpellation ang. försäljning av landets lager av vete och råg för foderändamål**

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP, som yttrade:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Kilsmo frågat mig, om landets lager av vete och råg är så stora, att jag är beredd att vidtaga åtgärder för försäljning av dessa för foderändamål till samma priser, som erhålles vid export.

Vid besvarandet av denna fråga vill jag först erinra om att under regleringsåret 1954/55 från beredskapslaget försålles, efter denaturering för foderändamål, vissa kvantiteter vete och råg av äldre skörd. Vidare medverkade föreningen Svensk spannmålshandel till att avsevärda kvantiteter brödsäd av 1954 års skörd kunde säljas till foder, genom att föreningen till handelsföretagen utbetalade bidrag i samband med denaturering av brödsäd. Det rörde sig därvid om brödsäd, som visserligen formellt uppfyllde kvalitetsfordringarna för fullgod vara men som på grund av hög lönnmältning icke var lämplig som kvarnvara. Genom dessa åtgärder ställdes sammanlagt drygt 102 000 ton brödsäd till förfogande för foderändamål. Härav utgjordes något över 32 000 ton av vete och inemot 70 000 ton av råg.

Större delen av dessa kvantiteter marknadsfördes under våren och sommaren 1955.

Vidare har under innevarande höst jordbruksnämnden bemyndigat Svensk spannmålshandel att ur statens beredskapslager för foderändamål sälja ytterligare intill 10 000 ton råg av sådan kvalitet, som icke längre är lämplig som kvarnvara. Den spannmål, som därefter finnes kvar i beredskapslagret, kan enligt vad jag inhämtat utan olägenhet användas till förmalning.

Årets skörd av brödsäd har blivit av hög kvalitet. Den är bland annat praktiskt taget fri från mältningsskador och är därför särskilt lämplig att använda i blandning med kvarvarande brödsäd av 1954 års skörd. Årets brödsäd är dessutom på grund av sin goda kvalitet och låga vattenhalt väl lämpad att lagra i beredskapssyfte.

Vad därefter angår fodersädsförsörjningen är jag helt ense med interpellanten om att årets inhemska fodersädes-skörd blivit otillräcklig. Några svårigheter att genom import täcka bristen har emellertid — i varje fall hittills — icke förelegat och är enligt allmän uppfattning ej heller att vänta.

Även om priserna på världsmarknaden för en del fodermedel, bland annat havre och korn, varit relativt höga i förhållande till brödsädspriserna, har prisläget i fråga om andra fodervaror varit förhållandevis tillfredsställande. Av sorghum har sålunda köpts avsevärda kvantiteter till priser på omkring 30 kronor cif svenska hamnar. Under september och oktober inkom till landet nära 27 000 ton sorghum och enligt av jordbruksnämnden inhämtade uppgifter från handeln hade den 1 november därutöver nära 25 000 ton sorghum kontrakterats för avlastning före årsskiftet. Av korn, havre och blandsäd var importen under september och november sammanlagt 44 000 ton, medan ytterligare cirka 17 000 ton kontrakte-

Svar på interpellation ang. försäljning av landets lager av vete och råg för foderändamål

rats. Majsimporten, som huvudsakligen går till hönsfoder, förefaller vara av helt normal storlek.

Utöver denna import av fodersäd har enligt hittills utfärdade licenser omkring 40 000 ton franskt vete inköpts för foderändamål till ett pris av cirka 32 kronor per deciton cif. Någon tull eller införselavgift behöver som bekant icke erläggas för sådant fodervete, förutsatt att varan denaturerats.

Vad gäller frågan om att av landets tillgångar på brödsäd ställa ytterligare kvantiteter till förfogande för foderändamål vill jag framhålla, att tillgången på brödsäd inom landet icke är större än vad som erfordras för att dels tillgodose kvarnarnas behov, dels fylla våra exportåtaganden, dels uppehålla ett beredskapslager av den lägsta kvantitet — 150 000 ton — som riksdagen angivit. Det har sålunda beräknats, att sedan kvarnarnas behov tillgodosetts, samtliga lager — inberäknat årets ännu ej inlevererade saluöverskott — kommer att uppgå till i runt tal 250 000 ton. Härav måste som nyss sagts 150 000 ton hållas i beredskap. Återstoden — i runt tal 100 000 ton — är avsedd för export.

I fråga om exporten bör jag i detta sammanhang nämna, att Sverige i det med Västtyskland nyligen ingångna handelsavtalet ställt i utsikt leveranser av 100 000 ton svenskt vete. Det är enligt min mening ofrånkomligt, att detta åtagande, särskilt med tanke på behovet av framtida brödsädsexport, bör uppfyllas, givetvis under förutsättning att tillfredsställande exportpriser kan uppnås. Huruvida så kommer att bli fallet är svårt att nu bedöma. Några leveranser till Västtyskland har ännu icke ägt rum. Man vet emellertid, enligt vad jag erfarit, att Sverige på vissa närliggande marknader kan få ut fob-priser, som ligger över de priser, till vilka franskt vete inköpts cif för foderändamål. Och det finnes enligt min mening

ingen anledning att sälja svenskt vete till foder, så länge möjligheter finnes att köpa franskt vete eller likvärdig fodersäd till lägre priser än de, som kan uppnås vid export av svensk brödsäd.

Med hänsyn till vad jag nu anför, har jag funnit, att ytterligare försäljning av inhemsk brödsäd till foderändamål icke bör komma i fråga. Såvitt nu tillgängliga upplysningar ger vid handen, kommer foderbehovet att kunna tillgodoses till rimliga priser utan att svensk brödsäd ställs till förfogande genom handeln eller ur beredskapslagret.

Härefter anförde:

Herr KILSMO (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr jordbruksministern för det utförliga svar jag fått på min interpellation. Även svarets innehåll är mycket tillfredsställande, och det skulle därför vara onödigt med någon längre debatt — om man nu inte vill särskilt söka sak med jordbruksministern för den fodersäds politik som tidigare förts. Jag vill emellertid foga några synpunkter till svaret.

I svaret säges att 10 000 ton brödsäd skulle kunna säljas till foderändamål. Det är emellertid ovisst, om formuleringen i svaret skall tolkas så, att det finns ytterligare brödsäd av något lägre kvalitet som skulle kunna så att säga förbättras, om man blandade in brödsäd av den bättre kvalitet som årets brödsäd har. Jag tycker inte att man skall göra en sådan inblandning. Om det verkligen finns ytterligare brödsäspannmål av låg kvalitet, bör denna också skickas i väg. Annars kan vi så småningom få samma elände på brödsädesmarknaden som på potatismarknaden, och det vore inte lyckligt. Det gäller att upprätthålla en verkligt hög kvalitet på brödsäspannmålen.

Det är anmärkningsvärt att man, såsom framgår av interpellationssvaret,

Svar på interpellation ang. försäljning av landets lager av vete och råg för foderändamål

i fjol, då foderskörden var verkligt god, släppte ut 120 000 ton brödsäd på marknaden, medan man i år, då foderskörden är relativt anspråkslös, endast släpper ut 10 000 ton.

Det har uppenbarligen importerats en ganska avsevärd kvantitet foderspannmål — inte mindre än 153 000 ton, om jag har räknat rätt, till ett värde av något över 50 miljoner kronor. I interpellationssvaret står det ingenting om exportpriserna på svenskt vete och svensk råg, men det hade varit mycket intressant att få veta, vilka priser som för dagen är möjliga att ta ut för vetet och rågen, så att man kunde göra en jämförelse mellan priset per foderenhet på den importerade och den svenska varan. Det uppges i interpellationssvaret att vi kan importera foderspannmål till relativt gott pris, men det beror ju på vad man jämför priset med. Ställer man det i relation till fläskpriset så blir det inte särskilt gynnsamt. Möjligen är priset gynnsamt i förhållande till den tidigare prisrelationen, men inte med tanke på vad det kostar att producera fläsk. Enligt jordbruksministrernas uppgifter om priset på importerad spannmål går faktiskt foderenheten till inte mindre än 45 öre. Det blir inte billigare för att jordbruksministern skakar på huvudet. Jag räknar då med vad fodret kostar när djurskötaren delar ut det. Det finns en ganska säker gammal regel som säger, att priset på fläsk inte kan få vara mindre än tio gånger priset på foderenheten. Med den relationen skulle priserna vara 45 öre för foderenheten och 4:50 för fläsket. Om vi för det inhemska vetet räknar med ett pris av 39:20 och inte det pris som vi kan exportera det för — detta pris vet vi ännu inte något om — är det fördelaktigare att vi själva använder vårt vete.

Med tanke på dessa förhållanden tycker jag, att man också borde ha tagit en titt på nästa års skörd. Av arealinventeringar framgår, att omkring 400 000

hektar är besådda med höstvete och höstråg. Till detta kommer vårvetearealen om vilken vi ännu inte känner någonting. Med ledning härav kan vi beräkna, att vi får ungefär 825 000 ton vete och 300 000 ton råg plus vårvetet. När vi har ett beredskapslager på 150 000 ton brödspannmål, skulle det då vara någon risk, om jordbruksministern fick riksdagens tillstånd att sälja ut 100 000 ton ytterligare av vårt eget vete? Det skadar kanske inte att ha magasinen något tommare inför den brödsädesskörd som vi kan motse nästa år. Det är för ögonblicket inte så stor risk ur beredskapssynpunkt. Om vi minskar våra lager med ytterligare 100 000 ton nu när vi verkligen behöver det, spar vi minst 52 miljoner kronor, som vi slipper ge fransmännen. Skulle denna import på något sätt kunna dirigeras till de särskilt missväxtdrabbade områdena till ett jämförelsevis hyggligt pris, skulle detta kunna vara en liten kompensation för den himmelskriande orättvisa, som dessa är utsatta för vid fördelningen av de belopp som står till förfogande vid regleringen av jordbrukspriserna.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP:

Herr talman! Jag skall inte alls ingående bemöta herr Kilsmos resonemang, eftersom jag tycker att det är ganska verklighetsfrämmande.

Vad till en början beträffar försäljningen av 10 000 ton spannmål, så gäller det här ett bemyndigande för jordbruksnämnden, som denna kan utnyttja eller inte alltefter omständigheterna.

Herr Kilsmo nämnde, att man i fjol sålde ut 102 000 ton men i år endast 10 000 ton brödsäd till fodersäd. Men i fjol var skörden ju så dålig, att en stor del av brödsåden inte var leveransgill

Svar på interpellation ang. försäljning av landets lager av vete och råg för foderändamål

och än mindre kvarnduglig vara. När det då fanns ett behov av fodersäd, var det naturligt, att man släppte ut 102 000 ton till foder. Trots detta måste man importera fodersäd. Det är visserligen sant, att vi i början av hösten förra året exporterade en del icke kvarngill brödsäd till Danmark för användning till fodersäd och att det gavs exportbidrag till detta, men så snart jag fick veta det stoppade jag exporten. Exportpremiererna fick i stället enligt jordbruksnämndens förslag användas till förbilligande av fodret inom landet.

I år har vi ett mindre överskott på brödsäd, och denna är av en sådan kvalitet, att den kan lagras under många år. Eftersom riksdagen har beslutat, att vi skall ha ett beredskapslager, så skall man väl om någonsin lägga upp ett sådant av 1955 års skörd, som har en så prima kvalitet som skörden inte har haft i mannaminne, och inte då sälja ut av brödsäden till fodersäd.

Vi gör allt vad vi kan för att få till stånd ett handelsavtal med Västtyskland som ger möjlighet till avsättning av överskott av brödsäd. För att klara detta är vi beredda att under något år t. o. m. importera från ett tredje land, om tyskarna godkänner det.

Herr Kilsmo anförde själv, att om vädrets makter är gynnsamma står vi nästa år inför en mycket stor skörd av brödsäd på de 400 000 hektar åker, som är besädda med höstsäd, och därtill kommer de arealer som till nästa år kommer att besås med vårvete.

Enligt den långtidsprognos, som riksdagen godkände förra veckan, måste man rationalisera ytterligare inom jordbruket. Om en sådan rationalisering skall kunna genomföras, kommer våra spannmålsgrödor och framför allt brödsäden att öka. Det är också viktigt, att vi då har möjlighet att bli av med det som vi inte kan konsumera. Skall vi tömma vårt beredskapslager på brödsäd, skall det emellertid inte vara för

användning till foder utan då skall det vara för leverans till Västtyskland.

Jag kan alltså inte rekommendera, att man i större utsträckning säljer ut brödsäd till fodersäd. Det bör endast förekomma i fråga om vissa mindre goda partier, och det är därför jordbruksnämnden har fått ett bemyndigande att sälja sådana intill 10 000 ton.

Det är möjligt, att herr Kilsmo finner relationerna mellan fodersäd och fläskpriser dåliga, men jag gör det inte. Jag behöver inte ge 45 öre per foderenhet för foderspannmål och kan inte förstå den jordbrukare som i dag gör det. För en vecka sedan betalade jag bara 34,50 öre för franskt fodervete. Det går väl ungefär ett kilo per foderenhet av det franska vetet och likaså av det svenska kornet. Foderenheten för havre är 1,2 kilo, kanske något mindre i år, när kvaliteten är god; det beror på skalhalten.

Ser man på betäckningsstatistiken för svin, visar den glädjande nog, att svinproduktionen kommer att öka. Priserna på avelssvin har också stigit de senaste veckorna. I Skåne börjar man öka fläskproduktionen. Detta är glädjande, eftersom vi för närvarande och för ett år framåt inte har tillräckligt med fläsk i landet. Om emellertid fläskpriset skulle ligga tio gånger högre än foderpriset, skulle vi kanske, herr Kilsmo, om två år ha mera fläsk än vi har behov av. Då får vi bekymmer för att vi har för mycket fläsk. Förr i världen räknade man med att om fläskpriset blev åtta gånger så stort som foderpriset skulle fläskproduktionen stiga. Jag diskuterade på sin tid en hel del med en aktad ledamot av riksdagen och statens jordbruksnämnd, Wilhelm Björns-son. Han ville påstå att en lägre siffra än åtta skulle vara tillräcklig, men jag tror nog att någonting emellan åtta och tio är lämpligt. En del fördyrande omkostnader har naturligtvis tillkommit, t. ex. vid skötseln av djuren. Jag tror dock inte att siffran åtta åstadkommer

Svar på interpellation ang. försäljning av landets lager av vete och råg för foderändamål

en ökad fläskproduktion. Det gör dock säkert siffran tio.

Sedan kommer problemet att ange de priser vi kan få för vete till export. Ja, vi har ännu ingenting fått sälja. De priser vi hittills kunnat importera brödsäd för har följaktligen varit så gynnsamma, att det inte varit några som helst ekonomiska problem att åstadkomma fodersäd av den brödsäden. Med hänsyn till kvaliteten kan vår brödsäd ligga kvar i lager. Prognoserna från jordbruksnämnden kan man nog ta ad notam och rätta sig efter. Det enda som man eventuellt skulle kunna sälja är några partier som inte är kvarngilla men däremot leveransgilla. Jag vet inte hur stora dessa partier är, men detta övervakar man säkerligen dels från jordbruksnämndens sida, dels från »svensk spannmålshandel».

Herr KILSMO (fp):

Herr talman! Principiellt sett anser jag det vara bättre att ha bekymmer för för mycket fläsk än för litet. Det föreligger ingen risk för det svenska samhället om vi har en gris för mycket. Nu får vi importera ungefär 25 miljoner kilo kött och fläsk. Det dröjer ganska länge innan man kan få de svenska lantbrukarna att öka sin produktion så att det blir möjligt att slippa denna stora import.

Sedan är det alldeles uppenbart att relationen mellan foderenhet och fläskpris — vilket jordbruksministern också antydde i slutet av sitt anförande — inte längre kan stå sig vid talet åtta. Detta kunde gå förr då man inte behövde ta samma hänsyn till arbetslönen. Nu förhåller det sig på ett annat sätt, varför relationen tio gånger foderenhetens pris ger ett någorlunda riktigt fläskpris. Därför tror jag inte heller att det blir någon särskild rusning till produktionen av fläsk.

Sedan tror jag att jordbruksminis-

tern har alldeles fel när han anger priset 34:50 för vetet. Om vi får köpa franskt vete för 34:50, fritt hamn, så är väl inte det detsamma som priset på foderenheten, även om franskt vete innehåller precis en foderenhet. Det kostar väl ändå pengar att frakta vetet från hamnen och hem, det kostar pengar att mala vetet och det kostar att blanda in mineralfoder och vitaminpreparat. Prisskillnaden blir således ganska avsevärd. Dock får jag säga att det är möjligt att köpa vetet för detta pris i Skåne. När båtarna kommer från Frankrike har ni nere i Skåne en väldig benägenhet att haffa dem. Det är således svårt att få upp dem till Nyköping. Därför tar skåningarna hem spelet på alla tänkbara sätt och får ett billigare pris.

För övrigt får jag säga att man inte kan få korn, havre och blandsäd fritt hamnen under 38 öre — i varje fall inte i Nyköping. När vi skall sälja vårt vete får vi 39,20 öre. Sedan skall vi betala 1 krona i fraktbidrag för att vetet skall skickas till Stockholm. Detta blir 38,20. Sedan betalas ändå frakten för vetet från orten där det odlas till centralföreningen. Då blir priset ännu lägre. Vi får alltså mindre för höstvetet eller vårvetet som vi säljer än vi får betala för blandsäden. Jag undrar vilken ekonomisk uträkning som ligger bakom ett sådant handlingssätt. Jordbruksministern säger att ekonomien går ihop för hans del, men detta kan jag inte förstå.

Sedan är det en annan omständighet som man måste ta med i beräkningen. Det är nämligen en viss skillnad om man skall köpa till 100 procent eller till låt oss säga 30 procent. För Södermanlands läns vidkommande har vi inte fått någon fodersäd utan får köpa till så gott som 100 procent om vi skall producera fläsk. Om vi hade haft en skörd som till 70 procent täckt behovet och sedan behövt köpa de åter-

stående 30 procenten, då hade priset ställt sig annorlunda. Därför är det ingen risk att sälja vetet. Jag skall dock genast hålla med om att jag anser det vara bättre att exportera om vi kan få ut ett bra pris utifrån de förutsättningar jordbruksministern lade fram, nämligen att man skall tänka på exporten för framtiden. Det har jag för min del ingenting att invända emot, utan jag tycker att det är fullt riktigt.

Jag skall till slut be att få rätta jordbruksministrernas uppfattning om mitt uttalande om försäljningen av de 102 000 tonnen brödsäd. Jag sade inte att det var fel att sälja denna kvantitet i fjol, utan jag sade bara att det förvånade mig att man kunde sälja 102 000 ton i fjol, då vi hade god fodersäds-skörd, men är så njuugg i år att man nu endast vill släppa ut 10 000 ton. Jag vill emellertid klart framhålla att jag inte anser att det var fel att då släppa ut dessa 102 000 ton brödsäd av sämre kvalitet.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP:

Herr talman! Det är inte så mycket att tillägga. Jag vill emellertid som bevis för att fläskproduktionen är en lönande affär framhålla att det nu under de närmaste dagarna, kanske i morgon, kommer beslut beträffande clearing av fläsk från Skåne till Mellansverige.

Jag kan inte förstå talet om att det blir så höga priser på fodersäd. Även om det blir en del tillkommande kostnader blir väl ändå inte merfrakten från Malmö till Nyköping fyra kronor. Frakten från hamn till de olika gårdarna i Skåne går på ungefär en krona, och med 50 öre för malningen blir det en krona 50 öre. Så tillkommer litet kostnader för mineralfoder, men det ligger nog närmare 38 än 45 öre.

Jag skall inte ta upp någon ytterligare diskussion med herr Kilsmo. Det kan vi göra privat.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på interpellation ang. åtgärder till förstärkande av vattendomstolarna

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG, som yttrade:

Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Agerberg frågat mig, vilka åtgärder jag har för avsikt att vidtaga för att förstärka vattendomstolarna och för att få vakanta och blivande tjänster vid domstolarna besatta av kompetenta befattningshavare.

Till svar härpå får jag anföra följande.

Den under senare år starkt ökade arbetsbelastningen vid vattendomstolarna, speciellt i Norrland, har skapat en rad besvärliga problem. Såsom erinras i interpellationen hade jag vid 1953 års riksdag tillfälle att i ett interpellationssvar till herr Agerberg redogöra för läget och för de åtgärder som då planerades för att möta svårigheterna. Jag framhöll i mitt svar att omfattande åtgärder vidtagits för att sätta vattendomstolarna i stånd att bemästra den ökade arbetsbördan. Sålunda hade antalet jurister och ingenjörer vid vattendomstolarna fördubblats under det senaste årtiondet. Ökningen föll huvudsakligen på de norrländska vattendomstolarna; i jämförelse med personaluppsättningen tio år tillbaka hade antalet där tredubblats. Vidare nämnde jag att en särskild utredning igångsatts för att förbereda nya förstärkningsåtgärder.

Den nu nämnda utredningen gav resultat redan vid 1954 års riksdag. Organisationen blev då ytterligare förstärkt genom utökning av antalet tjänster, ordinariesättning av vissa befattningar samt löneförbättringar. För närvarande finns inom vattendomstolsorganisationen sammanlagt icke mindre än 13 befattningar såsom vattenrätts-

Svar på interpellation ang. åtgärder till förstärkande av vattendomstolarna

domare, därav 7 vid de norrländska vattendomstolarna. Antalet vattenrättsingenjörstjänster är 16, av vilka 10 med tjänstgöringen förlagd till Norrland.

Såsom interpellanten framhåller har vattendomstolarna en dubbel arbetsuppgift, i det de måste avarbeta en mycket tyngande balans i fråga om sådana företag, som på grundval av provisoriska tillstånd igångsattes under krigsåren, och samtidigt behandla de många nya stora ansökningsmål som inkommer. Arbetsbelastningen är så stor att organisationen alltjämt, trots de omfattande förstärkningsåtgärder som vidtagits, bedömes såsom otillräcklig. Kraftintressenterna klagar över att utbyggnaderna fördröjes på grund av tidsutdräkt vid vattendomstolarna, och de som lider skada av redan genomförda företag får i många fall vänta länge innan deras ersättningskrav blir slutligt reglerade. Vi har under höstens budgetarbete i departementet liksom tidigare år uppmärksammat frågan och noggrant övervägt vilka möjligheter som står till buds att förbättra förhållandena. Ett hinder har härvid varit att de redan beslutade ingenjörstjänsterna inte kunnat besättas i full utsträckning. På detta område föreligger samma svårigheter som eljest gör sig gällande på arbetsmarknaden, då det är fråga om teknikertjänster. Ett par av ingenjörstjänsterna är alltså för närvarande vakanta, enär inga sökande anmält sig. Det har emellertid rått ett blockadliknande tillstånd genom att en personalorganisation avrått sina medlemmar från att söka befattningarna. Vid överläggningar mellan civildepartementet och SACO har det dock nu försäkrats att någon anställningsblockad icke föreligger, och det har utlovats att meddelanden härom inom den närmaste tiden skall tillställas medlemmarna. Därefter kommer förnyade ansträngningar att göras för att få tjänsterna besatta.

Härefter anförde:

Herr **AGERBERG** (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för justiedepartementet för svaret på min interpellation.

Jag noterar att även herr statsrådet framhåller, att den starkt ökade arbetsbelastningen vid vattendomstolarna, speciellt i Norrland, har skapat en rad besvärliga problem och att denna arbetsbelastning är så stor att organisationen, trots de förstärkningsåtgärder som vidtagits, bedömes såsom otillräcklig.

Jag måste säga att det är ett mycket försiktigt sätt att uttrycka sig på. I själva verket är hela den här frågan och följderna av att inga ordentliga åtgärder vidtagits för att avhjälpa bristerna av mycket allvarlig natur.

Att vi just i år fått en påminnelse om den ohållbara kraftförsörjningssituationen och elransoneringshotet är en följd av den senaste sommarens torka. Men det bör observeras, att svårigheter med kraftförsörjningen föreligger inte bara för den här säsongen. Vid mindre gynnsamma tillrinningsförhållanden måste man räkna med en besvärlig kraftsituation under flera år framåt. Det innebär fortsatt ransoneringshot och avsevärt ökad import av fossila bränslen.

Tyngdpunkten av de nu pågående utbyggnaderna är förlagd till Umeälven. På sträckan mellan Storuman och havet pågår utbyggnader av Umluspens, Grundfors, Bålforsens, Harrseleforsens och Stornorrforsens kraftverk, och ytterligare utbyggnader planeras. Pengfors kraftverk, det första av de nya verken, har färdigställts och tagits i bruk hösten 1954. Det kapital, som investeras i de pågående utbyggnaderna, beräknas utgöra omkring 580 miljoner kronor.

För att utbyggnaderna skall kunna

Svar på interpellation ang. åtgärder till förstärkande av vattendomstolarna

utnyttjas effektivt fordras givetvis en viss årsreglering av källsjöarna, vilket möjliggör innehållande av vatten sommartid och ökad kraftproduktion på vintern. Ett betydande krafttillskott beräknas erhållas genom reglering av sjön Storuman. Ansökan rörande denna reglering ingavs till vattendomstolen år 1952. Genom beslut i april 1954 förbehöll sig Kungl. Maj:t prövningsrätten med avseende på företagets tillåtlighet. Målet torde nu ha kommit i sådant skick att vattendomstolen efter ytterligare ett sammanträde skulle kunna avgiva yttrande till Kungl. Maj:t i tillståndsfrågan. På grund av anhopningen av mål, där bl. a. målet om Stornorrforsens kraftstation spelar en viktig roll, och bristen på arbetskraft torde vattendomstolen icke kunna handlägga målet under den närmaste tiden. Enligt en från vattendomstolen lämnad uppgift torde ettdera av de nu nämnda målen, Storuman och Stornorrforsen, komma att försenas omkring ett år.

Enligt vad jag sett i tidningspressen sedan jag framställde min interpellation skulle arbetena vid Stornorrforsens kraftstation ha fått lov att stoppas upp i viss utsträckning i avvaktan på vattendomstolens ställningstagande, och 150 man har permitterats tills vidare av denna anledning.

I fråga om regleringen av Storuman redovisar centrala driftsledningen i en promemoria den 21 september 1955 hur en förskjutning av regleringens ianspråktagande på ett år skulle inverka på kraftbalansen. Det framgår av promemorian att en dylik förskjutning avsevärt ökar risken för ransonering. Med en försiktig beräkning kan värdet av kraftförlusten därigenom vid de i promemorian angivna förutsättningarna beräknas uppgå till 16 miljoner kronor. Detta belopp avser alltså bara ett års försening. Såsom en jämförelse bör framhållas att hela anläggningskostnaden för regleringen har beräknats till cirka 40 miljoner kronor.

Jag har nämnt detta som ett exempel på de allvarliga verkningar som kan uppstå genom en försening av handläggningen av målen vid vattendomstolarna. Åtskilliga sådana exempel skulle givetvis kunna framdragas. Jag vill naturligtvis inte påstå, att förseningarna uteslutande sammanhänger med bristen på personal vid vattendomstolarna, men det torde vara obestriddigt att detta är en stark bidragande orsak. Man bör heller inte i detta sammanhang glömma bort de stora olägenheter som uppstår för sakägarna, när de får vänta i tiotal år på att få exempelvis ersättningar för uppkomna skador och olägenheter genom regleringar och kraftverksbyggen fastställda, eller på att få besked om i vilken omfattning planerade ingrepp skall komma att tillåtas.

Herr statsrådet säger i interpellationssvaret att ett par av vattenrättsingenjörstjänsterna för närvarande är vakanta enär ingen sökande anmält sig. Detta är väl inte en riktigt uttömmande beskrivning av förhållandena. Av en underdånig framställning från Svea hovrätt den 13 oktober i år, i vilken just angelägenheten av att hithörande spörsmål snarast vinner sin lösning påtalats, framgår att en av de ordinarie vattenrättsingenjörerna vid Mellanbygdens vattendomstol hemställt om avsked från sin befattning fr. o. m. den 1 juni 1956. Enligt vad jag under hand erfarit skulle ytterligare någon av befattningshavarna i denna kategori överväga att övergå till annan verksamhet. Vid Mellanbygdens vattendomstol har i höst funnits endast tre vattenrättsingenjörer, då en av de fem befattningarna varit vakant och en ingenjör utlånats till Norrbygdens vattendomstol på grund av det prekära läget vid denna domstol. Det är självklart att domstolens arbetsmöjligheter måste bli högst otillfredsställande under sådana omständigheter och att dessa förhållanden kommer att ytterligare försämrats under den närmaste tiden om inga åtgär-

Svar på interpellation ang. åtgärder till förstärkande av vattendomstolarna

der som leder till positivt resultat vidtages.

Då det redan i början av detta år visade sig att inga sökande anmälde sig till de ledigförklarade ingenjörsbefattningarna, bringade vattenöverdomstolen i underdånig skrivelse den 14 februari 1955 de rådande förhållandena på detta område till Kungl. Maj:ts kännedom för, som det hette, de åtgärder som Kungl. Maj:t kunde finna erforderliga. Jag kan inte finna det annat än minst sagt förvånansvärt att statsmakterna inte ägnat denna fråga större uppmärksamhet och att, under den långa tid som förflutit sedan hovrätten ingav sin skrivelse, några åtgärder som lett till en lösning av frågan inte vidtagits. Nu säger herr statsrådet att det har »rätt ett blockadliknande tillstånd» genom att en personalorganisation avrätt sina medlemmar från att söka dessa befattningar men att det vid överläggningar mellan civildepartementet och SACO har försäkrats, att någon anställningsblockad icke föreligger. Vidare har det utlovats att meddelanden härom inom den närmaste tiden skall tillställas medlemmarna. Enligt herr statsrådet skall där efter förnyade ansträngningar göras för att få tjänsterna besatta.

Om dessa »förnyade ansträngningar» kommer att bestå i ett förnyat ledigförklarande av tjänsterna tror jag att det föreligger mycket stor risk för att det bara blir ett ytterligare förhållande av frågan med de konsekvenser detta medför för vattendomstolarna och deras arbete. Man har nämligen anledning förmoda, att om ingen förändring i något avseende sker så kan — även om ingen formell anställningsblockad föreligger — ett fortsatt »blockadliknande tillstånd», för att använda herr statsrådets uttryck, komma att råda. Jag skulle emellertid nu vilja fråga: Om fortfarande ingen sökande skulle anmäla sig till dessa ledigförklarade befattningar, vilka åtgärder ämnar herr statsrådet vidtaga?

Trots den förstärkning av vattendom-

stolarna som skett under senare tid är det tydligt att vattendomstolarnas kapacitet icke är tillräcklig. Detta framgår bland annat av Svea hovrätts tidigare omnämnda skrivelse, vari hovrätten framhåller, att vattenrättsorganisationen även med full besättning är underbemannad. Hovrätten understryker, att då ytterligare förstärkningar i själva verket är påkallade, står det utan vidare klart att läget i vattendomstolarna hotar att bli katastrofalt, särskilt om vakanserna utsträcks över en längre tid. Situationen är, fortsätter hovrätten, så mycket mer allvarlig som en eftersläpning i målens behandling äventyrar värden av största betydelse för hela vårt ekonomiska liv.

Det förefaller mig också som om det måste betraktas som ett stort slöseri att icke genom en i sammanhanget obetydlig kostnadsökning för domstolsorganisationen söka undvika för landet i dess helhet väsentliga förluster. Eftersom jag i interpellationssvaret inte fått något besked på denna punkt tillåter jag mig än en gång fråga herr statsrådet, om herr statsrådet har för avsikt att vidtaga några åtgärder för att ytterligare förstärka vattendomstolarna utöver ett besättande av de nu vakanta tjänsterna.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **ZETTERBERG**:

Herr talman! Vilka åtgärder som skall vidtas utöver de redan gjorda förstärkningarna är en fråga som måste upptagas i nästkommande års budget. Undersökningarna och förhandlingarna i den frågan är ännu inte avslutade, och riksdagen får i vanlig ordning kännedom om vad som kan föreslås genom statsverkspropositionen.

I detta fall föreligger dessutom en alldeles speciell omständighet, som gör att frågan inte kan behandlas ännu, nämligen den blockad eller det egenomliga blockadliknande tillstånd som länge har rått på detta område. Så länge

Svar på interpellation ang. åtgärder till förstärkande av vattendomstolorna

de nuvarande tjänsterna på grund av detta förhållande inte har blivit återbesatta är det inte mycket lönt att diskutera vad som ytterligare skall kunna göras. Emellertid har hovrättens framställning om det prekära läge som har uppstått naturligtvis tilldragit sig regeringens uppmärksamhet. Vid upprepade tillfällen under detta år har förhandlingar i ämnet ägt rum, och den som har haft ansvaret för dessa förhandlingar, nämligen civilministern, har lovat att nu lämna riksdagen några upplysningar därom.

Herr JACOBSON i Vilhelmina (s):

Herr talman! Jag ber att få uttala min tillfredsställelse över det löfte som justitieministern här gav interpellanten, att åtgärder inom den närmaste tiden skall vidtagas för att förstärka vattendomstolorna och få vakanta och blivande tjänster vid domstolorna besatta. Det är nämligen så — vilket också herr Agerberg påpekade i sin interpellation — att årsbalansen i vattendomstolorna medför eftersläpning inte endast när det gäller regleringar och kraftverksbyggnader, utan även i fråga om ersätningarna till markägarna.

Det är just den omständigheten som gjort att jag har tagit till orda i denna debatt. Jag har nämligen synnerligen tråkiga erfarenheter från min egen bygd — Vilhelminabygden — när det gäller denna sak. För sex år sedan slutfördes regleringen av den stora lappmarkssjön Vojmsjön, men ännu har icke strandägarna — i samtliga fall mindre jordbrukare — runt sjön blivit tilldömda ersättning för lidna skador. Man förväntar där uppe att statsmakterna skall vidta kraftåtgärder för att de nuvarande oeffterrättliga förhållandena inte skall bestå under ytterligare en följd av år.

Jag vädjar därför på det enträgnaste till herr justitieministern att tillvarata alla till buds stående möjligheter för att de människor, som tillskyndats

skada på grund av de stora sjöregleringar som nu pågår och av vilka en del avslutats för flera år sedan, måtte erhålla den ersättning vartill de är berättigade men som de inte kan få på grund av vattendomstolornas för närvarande stora arbetsbörda.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! Den fråga som nu diskuteras är egentligen en gammal stridsfråga mellan staten och Civilingenjörsförbundet. Från det senare hållet har man utnyttjat alla möjligheter som förelagat att utöva den starkast tänkbara press vid resonemangen om vattenrättsingenjörernas lönefrågor.

Jag vill erinra litet om detta ärendes historia. Det var så att man annonserade ut ett visst antal vattenrättsingenjörstjänster till ansökan lediga. När den annonsen infördes, utsändes från Ingenjörsförbundet en skrivelse till den del av ingenjörskåren där de kunde antagas befinna sig som skulle söka tjänsterna. I skrivelsen avrådde man ingenjörerna ifrån att söka de utannonserade tjänsterna.

Då detta kom till departementets kännedom tog man upp ett resonemang med representanter för förbundet. Vid det resonemanget förklarades, att det inte förelåg någon blockad från organisationens sida. För att vi skulle få visshet på den punkten utannonserades tjänsterna ånyo till ansökan lediga. Omedelbart därefter utsände Ingenjörsförbundet en ny skrivelse till samma människor, i vilken man förklarade att det inte hade inträffat någonting som föranledde att man skulle ta tillbaka avrådan. Vi fick kännedom om detta förhållande genom en skrivelse från en civilingenjör, som förklarade att han, därest dessa skrivelser inte hade utsänts, skulle ha varit intresserad av att söka en tjänst som vattenrättsingenjör, men han uppfattade dessa skrivelser som en blockad, och av solidaritet

Svar på interpellation ang. åtgärder till förstärkande av vattendomstolarna

mot sina yrkeskolleger ville han inte söka tjänsten.

Därefter hade jag ett samtal med representanter för SACO och Ingenjörförbundet. Vid det tillfället förklarades från SACO:s sida, att det visserligen inte var någon blockad men att dessa skrivelser kunde uppfattas som en blockad. Därför enades vi om att man till samtliga de ingenjörer som tidigare erhållit skrivelser om att de inte borde söka tjänsterna skulle sända en skrivelse, i vilket det klart utsades att någon blockad av dessa tjänster icke förelåg.

Det har nu gått åtskilliga veckor sedan vi hade det samtalet, men skrivelsen har ännu icke gått ut till ingenjörerna. Vi hade räknat med att Ingenjörförbundet skulle sända ut skrivelsen, så att man sedan ånyo kunde annonsera tjänsterna till ansökan lediga.

När interpellanten i dag i allt väsentligt vill lägga ansvaret för det nu rådande tillståndet på justitiedepartementet, vill jag säga att det väl ändå är en felaktig avvägning av ansvarsbördan. Den aktion som ingenjörerna har företagit har faktiskt uppfattats som en blockad, och då bör det väl också vara rimligt att begära, att förbundet skall undanröja den, skall vi säga missuppfattning om saklaget som har rått.

Sedan vill jag bara säga ytterligare en sak. När man här trycker på lönefrågan vill jag erinra om att lönerna inte är så dåliga som man vill göra gällande. Det finns tio vattenrättsingenjörer som har lön enligt 37 lönegraden plus ett tillägg på 2 400 kronor per år, eller en sammanlagd årslön av 33 708 kronor. Det finns sex vattenrättsingenjörstjänster i 37 lönegraden med ett tillägg av 1 008 kronor, vilket tillsammans gör en årslön på 32 316 kronor. Om jag därtill säger att denna ingenjörspersonal rekryteras ur en kår som i dag har 31, 32 och 33 lönegraderna, måste man väl anse att det ändå finns

ett betydande utrymme för dem att rätt väsentligt förbättra sin inkomst.

Jag anser att det är i högsta grad angeläget att den situation som har uppstått på grund av skrivelserna klaras upp inom relativt kort tid.

Till slut vill jag fråga interpellanten, som så starkt strök under justitiedepartementets ansvar i detta ärende, om han anser det förenligt med sina strävanden att släta över de åtgärder som vidtagits av dem som faktiskt har stängt möjligheterna att rekrytera dessa tjänster. En solidarisering med de handlingarna kan ju inte betraktas som särskilt vackert.

Herr JÖNSSON i Rosshol (bf):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att något beröra orsakerna till de svårigheter som vattendomstolarna nu kämpar med.

Den egentliga grundorsaken till att svårigheterna har stegrats i snabb takt är 1939 års vattenlag, den uppmjukning av den gamla vattenlagen som möjliggjorde ett forcerande av vattenbyggnaderna utan att man som tidigare behövde verkställa ingående undersökningar om skador och regleringskostnader. Denna ändring gjorde att vi fick en rad olösta frågor och att det uppstod en eftersläpning som en direkt följd av införandet av denna provisoriska vattenlag. Jag kritiserar inte vattenlagen som sådan — den tillkom ju i ett prekärt läge där det gällde att snabbt forcera byggandet för att möta de konsekvenser som det inbrytande kriget medförde.

Nu kan det väl ändå finnas anledning att säga, att man över hövan utnyttjade de lättnader som möjliggjordes genom 1939 års vattenlag, och en hel del av de regleringar som gjordes, inte endast från jordägarhåll, kan lindrigt sagt rubriceras som fuskverk och i vissa fall något skandalartade sådana.

Det är alldeles givet att detta i hög grad har vållat den nuvarande efter-

Svar på interpellation ang. åtgärder till förstärkande av vattendomstolarna

släpningen. Om man ser t. ex. på Indalsälvens flodområde, som är ett av de viktigaste områdena på vattenkraftsförsörjningens gebit och som står för en tredjedel av den med vatten producerade elektriska energien i landet, förstår man vilken betydelse dessa hastverk hade t. ex. för Storsjöns reglering. När man genomförde Storsjöns reglering, gick man fram mot markägarna ungefär på samma sätt som skogsjobbarna på 1800-talet och tidigare. Man glömde mycket viktiga omständigheter. Genom denna reglering av vattendragen gjorde man isarna icke bärkraftiga. Man glömde en så viktig sak som att ordna med uppläggningsplatser för virke vid sidan av vattendragen. Det har jordbrukare och övriga skogsägare samt andra intressenter fått vänta på. Det har nu först efter tio år börjat röra sig litet grand på detta område. Det är således förhållanden, som är i hög grad besvärande för skogsägare och köpare av virkesfångster. Det är bara ett exempel på vad som vållades av denna eftersläpning.

Den tidigare förordningen har ju ändrats genom senare tillkomna lagändringar. 1939 års vattenlag tillämpas numera inte så rigoröst som den gjorde fram till 1943. Om de redan då uppkomna eftersläpningarna tillät jag mig interpellera justitieministern, vill jag minnas, 1947, med begäran om att vattendomstolen i Umeå skulle delas, så att vi skulle få en närmare belägen vattendomstol. Jag är tacksam för det positiva svar jag fick och det snabba resultat som blev följden av denna interpellation. Vi fick en vattendomstol i Östersund i centrum för det stora vattenkraftsområdet. Man skulle ju tro att svårigheterna då skulle ha minskat.

Nu får vi veta dels av interpellanten, som tydligen har forskat och fått reda på hur det ligger till med eftersläpningarna, och dels av justitieministern, att anledningen till de nuvarande svårigheterna är en blockad mot tillsättning

av vattenrättsingenjörstjänsterna. Det ger mig osökt anledning att ställa frågan, om det inte vore på tiden, att man finge en friare företagsform för ett verk som vattenfallsstyrelsen, som därmed skulle få friare möjligheter i fråga om tjänstetillsättning o. s. v. Nu har man visserligen den frågan under utredning, men inte minst detta, att vattenfallsstyrelsen är bunden av ämbetsmannamässigt föreskrivna löneplaner, ger mig som sagt anledning att ställa den frågan. Det är ju bekant att våra statliga institutioner, inte bara vattenfallsstyrelsen utan också televerket, får uppfostra unga ingenjörer tills de kan någonting, då de bästa av dem går över till enskild verksamhet, där det tydligen är möjligt att betala åtskilligt bättre löner än vad som är fallet enligt de statliga löneplaner vi har.

Man måste säga att det är beklagligt om det här förelegat en regelrätt blockad. Jag vill emellertid uttala den förhoppningen att frågan på snabbast möjliga sätt skall kunna lösas, ty det är ett allvarligt problem för alla dem som drabbas av dessa vattenregleringar att år efter år få vänta på de skadeersättningar de är berättigade till.

Herr GEZELIUS (h):

Herr talman! De föregående talarna har berört den allmänna bakgrunden till att vattendomstolarna inte kan fungera tillfredsställande. Vad beträffar den domstol, där jag har min mesta verksamhet, Österbygdens vattendomstol, är förhållandena inte så svåra. Det är emellertid beklämmande att höra justitieministerns interpellationssvar, där han bara konstaterar, att tillgången på arbetskraft bedöms alltjämt som otillräcklig och att man under höstens budgetarbete i departementet liksom tidigare år uppmärksammat frågan, varjämte justitieministern lovar att överväga vilka möjligheter som står till buds för att förbättra förhållandena. När man

Svar på interpellation ang. åtgärder till förstärkande av vattendomstolarna

sedan hörde civilministerns anförande från talarstolen, kunde man få den enligt min mening mycket beklämmande uppfattningen, att man på regeringshåll tror att det hela är löst, om man bara kan komma överens med vattenrättsingenjörerna. Jag fick belägg för det, när civilministern sade, att förrän det är klart med vattenrättsingenjörerna kan man inte helt bedöma frågan. Nu är det hela emellertid inte så enkelt, att man kan begränsa denna fråga till en diskussion om vattenrättsingenjörernas löneställning. När löneställningen ursprungligen bestämdes för dem, räknade man med att de skulle vara konsulterande ingenjörer som kunde få extra inkomster vid sidan av statstjänsten. Sedan har förhållandena helt förändrats, även om det har å andra sidan skett en viss lönelöftning för vattenrättsingenjörerna. Detta är en ganska ömtålig fråga, därför att det finns ett tak här, nämligen vattenrättsdomarnas löneställning. Vattenrättsingenjörstjänsterna har därför inte blivit begärliga, men vi är inte hjälpta med att staten konstaterar, att det är tvist om löneställningen för dessa ingenjörer, när vi vet, som herr Agerberg framhöll, att mycket stora värden står på spel och att det är risk för hela vår elkraftsförsörjning.

Nu ser man saken så, att vattendomstolarna måste ovillkorligen mycket snart förstärkas. Jag vet fall från Melanbygdens vattendomstol, där det har dröjt ett år efter slutbehandlingen, innan vattendomstolen fått sitt besked färdigt, beroende på otillräckliga resurser. Skall staten här stå inför dessa stora värdeförluster utan möjlighet att i. ex. genom anställande av extra arbetskraft kunna genomföra dessa företag?

Vattenrättsingenjörernas tjänster måste vara högt betalda, därför att de inte får åtaga sig uppdrag, som kan tänkas komma till vattendomstolen. Vidare måste dessa tjänster betraktas såsom slutposter. Man måste ha mycket högt kvalificerade vattenrättsingenjörer. Det

ligger en kolossal tyngd och ett oerhört ansvar i deras utlåtanden.

Kunde man inte överväga att förstärka både den tekniska sakkunskapen vid vattendomstolarna och utrustningen?

Till detta skulle man kunna säga, att det just nu är en betydande hausse i fråga om utbyggnad av stora vattenfall. Ja, det är möjligt att denna hausse inte kan fortsätta. Det pågår utbyggnader på många håll, men för rätt lång tid framåt måste man räkna med att vattendomstolarna får sysselsätta sig med omprövning av tidigare mål.

Det är alldeles riktigt som den näst föregående talaren sade, att förhållandena är ganska upprörande. Jag skall nöja mig med att påpeka att beträffande Indalsälven är Storsjön och Neckten de enda mål där ersättningarna är bestämda, men alla skador nedströms är ännu icke slutgiltigt bestämda. Här rör det sig om tusentals markägare. Detsamma gäller beträffande Lule älv.

Det är närmast med tanke på den förlust som staten gör genom detta dröjsmål och den skada som drabbar tusentals markägare, som jag hade väntat mig ett mera positivt svar om en kvantitativ och kvalitativ förstärkning av vattendomstolarnas organisation och inte detta beklämmande besked från civilministern, att man inte kan göra någonting eller lämna någon upplysning förrän man har gjort upp med några herrar, som inte nöjer sig med de löner man erbjuder, och civilministerns varning till herr Agerberg och förmodligen kommande talare att inte solidarisera sig med dessa enstaka befattningshavare var icke motiverad i en sak, som är av oerhört vital betydelse för hela landet och för de sakägare det gäller.

Herr talmannen återtog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet **LINDHOLM**:

Herr talman! Jag vill inte bestrida herr Gezelius uttalande, att detta är en

Svar på interpellation ang. åtgärder till förstärkande av vattendomstolorna

mycket stor och betydelsefull fråga, men man måste sätta ett frågetecken i kanten, när herr Gezelius vill göra gällande att vattenrättsingenjörernas handlande icke är något väsentligt.

En av förutsättningarna för att en vattendomstol skall kunna arbeta är, såvitt jag är rätt underrättad, att det finns vattenrättsingenjörer, och om deras organisation har genomfört en hemlig blockad, där man avstyrker från ansökan till tjänsterna, då har väl ändå denna organisation ett visst ansvar för att man inte kan arbeta i den takt som önskvärt vore på detta område. Jag kan inte komma ifrån att jag måste lägga en väsentlig del av ansvaret på dem.

Jag vill samtidigt erinra om att vattenrättsingenjörerna i lönehänseende icke har satts i strykklass i förhållande till andra grupper inom samhället. Snarare tvärtom, och det är därför som jag menar att man inte utan vidare kan godtaga att man på vissa nyckelpunkter sätter in en stöt, där man låser samhället. Det förvånar mig därför att man från vissa talares sida praktiskt taget helt vill flytta över ansvaret på justitiedepartementet på denna punkt.

Herr GEZELIUS (h) kort genmäle:

Herr talman! Vad jag vände mig emot var att när en interpellant begär besked om vad statsmakterna tänker göra för att göra vattendomstolorna mera effektiva och bota de svåra brister som nu råder, framhåller justitieministern, att vi har denna sak under övervägande och vill redovisa detta i nästa års budgetförslag och i övrigt skall jag be att få hänvisa till civilministern. Sedan begär civilministern ordet och säger, att ansvaret är inte vårt, var så god och gå till vattenrättsingenjörerna!

Jag vill inte inlåta mig på någon ytterligare debatt angående vattenrättsingenjörerna. Jag vill bara konstatera att det är det besked riksdagen får att ansvaret skall inte falla på regeringen utan på vattenrättsingenjörerna.

Det är då jag frågar: Är detta ett klart besked från regeringens sida? Har man övervägt denna fråga?

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! Det är väl ändå på det sättet, att man redovisar inte det som skall komma i en budget i förskott. Herr Gezelius frågeställning leder ju till ett sådant tillstånd.

Herr AGERBERG (h):

Herr talman! Jag vill som svar till statsrådet Lindholm säga, att jag inte tagit ställning till något handlingssätt från parterna i denna fråga, men man kan konstatera, att här är det nog inte bara fråga om ett konfliktartat tillstånd, utan här föreligger en konflikt. Den har varat ganska länge, vilket man kan finna av hovrättens skrivelse till Kungl. Maj:t. Det var därför jag inte kunde underlåta att uttrycka min förvåning över att det inte gjorts större ansträngningar för att få denna konflikt ur världen, när den ändå har så stor ekonomisk betydelse för hela vårt land.

Var sedan ansvaret ligger för att det inte gått i lås är en sak som jag inte heller tagit ställning till och som jag inte anser mig ha anledning att uttala mig om.

Jag konstaterar att justitieministern meddelar, att man i nästa budgetförslag skall överväga vad som kan göras, om man inte kan besätta de nu vakanta tjänsterna, och jag är tacksam för denna upplysning. Men jag har fortfarande inte fått något svar på frågan om hur statsrådet ställer sig till en fortsatt förstärkning av vattendomstolorna, och det är väl ändå en sak som man nu borde få ett besked om.

Jag påpekar på nytt vad hovrätten sagt i detta avseende, nämligen att det inte är möjligt, även om de nuvarande tjänsterna i domstolorna blir fullt bemannade, att bemästra den arbetsbörda som föreligger. Därför menar jag att

Svar på interpellation i anledning av den föreslagna tystnadsplikten för polismän och vissa andra befattningshavare

det är angeläget att få veta, huruvida det här skall bli någon förbättring, alldeles bortsett från konflikten med vattenrättsingenjörerna. Jag vill påpeka att behov föreligger av nya tjänster inte bara för vattenrättsingenjörer utan även för andra befattningshavare, exempelvis jurister.

Herr GEZELIUS (h):

Herr talman! Jag vill bara i korthet erinra om att vattendomstolarna skrev i ärendet den 3 oktober, Centrala driftsledningen inkom med en skrivelse till Konungen den 5 oktober och Svea hovrätt den 13 oktober 1955. Detta borde väl ändå ha föranlett så pass grundliga överväganden, att man inte bara nöjde sig med att lämna beskedet att först skall vi lösa föreliggande konflikt med vattenrättsingenjörernas organisation och sedan, när vi kommer in i januari månad nästa år, skall vi tala om vad som kan hända.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG:

Herr talman! Det är inte mycket lönt att försöka förstärka en organisation, så länge det föreligger en hemlig blockad, vilken visserligen icke är sanktionerad av det fackliga överorganet men, som dock har den effekten att de nuvarande tjänsterna inte kan besättas.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7

Svar på interpellation i anledning av den föreslagna tystnadsplikten för polismän och vissa andra befattningshavare

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG, som yttrade:

Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Severin i Stockholm till mig framfört en interpellation som hänförs till en tidningsartikel, intagen i

Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning för den 8 juni i år och författad av en biträdande stadsfiskal hos åklagarmyndigheten i Stockholm. I artikeln framföres vissa kritiska synpunkter på de förslag till ändrade bestämmelser om sekretessen i brottmål, vilka framlagts av överståthållare Hagander i ett tidigare i år publicerat betänkande. Författaren hävdar, att den föreslagna tystnadsplikten för polis och åklagare skulle eliminera befattningshavarnas kritikrätt. »Vad detta betyder och kan komma att få för följder» — säges det i artikeln — »har väl klart dokumenterats genom åtskilliga av de senaste årens s. k. rättsaffärer.» Om ett åtal skulle uraktlåtas på grund av obehörig hänsyn, skulle den föreslagna tystnadsplikten enligt författarens mening omöjliggöra att sådana förfaringsätt påtalades offentligt. Den närmare innebörden av dessa uttalanden är i olika avseenden oklar. Herr Severin har tolkat dem så, att författaren menar, att någon om brott överbevisad eller mot vilken så starka indicier föreligger, att åtalsmyndigheten anser sig böra åtala, skulle kunna genom personliga förbindelser hindra åtalet och den sannolikt fällande domen. I anslutning härtill har herr Severin frågat mig, om jag har mig någonting bekant om de rättsaffärer under de senaste åren, genom vilka det skulle ha klart dokumenterats, att anledning finnes befara, att rättsutövningen skulle kunna påverkas på sätt artikelförfattaren avser, därest polis och åklagare åläggas den föreslagna tystnadsplikten. Vad interpellationen avser är alltså, om det finns skäl för ett antagande, att åklagare av ovidkommande hänsyn skulle underlåta att anställa objektivt befogade åtal, därest de föreslagna bestämmelserna om tystnadsplikt genomfördes.

Innan jag närmare ingår härpå, vill jag framhålla, att jag inte nu är beredd att deklarerera någon ståndpunkt till

Svar på interpellation i anledning av den föreslagna tystnadsplikten för polismän och vissa andra befattningshavare

överståthållare Haganders förslag. Yttranden över förslaget har avgivits under hösten och bearbetas nu inom inrikesdepartementet. Varken inrikesministern, som har det närmaste ansvaret för ärendet, eller regeringen i övrigt har ännu haft tillfälle att taga ställning till förslaget.

Helt allmänt kan framhållas, att offentlighet i rättskipning och förvaltning ingår bland garantierna för rättssäkerhet. Därför upprätthålles offentlighetsprincipen sedan gammalt i vårt land i mycket vidsträckt omfattning. Allmänna handlingar är hos oss fritt tillgängliga i en utsträckning, som är helt okänd i de flesta andra länder. Å andra sidan kan det naturligtvis på vissa områden finnas ett befogat intresse att skydda förhållanden av olika slag från att bli allmänt kända. Då det gäller polisutredningar är det sålunda uppenbart, att den enskilde kan lida stor och oförskyld skada av att uppgifter publiceras, särskilt på ett tidigt stadium, innan en tillförlitlig utredning föreligger. Därför har det också införts särskilda bestämmelser för att skydda den enskildes rätt och privatlivets helgd. Överståthållarens förslag syftar till att förbättra stadgandena på detta område. Den saken skall jag nu icke här gå närmare in på. Vad frågan nu gäller är, om sekretessbestämmelser på ett visst område kan skapa risk för godtycke från myndigheternas sida. Svaret härpå måste väsentligen bero på hur dessa myndigheter är organiserade och på vad sätt kontroll utövas över deras åtgärder.

Jag vill till en början erinra om att den svenska rätten inrymmer åtskilliga anordningar avsedda att förebygga att en åklagares tjänsteåtgärder bestämmes av obehöriga hänsyn. För åklagaren gäller exempelvis samma jäv som för domare. Reglerna om straff för ämbetsbrott utgör också skydd mot att en åklagares tjänsteutövning dikteras av ovidkom-

mande motiv. Vad jag i detta sammanhang främst skulle vilja fästa uppmärksamheten på är, att åklagarna i sin tjänsteutövning är underkastade kontroll av överordnad myndighet. I instruktionen för riksåklagarämbetet är föreskrivet, att riksåklagaren skall hava tillsyn över åklagarnas verksamhet samt genom inspektioner och på annat sätt hålla sig underrättad om åklagarväsendets tillstånd och om de förhållanden i övrigt, som tillhör området för hans ämbetsutövning. Han äger också meddela åklagarna anvisningar i deras ämbetsutövning. På samma sätt stadgas i instruktionen för länens överåklagare, landsfogdarna, att landsfogde är skyldig tillse, att honom underställda distriktsåklagare och biträdande åklagare fullgör sina skyldigheter. I de större städerna har förste stadsfiskalen motsvarande uppgifter. Den kontroll, som åsyftas i olika instruktioner för överåklagare, är inte bara föreskrifter på papperet, utan den har i praktiken en mycket stor betydelse. Landsfogdarna inspekterar årligen underordnade åklagare och granskar deras ämbetsåtgärder. Det är ett känt förhållande, att därvid avskrivna mål brukar tilldraga sig speciell uppmärksamhet. En likartad kontroll utövas från riksåklagarämbetet. Det kan härjämte erinras om den tillsyn över myndigheternas verksamhet, som utövas av riksdagens justitiombudsman.

Det är vidare av vikt att lägga märke till att det i många fall finns en målsägare, som har anmält brottet eller som anser sig ha lidit skada därav. Om en åklagare obehörigen skriver av ett ärende, skulle detta därför i många fall leda till att målsägaren anför klagomål hos överordnad myndighet och därigenom kan få ärendet återupptaget. En särskild möjlighet har målsägaren även att själv anställa åtal vid domstol. Denna möjlighet spelar väl icke i praktiken någon större roll, men den tjänar dock

Svar på interpellation i anledning av den föreslagna tystnadsplikten för polismän och vissa andra befattningshavare

såsom en garanti mot en obefogad avskrivning av ärendet hos åklagaren.

De rättsaffärer av vitt skilda slag, som under senare år tilldragit sig uppmärksamhet i pressen, kan enligt min uppfattning alls icke ge anledning till det omdömet, att åklagarmyndigheterna skulle vara benägna att underlåta åtal av ovidkommande motiv. Tvärtom har jag den uppfattningen, att vår polis- och åklagarkår genomgående består av synnerligen plikttrogna och oförvitliga tjänstemän, varför insinuationer om att de skulle vara tillgängliga för en obehörig påverkan är alldeles obefogade.

Härefter anförde

Herr SEVERIN i Stockholm (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret på min interpellation. Jag vill då först säga, att jag inte blev alldeles tillfredsställd med svaret, men jag kan ju förstå att det kanske inte var så lätt att svara på annat sätt.

För detta utredningsarbete tillkallade chefen för inrikesdepartementet överståthållare J. Hagander och vid hans sida ett antal personer, som statsrådet ansåg ha erfarenheter på området. Bland dessa tillkallade befann sig också tre tidningsmän och bland dem jag, som blev ensam om att tillstyrka det av utredningsmannen framlagda förslaget, medan de två andra avstyrkte det samma. Frågan var av synnerlig vikt för pressen, och det var därför naturligt att tidningsmän kallades till dessa rådplågningar om en eventuell lagstiftning. Det förefanns ingen principiell skillnad mellan pressens representanter. Vi var sålunda överens om att pressen inte borde, ja, inte ens ville publicera något, som var för enskilda människor menligt, detta åtminstone i allmänhet. Meningskiljaktigheten mellan oss var, att jag för min del ansåg, att om den tystnadsplikt som föreslogs inte omfattade annat än sådant som för en-

skilda människor var menligt, så kunde inte heller pressen på grund av tystnadsplikten publicera annat än sådant som den i alla händelser ville publicera. Följaktligen kunde lagstiftningen inte utöva något ofördelaktigt inflytande på pressens nyhetstjänst, för vilken utredningsmannen hyste stort intresse. De andra två pressmännen menade, att eftersom tidningarna själva i allmänhet anser sig inte böra publicera sådant, som vore för enskilda människor skadligt, var det onödigt med en lagstiftning, som skulle förbjuda vederbörande myndighet att för pressen omnämna sådana saker, som vore menliga för den enskilde.

Med anledning av det framlagda förslaget uppstod en livlig pressdebatt, och i denna debatt ingick då också som framgår av interpellationssvaret en artikel av en biträdande stadsfiskal i Stockholm. I denna artikel — och det är detta jag anser vara värt att fästa uppmärksamheten på i detta sammanhang — anföres, att med en lagstiftning sådan som den föreslagna skulle också nås en annan effekt som är mycket betänkelig. Den komme nämligen att helt eliminera befattningshavarnas kriterium i fråga om missförhållanden vid handläggningen av brottmål på förundersökningsstadiet. Vad detta betyder och kan komma att få för följer har klart dokumenterats genom åtskilliga av de senaste årens s. k. rättsaffärer. Det skulle nämligen kunna tänkas, att vederbörande med utnyttjande av sina personliga relationer eller på annat sätt skulle kunna sätta krafter i rörelse för att få ett mål avskrivet. Det skulle genom den föreslagna tystnadsplikten vara omöjligt att offentligt påtala något obehörigt.

Om nu detta hade sagts av en lekman skulle det på intet sätt ha oroat mig, men när det sades av en biträdande stadsfiskal, alltså en person som själv arbetar hos åklagarmyndigheten och

Svar på interpellation i anledning av den föreslagna tystnadsplikten för polismän och vissa andra befattningshavare

följaktligen på grund av sin yrkesutövning måste anses äga god kännedom om hur det tillgår inom polis- och åklagarväsendet, måste denna artikel anses i högsta grad alarmerande, ty vad är det som egentligen sägs i denna artikel? Jo, i denna används visserligen hypotetiska former som att »det skulle då kunna tänkas att vederbörande med utnyttjande av sina personliga förbindelser» etc. Tillsammans med den föregående meningen där det heter: »Vad detta betyder och kan komma att få för följder, har väl klart dokumenterats genom åtskilliga av de senaste årens s. k. rättsaffärer.» Innebörden i artikeln måste därför ovillkorligen förstås så, att genom dessa rättsaffärer har klart dokumenterats, att därest polis och åklagare varit ålagda den av utredningsmannen föreslagna tystnadsplikten, skulle den som har personliga förbindelser med framgång kunnat utnyttja dessa för att få målet nedlagt. Om så inte vore fallet, hade det ju inte funnits någon särskild anledning att tänka sig, att detta skulle bli följderna av lagstiftningen.

Justitieministern besvarar inte direkt den fråga som jag ställt. Denna löd nämligen, om statsrådet hade sig någonting bekant om de rättsaffärer under de senaste åren, genom vilka klart dokumenterats, att anledning finnes att befara att, därest polis och åklagare åläggas den således föreslagna tystnadsplikten, rättsövningen skulle kunna påverkas på sätt framgår av stadsfiskal Aldéns yttrande. Justitieministern uttrycker sig i mera allmänna ordalag. Han säger:

»De rättsaffärer av vitt skilda slag, som under senare år tilldragit sig uppmärksamhet i pressen, kan enligt min uppfattning alls icke ge anledning till det omdömet, att åklagarmyndigheterna skulle vara benägna att underlåta åtal av ovidkommande motiv. Tvärtom har jag den uppfattningen, att vår polis- och åklagarkår genomgående består av syn-

nerligen plikttrogna och oförvitliga tjänstemän, varför insinuationer om att de skulle vara tillgängliga för en obehörig påverkan är alldeles obefogade.»

Jag är i grund och botten benägen att instämma med statsrådet, och jag skulle vilja deklarerera, att jag var det ännu mer tidigare. Jag blev dock rätt förvånad över att dessa uttalanden från en biträdande stadsfiskal inte framkallade någon reaktion — ingen fann det märkvärdigt, utan alla tycktes betrakta det som fullt i sin ordning, att den som hade personliga förbindelser inom polisen kunde genom att utnyttja dessa bli befriad från åtal i ett mål, där han löpte risk att bli dömd. Om en dylik risk icke förefanns — om vederbörande icke begått något brott eller det inte fanns någon bevisning för att han begått ett brott — så blev ju målet nedlagt i alla fall. Under sådana förhållanden behöver man inte ha några personliga förbindelser, ty skall man ha anledning att utnyttja sådana, måste man också ha anledning frukta, att man skall bli åtalad och dömd.

Jag är naturligtvis medveten om att det inom rättsväsendet förekommer åtskilligt godtycke, åtminstone i smärre affärer, och så länge människor skall omhändera rättsväsendet lär detta inte kunna undvikas, ty på ett eller annat sätt kan deras objektivitet fördunklas. I allmänhet har jag emellertid gått ut ifrån vår rättsvisas objektivitet och har för övrigt hyst en stark tro i varje fall på strävandena till objektivitet i alla de fall, som den har att behandla. Ett sådant förtroende för rättsväsendet anser jag också vara en av grundvalarna för rättssamhället. Skulle allmänheten förlora förtroendet för rättsväsendets objektivitet, skulle det enligt min åsikt knappast vara möjligt att upprätthålla ett rättssamhälle, i alla händelser inte ett demokratiskt sådant. Om det nu bland rättstjänarna själva utbreder sig tvivel på objektiviteten, skulle naturligt-

Svar på interpellation ang. åtgärder till förhindrande av alltför stor värdeminskning på statens premieobligationer

vis också allmänhetens förtroende sät-
tas i fara. Det vore för övrigt motiverat,
om så bleve fallet. Det var därför jag
blev betänksam inför denna artikel lik-
som också mot hela den tilltänkta lag-
stiftningen.

Nu har statsrådet förklarat, att han
icke för närvarande är beredd att ta
ställning till lagstiftningen. Saken har
inte ens varit föremål för övervägande i
regeringen, och det blir sålunda en se-
nare fråga, huruvida regeringen kom-
mer att framlägga något förslag i an-
ledning av utredningen eller inte.

När sådana deklARATIONER som denna
offentliggöres har man emellertid ock-
så anledning att inom regeringen be-
grunda det förslag, som av justitiekans-
lern framställts, nämligen att man har
skäl att avvakta tidningarnas egen reak-
tion och deras otvivelaktigt avgivna
löften att själva bevaka pressen med
en sådan intensitet, att missbruk icke
skall förekomma eller i alla händelser
blir så sällsynta, att anledning till lag-
stiftning icke förefinnes.

Jag hoppas innerligt, att justitiemi-
nistern har rätt i sitt förmodande i slut-
tet av interpellationssvaret, och att
åklagarkåren inte är så korrumperad,
som man skulle kunna få orsak att tro,
utan att rättsordningen alltså vilar på
fastare grunder. Har man den minsta
anledning att misstänka något i detta
hänseende ger det emellertid på sam-
ma gång anledning till försiktighet med
lagstiftningen, ty, som justitieministern
själv deklarerade och som vi naturligt-
vis alla är eniga om, den starkaste ga-
rantien för vårt rättsväsende är offent-
lighetens kontroll över dess handha-
vande.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Svar på interpellation ang. åtgärder till förhindrande av alltför stor värdeminskning på statens premieobligationer

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr
statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! I en med denna kam-
mares medgivande framställd interpel-
lation har herr Christenson i Malmö till
mig framställt följande frågor:

1. Ämnar herr statsrådet med riks-
gäldskontoret uppta förhandlingar om
eventuella åtgärder för att förhindra,
att värdet på statens premieobligatio-
ner nedgår så långt under försäljnings-
priset, att denna sparform allvarligt
diskrediteras?

2. Vill herr statsrådet lämna närmare
upplysningar om vilka belopp staten
erhållit under senare år genom out-
tagna vinster och försvunna obligatio-
ner?

3. Vill herr statsrådet — om så av
formella skäl är nödvändigt — föreslå
riksdagen att medge att riksgäldskon-
toret får använda sådana statliga fört-
jänster till extra vinstutlottning på
premieobligationerna för att därigenom
bidra till att deras värde inte kommer
att ligga alltför långt under försälj-
ningspriserna?

Såsom interpellanten synes vara väl
medveten om, faller dessa frågor vä-
sentligen inom riksgäldsfullmäktiges
kompetensområde. I mitt svar på in-
terpellationen vill jag därför begränsa
mig i huvudsak till vissa mer allmänna
synpunkter på föreliggande spörsmål.

Nedgången i kurserna på statens pre-
mieobligationer bör ses mot bakgrun-
den av de kreditpolitiska åtgärder, som
i år vidtagits för att säkerställa den
sammhällesekonomiska balansen. Jag syf-
tar här på den skärpta kreditåstram-
ningen och den i anslutning därtill
vidtagna allmänna räntehöjningen. En
räntehöjning pressar ju automatiskt
ned kurserna på de utelöpande obliga-
tionerna. Detta gäller även premieobli-
gationerna, vilka skiljer sig från van-
liga räntebärande obligationer främst
därutinnan, att ränta utbetalas i form
av vinster, som fördelas genom utlott-

Svar på interpellation ang. åtgärder till förhindrande av alltför stor värdeminskning på statens premieobligationer

ning. Kreditåtstramningen har också drabbat innehavarna av premieobligationer. Svårigheterna att erhålla lån även mot säkerhet av premieobligationer har lett till att obligationsinnehavare, som varit i behov av kapital, som de nedlagt i premieobligationer, nödgats sälja sina obligationer. Detta har varit ägnat att ytterligare pressa ned värdet på premieobligationerna. En annan följd av kreditåtstramningen har blivit, att bankerna höjt räntan och krävt ökad amortering å utestående lån mot säkerhet av premieobligationer, vilket jämväl medfört ökade säljorder. Det nuvarande kursläget för premieobligationerna får sålunda anses främst vara en följd av åtstramningspolitiken.

Den oro bland obligationsinnehavarna som kursfallet medfört kan delvis förklaras av att orsakssammanhanget icke varit fullt klart. Många innehavare av mindre obligationsposter, liksom även medlemmar av obligationskonsortier som icke är förtrogna med förvaltningen av värdepapper eller med kursfluktuationerna på obligationsmarknaden, ställer sig frågande inför kursfallet, vars verkliga orsaker de har svårt att bedöma. De har med andra ord förbisett, att en återhämtning av kurserna kommer att ske vid återgång till en lägre räntenivå eller en lättnad i kreditrestriktionerna. Det må i detta sammanhang även framhållas, att flertalet premieobligationsägare innehar endast ett mindre antal obligationer, som de förvärvat icke som en kapitalplacering utan uteslutande med tanke på vinstchanserna. För dem borde ett kursfall vara av underordnad betydelse, då något försäljningstvång i regel icke torde föreligga. Slutligen må påpekas, att staten när lånen utlöper inlöser obligationerna till deras nominella värde.

I likhet med interpellanten anser jag emellertid i högsta grad önskvärt, att allmänhetens förtroende för premie-

obligationerna icke allvarligt minskas. Premielån är ju avsedda och till hela sin uppläggning konstruerade att vara folklån. De har också fått en enastående spridning inom hela vårt folk och åstadkommit ett verkligt, bundet sparande till avsevärda belopp. Ur det allmännas synpunkt är det därför av stor vikt, att premielånsmarknaden icke försvagas utan utvecklas i gynnsam riktning. Den myndighet, som har att vaka häröver, är riksgäldskontoret, och interpellanten har nu frågat, om jag har för avsikt att med riksgäldskontoret uppta förhandlingar om möjligheterna att vidtaga åtgärder för att förhindra att premieobligationerna misskrediteras såsom sparform.

Enligt vad jag inhämtat har riksgäldsfullmäktige med uppmärksamhet följt utvecklingen på premielånsmarknaden och ingående dryftat olika åtgärder — bl. a. även sådana som av interpellanten ifrågasatts — för att ernå ett förbättrat kursläge. Frågan är emellertid av synnerligen ömtålig och komplicerad natur. Självfallet bör kontoret icke vidtaga några åtgärder, som kan äventyra syftet med den nu förda restriktiva kreditpolitiken. Därjämte måste det anses önskvärt, att i fortsättningen som hittills en fri prisbildning upprätthålles på premielånsmarknaden. Slutligen måste även tillses, att åtgärder i kursreglerande syfte för premielånen icke får konsekvenser för övrig statsupplåning. Några direkt utformade förslag har ännu icke presenterats, vilket också bör ses mot bakgrunden av att en framgångsrik kreditpolitik så småningom bör på ett naturligt sätt återföra obligationskurserna till deras ursprungliga nivå.

Interpellanten önskar vidare upplysningar om storleken av de belopp, som under senare år tillförts statskassan såsom outtagna vinster å premielånen och genom att obligationer ej blir inlösta.

Svar på interpellation ang. åtgärder till förhindrande av alltför stor värdeminskning på statens premieobligationer

Enligt uppgift från riksgäldskontoret har de preskriberade vinsterna å premielånen under de senaste tre budgetåren uppgått till i runda tal:

för budgetåret 1952/53	..	941 000 kr.
»	»	1953/54 .. 1 117 000 »
»	»	1954/55 .. 936 000 »

Till ytterligare belysning av storleken av de preskriberade vinstbeloppen kan nämnas, att på 1942—1951 års premielån hittills preskriberats sammanlagt 5,8 milj. kr., vilket motsvarar ca 2,5 procent av den totala vinstsumman vid samtliga dragningar på nämnda lån till och med budgetåret 1951/52. En del av de preskriberade beloppen utbetalas emellertid av riksgäldskontoret till obligationsinnehavare, som där-om gör framställning och som kan åberopa särskilda skäl för att de ej har lyft vinst inom stadgad tid. Dessa belopp har dock varit av relativt blygsam omfattning.

Av det totala beloppet, ca 700 milj. kr., för de sex premielån, som hittills inlösts och för vilka även preskriptionstiden inträtt (10 år efter förfalldagen) har sammanlagt 1,6 milj. kr. indragits till statskassan. Härav har emellertid sedermera under årens lopp efter framställning från obligationsägare vissa belopp återbetalats.

Härefter anförde

Herr CHRISTENSON i Malmö (fp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra ett tack för det utförliga svaret på min interpellation.

Finansministern anser, att nedgången i kurserna på statens premieobligationer bör ses mot bakgrunden av de kreditpolitiska åtgärder, som i år vidtagits för att säkerställa den ekonomiska balansen. Dessa slutsatser torde inte vara helt bärande. Kursfallen är varierande, och man kan konstatera, att de premielån, som inte har fastställd inlösentid, ligger sämst till ur kurssynpunkt. Men

det är självklart, att kreditstoppet och den högre räntan inte verkar stimulerande på premieobligationsmarknaden.

Svenska statens premieobligationslån har omfattats med livligt intresse bland spararna. Lågräntepolitiken har lockat många att spekulera bort räntan genom vinstchanser, och andra obligationsinnehavare har köpt premieobligationer som kapitalplacering. Det finns många sparare som sluter sig samman i s. k. konsortier och belånar premieobligationer för att underlätta inköpen, men dessa har fått stora ekonomiska svårigheter, vilket också framgår av finansministerns svar. Bankerna fordrar också kraftiga amorteringar.

Premielånen är avsedda att vara folklån, säger finansministern. Dessa folkpremieobligationer bedömes emellertid som tvivelaktiga värdepapper av t. ex. pantlåneinrättningar. I Stockholm belånas högst fem premieobligationer till 35 kronor per styck, i Malmö till 30 kronor per styck och i studentstaden Lund till endast 25 kronor per styck. Även om dessa lånegivare inte bör betraktas som experter, så säger det ju en hel del.

Enligt finansministerns redovisning har de preskriberade vinsterna å premielånen under de tre senaste budgetåren uppgått till omkring en miljon kronor årligen. Det var väl inte statsmakternas mening att på detta sätt tillföra statskassan inkomster.

I min interpellation antydde jag, att vissa positiva åtgärder för att återställa förtroendet för premieobligationerna, bl. a. en ökad vinstutdelning och att de outlösta vinsterna borde tillfalla vinstutlottningen. Även andra åtgärder kan övervägas för att stabilisera obligationsmarknaden, t. ex. bestämd inlösentid exempelvis 10 eller 20 år. Det löper för närvarande premielån på 1,4 miljarder kronor utan bestämd inlösentid. Det totala premieobligationsbeloppet är 1,9 miljarder kronor.

Svar på interpellation i anledning av den försämring som inträffat i folkpensionärernas läge på grund av prisstegringarna

Sedan jag framställt interpellationen i andra kammaren, har jag fått mottaga rätt många brev från olika delar av landet från oroliga obligationsinnehavare. Det berättas i dessa brev bl. a., att om medlem avlider eller på annat sätt bortfaller från ett konsortium är det nästan omöjligt att få någon ny intressent. Räntekostnaderna, sägs det också, är sådana, att de blir förlustbringande. Låneförbindelser där premieobligationer ligger som borgenssäkerhet har också i en del fall sagts upp. En brevskrivare framhåller, att obligationsinnehavare borde få möjlighet att betala skatt med dessa statspapper efter nominell kurs.

Herr talman! Kursutvecklingen för premieobligationerna är så allvarlig, att frågan borde behandlas snabbt, om man hos allmänheten skall återställa förtroendet till svenska statens premieobligationer.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9

Svar på interpellation i anledning av den försämring som inträffat i folkpensionärernas läge på grund av prisstegringarna

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ERICSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Senander har frågat följande:

Har statsrådet observerat den försämring, som inträtt i folkpensionärernas läge på grund av den bristfälliga kompensationen för prisstegringarna liksom eftersläpningen i förhållande till den allmänna inkomststegringen?

Ämnar statsrådet ta initiativ till en höjning av folkpensionernas grundbelopp jämte en revision av grunderna för folkpensionärsindex?

Jag vill först hänvisa till mitt utta-

lande i denna kammare den 9 november i år, då jag svarade på en fråga i samma ämne av herr Dahln. Jag påpekade då, att riksdagen i våras beslöt biträda regeringens förslag om vissa tekniska jämkningar i systemet för indexreglering av folkpensionerna och att de ändrade reglerna träder i kraft den 1 januari 1956. Sedermera har pensionspristalet för januari 1956 fastställts till 110. Detta innebär att ett nytt index-tillägg på pensionerna börjar utbetalas i januari. Hädanefter kommer pensionspristalet att fastställas varje månad i stället för som tidigare varje kvartal. Det torde inte vara tekniskt möjligt att anpassa pensionerna efter prisläget snabbare än som därigenom sker.

På regeringens förslag beslöt riksdagen 1953 att genom särskilda s. k. standardtillägg bereda folkpensionärerna del i den allmänna stegring av levnadsnivån, som oavsett levnadskostnadsstegringen ägt rum sedan folkpensioneringen fick sin nuvarande utformning. Detta innebar, såsom min företrädare i ämbetet uttalade, ett fullföljande av den tanke, som kom till uttryck vid 1946 års riksdagsbeslut om folkpensionerna.

Statsmakternas ställningstaganden 1946 och 1953 betraktar jag som allttjämt bindande. Förhållandet mellan folkpensionerna och den allmänna löneutvecklingen följes därför med uppmärksamhet inom socialdepartementet. Sedan en tid förberedes inom departementet ett förslag, som syftar till att bereda folkpensionärerna en standardhöjning motsvarande den, som välståndsutvecklingen under de senaste åren möjliggjort för de i arbetslivet verksamma. Förslaget kommer att framläggas för 1956 års riksdag.

Härefter anförde:

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Jag ber att till chefen för socialdepartementet få framföra ett tack för svaret på min interpellation.

Svar på interpellation i anledning av den försämring som inträffat i folkpensionärernas läge på grund av prisstegringarna

Till skillnad från flertalet av dagens interpellanter kan jag också framföra ett tack för innehållet, även om det inte i en punkt tillfredsställer mig, kanske beroende på att den har missuppfattats.

Socialministerens svar synes innebära att folkpensionerna nästa år kommer att höjas, så att en standardförbättring inträder för folkpensionärerna. Om en verklig standardhöjning skall ske, måste emellertid ökningen av folkpensionerna bli ganska väl tilltagen. Man kan inte räkna med vanliga mått då det gäller att bedöma standarden för folkpensionärerna. Först och främst måste man vara på det klara med att folkpensionerna icke vid något tillfälle varit tillräckliga för en acceptabel försörjning på ålderdomens dagar. Visserligen göres det gällande, att de nuvarande folkpensionerna skulle innebära att medborgarna tillförsäkras trygghet på ålderdomen, men i verkligheten är det inte så. Vidare måste man ta hänsyn till att en fortgående realvärdeförsämring äger rum genom de ständiga prisstegringarna, vilka ju främst drabbar livsmedlen, som jämte posterna lyse och bränsle är de viktigaste i en folkpensionärs budget. Man måste därför bedöma folkpensionärernas levnadsstandard mot bakgrunden av stegringen av utgifterna för framför allt dessa poster.

Om man gör detta, kommer man till ett helt annat resultat än om man sätter folkpensionerna i relation till generalindex, som ju omfattar en hel rad förnödenheter som inte folkpensionärerna kan beräkna lägga ned så mycket av sin folkpension på.

Generalindex har från januari till oktober månad detta år stigit med 6 enheter, men för livsmedelsposten är ökningen inte mindre än 11 enheter och för posterna bränsle och lyse 8 enheter. Efter de prisstegringar på livsmedel, som inträffat sedan oktober, kan man emellertid räkna med — jag har dock ingen exakt siffra — att höjningen från

januari i år utgör cirka 15 enheter. I framför allt de större städerna kommer de betydande taxehöjningarna för gas och elström att ytterligare höja index när det gäller posterna bränsle och lyse.

Vid bedömandet av frågan om standardhöjning för folkpensionärerna måste man alltså ta den största hänsyn till att indexreglerna för folkpensionerna, vilka grundar sig på det allmänna index, inte ger en rättvisande bild av prisstegringarnas inverkan på folkpensionärernas standard. På grund av detta missförhållande har jag i min interpellation — och jag kommer nu till det som socialministern kanske missuppfattat — tagit upp frågan om en revision av indexreglerna för folkpensionerna. Jag är alltjämt av den uppfattningen, att det är nödvändigt med en översyn i detta avseende. Om vi skall kunna få ett någorlunda rättvisande folkpensionsindex måste i detta index tas största möjliga hänsyn till de poster — livsmedel, bränsle och lyse — vilka spelar den största rollen i en folkpensionärs budget.

Jag hoppas att det i svaret givna löftet om en standardförbättring för folkpensionärerna kommer att förverkligas så att det kommer till stånd en avsevärd höjning av folkpensionernas realvärde och därmed av folkpensionärernas standard.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **ERICSSON**:

Herr talman! Den mening, som herr Senander förfäktar, att våra nuvarande indexberäkningar är oriktiga, omfattas inte av riksdagens majoritet. Man har undersökt mycket noga om man skulle behöva ett särskilt pensionärsindex, men man har kommit fram till att någon bättre metod att mäta den allmänna utvecklingen av konsumentpriserna hittills inte kunnat förebringas. Detta ställningstagande har skett tämligen nyligen.

Svar på interpellation i anledning av den försämring som inträffat i folkpensionärernas läge på grund av prisstegringarna

Den reglering som nu gäller verkar så, att en relativt liten skillnad i prisindex kan medföra ett nytt tillägg till folkpensionen. När prisutvecklingen är uppåtgående, synes det pensionärerna och andra, att dyrtiden är särskilt markerad, därför att index ännu inte når den siffra som berättigar till ett tillägg. Nu får vi dock komma ihåg, att när vi sista gången fick en höjning av folkpensionerna, stod index precis vid den marginalsiffran, som måste uppnås för att tillägg skulle utgå. Redan månaden därefter hade index fallit med en halv enhet. Då skulle man egentligen tagit bort tillägget den andra månaden. Nu har vi inte en så tokig ordning, utan om index kommer till en viss siffra så får man behålla tillägget en relativt lång tid ända tills index faller till en viss nivå. Detta anser vi vara riktigt, och det är också nödvändigt att få en viss stabilitet i dessa beräkningar. Vi har också mycket noga prövat om det kan vara rimligt att göra ett särskilt pensionärsindex. Svaret på den frågan har emellertid blivit nekande.

Nu hoppas herr Senander, att det standardtillägg jag utlovat skall bli ganska ordentligt tilltaget. Jag tycker för min del att jag är bunden av riksdagens fattade beslut. Vid riksdagsbeslutet år 1953 uttalades dels att folkpensionärernas bidrag skulle höjas, dels att dessa folkpensioner skulle bli värdebeständiga genom en indexreglering. Det är detta som verkar så att man får särskilda dyrtidstillägg. Vidare sade man, att folkpensionärerna borde få del av den allmänna standardförbättring som folk i allmänhet uppnår i detta land. Frågan gäller alltså nu vad den aktiva befolkningen åstadkommit sedan 1953 när det gäller att förbättra villkoren. Det är den beräkningen som nu skall utföras, men man skall inte återigen införa någon ny princip när det gäller att beräkna dessa pensioner. Jag har den uppfattningen att det var ett klokt be-

slut som fattades 1953. Jag finner, liksom den övriga regeringen, att beslutet är bindande för framtiden och att det inte finns någon anledning att ändra på själva principerna.

Nu är det kanske så, att herr Senander ofta säger, att människorna här i landet fått det sämre. Jag förstår att han inte i dag vill hävda den meningen, ty då skulle folkpensionärerna få ett mindre tillägg, utan herr Senander säger nu, att vi får lägga på extra på folkpensionerna. Principen var ju den, att vi skulle följa regeln att försöka beräkna hur mycket den allmänna levnadsstandard stigit samt lägga fram förslag till riksdagen i anslutning till dessa beräkningar. Det är min avsikt att få regeringen att biträda ett sådant förslag till nästa års riksdag.

Herr SENANDER (k) kort genmäle:

Herr talman! Det skulle vara intressant om herr statsrådet kunde återropa något som helst uttalande av mig — vare sig här eller annorstädes — där jag påstått att folket här i landet fått det sämre. Vad jag i detta sammanhang har sagt är, att folkpensionärernas standard blivit sänkt genom prisstegringen och att index inte är rättvisande.

Nu försöker statsrådet krypa bakom ett riksdagsbeslut. Men har inte statsrådet initiativrätt att påfordra en ändring av detta beslut, om så skulle vara av behovet påkallat? Jag anser att statsrådet har en sådan rätt.

Jag har framför allt velat fästa uppmärksamheten på det faktum, vilket inte går att bestrida, att livsmedelsposten samt bränsle- och lyseposterna spelar den största rollen i pensionärernas budget. Därför har det index som nu tillämpas på folkpensionärerna och som grundar sig på det allmänna index inte blivit rättvisande. Folkpensionärerna får nämligen — vilket jag också belyst i siffror — en större försämring av sin standard enär priserna stiger fortare på

Svar på interpellation i anledning av den försämring som inträffat i folkpensionärernas läge på grund av prisstegringarna

dessa speciella poster än på övriga poster i generalindex. Jag menar således att man måste ge akt på detta. Det är därför jag i interpellationen frågat, huruvida man inte borde göra en revision i fråga om beräkningarna av folkpensionsindex.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **ERICSSON**:

Herr talman! Jag har redan förut framhållit, att man här undersökt frågan om hur man skall beräkna prisnivåns förändring och att man funnit, att beräkningarna ganska väl belyser förändringarna i prisutvecklingen, och därför vill vi behålla denna metod.

Det är klart att man kan peka på speciella prishöjningar för dagen och därav dra den slutsatsen, att folkpensionärerna i allmänhet fått det sämre. Men det är farligt, herr Senander, att klassa ner de samhälleliga åtgärder, som vidtagits av såväl staten som kommunerna till förmån för folkpensionärerna. Det är inte herr Senander främmande, att dessa sedan 1953 års riksdagsbeslut erhållit nya förmåner genom en höjning av de kommunala bostadstilläggen. Detta är i och för sig mycket tillfredsställande, även om det fortfarande kan bli bättre på en och annan punkt.

Folkpensionärerna har alltså i förhållande till vad som beslöts år 1953 fått det bättre, även innan vi genomför en standardhöjning. Jag tycker att man bör slå fast detta, även om vi är ense om att man bör vidhålla den av riksdagen vidtagna principståndpunkten att folkpensionärerna skall ha del av det allmänna framåtskridandet.

Herr **SENANDER** (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte försökt »klassa ner» vad som har skett tidigare i fråga om folkpensioneringen. År 1946 hälsade jag tvärtom på min grupps vägnar med tillfredsställelse den stora folk-

pensionsreformen. Jag har bara talat om att det under innevarande år skett en standardförsämring för folkpensionärerna dels genom eftersläpningen beträffande index och dels genom prisstegringarna på livsmedel, bränsle och lyse.

Herr **ANTBY** (fp):

Herr talman! Att frågan om folkpensionen om några månader kommer upp till förnyad behandling i riksdagen rimmar mycket väl med det beslut riksdagen fattat år 1953. Inom den meningsriktning jag företräder anser vi det både rimligt och riktigt, att folkpensionärerna får del av den allmänna standardhöjningen.

Herr **JOHANSON** i Västervik (s):

Herr talman! Jag skulle egentligen inte lagt mig i den här debatten, men eftersom jag förra året väckte en motion angående de kommunala bostadstilläggen, skall jag be att nu få säga några ord i samband med denna interpellation och detta interpellationssvar.

Folkpensionärerna kommer säkert att med största tillfredsställelse hälsa socialministerns besked i interpellationssvaret, men det kommer nog ändå att finnas kvar en del missnöje. De jämför nämligen varandras standard och finner då vissa för dem oförklarliga olikheter, beroende på att pensionärerna i en del kommuner får bostadstillägg, som därtill varierar avsevärt. Om en pensionär från en kommun utan bostadstillägg jämför sin standard med en pensionär från Stockholm, finner han en skillnad på 2 086 kronor. Det är givet, att han då frågar sig, varför han skall ha det sämre än den som bor i Stockholm. För en folkpensionär, som bor i en kommun, där det kommunala bostadstillägget är 300 kronor, blir samma skillnad 1 786 kronor.

Olikheterna beträffande de kommunala bostadstilläggen medför dessutom

Svar på interpellation ang. storflygplatsen vid Halmsjön

komplikationer även på andra områden. Det är naturligt, att folkpensionärerna, om de har möjlighet att få bostad, söker sig till tätorterna, där det är bättre service, och de får därigenom en standardökning. I min hemstad har det flyttat in 50 folkpensionärer, som slåss om lägenheter, trots att det redan står 900 personer i kö för att få bostad. Dessa folkpensionärer kommer från orter, som har lägre kommunalt bostadstillägg.

Jag vet, att utskottet förra året skrev, att frågan skulle prövas i större sammanhang, men jag skulle vilja vädja till socialministern att undersöka, om det inte finns någon möjlighet att minska den standardolikhet, som nu råder mellan folkpensionärer i olika kommuner med hänsyn till bostadstilläggen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 10

Svar på interpellation ang. storflygplatsen vid Halmsjön

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, erhöll på begäran ordet för att besvara herr Löfgrens interpellation ang. storflygplatsen vid Halmsjön.

Svaret hade före sammanträdet i stencilerad form tillställts kammarens ledamöter, och herr statsrådet Andersson gav nu en kort redogörelse för dess innehåll.

Det inom kammaren utdelade svaret var av följande lydelse:

Herr talman! Herr Löfgren har frågat mig

för det första om jag vill lämna en redogörelse för användbarheten av den redan utbyggda start- och landningsbanan vid Halmsjön, särskilt med hänsyn till den kraftiga kritik som framförts från praktiskt sakkunnigt håll;

för det andra om jag anser de nya erfarenheterna beträffande byggandet av

start- och landningsbanor för flygtrafik vara orsaken till ett frångående av den tidigare planen på fyra landningsbanor och om i så fall den bebådade framställningen om byggande av en ny start- och landningsbana vid Halmsjön kan tänkas innebära ett konstaterande av att den redan utförda och starkt kritiserade banan helt eller till väsentlig del betraktas såsom ett misslyckande, som skall ersättas av den nya bebådade banan; och

för det tredje om jag vill medverka till att snabbt utreda frågan om storflygplatsens förläggning närmare Stockholm, innan ytterligare medel ställs till förfogande.

Då statsmakterna år 1946 fattade beslut om byggande av en storflygplats vid Halmsjön, åsyftades en anläggning, som i första utbyggnadsetappen skulle draga en kostnad av ca 78,7 miljoner kronor, i dagens penningvärde ca 140 miljoner kronor. Flygplatsen skulle omfatta fyra banor, anordnade på sådant sätt, att man endast behövde räkna med ringa inverkan av sidvindar. Huvudbanan skulle ha en längd av 2 150 meter och var och en av bibanorna en längd av 1 800 meter. På grund av den kris, som civilflyget under åren 1947—49 genomgick, och under inverkan av det allmänna ekonomiska läget kom arbetena i allt väsentligt att inriktas på färdigställande av endast en bana, den s. k. ost-västbanan. Denna avsågs härvid, i avbidan på en ytterligare utbyggnad, skola fungera som reserv för och kompletent till Bromma.

I syfte att begränsa kostnaderna utfördes banan ursprungligen i enlighet med minimibestämmelserna i ICAO:s rekommendationer. Sedan banan numera förlängts till 2 300 meter, uppfyller den icke dessa bestämmelser i fråga om siktförhållanden. Avvikelsen är emellertid inte så stor. Siktförhållandena motsvarar nämligen bestämmelserna för en banlängd av 2 200 meter. De nedlagda kostnaderna uppgår till i runt tal

Svar på interpellation ang. storflygplatsen vid Halmsjön

23 miljoner kronor, varav ca 5 miljoner kronor för markförvärv.

Den första provlandningen skedde under onormalt svåra förhållanden. Bl. a. rådde vid tillfället en ojämn sidvind av 20 knop. Intrycket av landningen var icke gynnsamt. Fortsatta provflygningar under mera normala förhållanden har därefter utförts av ett antal SAS-piloter samt av flygvapnet. För att ett slutgiltigt omdöme om banan skall kunna ges fordras emellertid ytterligare ett betydande antal landningar.

De hittills genomförda proven har emellertid givit en värdefull orientering rörande banans beskaffenhet. De preliminära resultaten utvisar sålunda, att banan icke är lämplig för alla väderleksförhållanden. Accepteras emellertid tills vidare en begränsning av banans användning till sådana vindförhållanden, som ger en sidvind av omkring 10 knop, är banan godtagbar, om den utrustas med moderna landningshjälpmedel m. m. Även med en dylik begränsning av användningsmöjligheterna kan dock banan utnyttjas till 90 % av alla fall.

Jag övergår nu till interpellantens andra fråga. Såsom jag tidigare nämnde planerades Halmsjöflygplatsen ursprungligen för fyra banor för att i största möjliga utsträckning eliminera nackdelarna av starka sidvindar. Systemet innebar med andra ord, att landningar alltid skulle kunna företagas på någon av banorna under ringa sidvindspåverkan. Med denna utgångspunkt kunde det i rådande ekonomiska läge anses försvarligt, att banan utformades på sätt jag tidigare angivit. Under för denna bana speciellt olämpliga väderleksförhållanden skulle vid full utbyggnad någon av de övriga banorna kunna anlitas.

Under 1950-talet har emellertid utvecklingen alltmera gått mot en begränsning av antalet banriktningar. En av anledningarna härtill är, att antalet flygplan med noshjul, vilka är mindre

sidvindskänsliga, alltmera ökat. Detta har minskat den relativa betydelsen av tillgång till flera banor med olika riktningar. På grund härav synes ett fyrbanssystem av den typ, som ursprungligen avsågs för Halmsjöns flygplats, icke längre vara någon idealisk lösning.

På en storflygplats kan man numera avveckla en betydande trafik även under vanskliga väderleksförhållanden med ett tvåbanssystem, innefattande en långbana och en däremot ungefär vinkelrätt anlagd komplementbana, allt under förutsättning, att långbanan utföres i hög standard. Med hänsyn till den väntade utvecklingen bör långbanan ha en längd av ca 3 000 meter. Ett liknande system för Halmsjöns del skulle innebära, att man antingen förbättrade och förlängde den nuvarande banan, så att den kom att motsvara kraven på en långbana enligt tvåbanssystemet, och anlade en komplementbana till denna eller också byggde en ny långbana i riktning nord—syd och utan större ombyggnadsarbeten utnyttjade den nuvarande banan som komplementbana. Summariska beräkningar har givit vid handen, att kostnaderna torde bli i stort sett desamma, vilket av de båda alternativen som än väljes. Av vad jag nu sagt anser jag framgå, att den utförda banan under alla förhållanden torde vara erforderlig, varför den inte synes kunna betraktas som ett »misslyckande», som skulle ersättas genom anläggning av en ny bana.

Gjorda överslagsberäkningar utvisar, att kostnaderna enligt det här skisserade tvåbanssystemet, inklusive nedlagda investeringar omräknade i 1955 års penningvärde, skulle uppgå till ca 120 miljoner kronor. Om man tar hänsyn till penningvärdets fall skulle man sålunda väl hålla sig inom 1946 års kostnadsram.

Vad slutligen angår interpellantens sista fråga vill jag erinra om att 1944 års flygplatsutredning verkställde noggranna undersökningar rörande det

Svar på interpellation ang. storflygplatsen vid Halmsjön

lämpligaste läget för en storflygplats inom stockholmsområdet. Härvid utgick man från att ett sådant flygplatsläge måste innefatta möjlighet till utbyggnad av ett bansystem med fyra olika banriktningar.

De till en början diskuterade förslagen var Grillby, 65 km nordväst om Stockholm, Väsby, 28 km norr om Stockholm, och Skå-Edeby, 26 km väster om Stockholm. Av dessa utmönstrades först Skå-Edeby av bl. a. kostnadsskäl samt med hänsyn till läget i förhållande till Bromma- och Barkarbyflygplatserna, senare Grillby med hänsyn till det långa avståndet till Stockholm samt slutligen även Väsbyfältet av byggnadstekniska skäl.

Vid storflygplatsdelegationens fortsatta undersökningar framkom ytterligare förslag nämligen Täby, 18 km norr om Stockholm, Pålmalms vid Tullinge, 22 km söder om Stockholm, Halmsjön, 42 km norr om Stockholm samt Jordbro vid Västerhaninge, 21 km söder om Stockholm. Vid den slutliga granskningen av dessa förslag utmönstrades samtliga utom Halmsjön med hänsyn främst till närbelägenheten av olika militära anläggningar.

Under de senaste åren har luftfartsstyrelsen, i anslutning till de nya synpunkter, som framkommit på bansystemets utformning, på nytt genomgått och omprövat de tidigare undersökta lägena och även sökt finna andra förläggningssorter inom rimligt avstånd från Stockholm. Resultatet härav har blivit, att några nya lägen icke framkommit och att de tidigare undersökta platserna, av vilka Skå-Edeby och framför allt Jordbro i och för sig utgör intressanta alternativ, alltjämt icke kan användas, beroende på byggnadstekniska eller militära förhållanden.

Härmed anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Härefter anförde:

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för svaret på mina frågor.

Jag är medveten om att mina frågor avser förhållanden som är svåra att bedöma även för skickliga fackmän och att många olika intressen påverkar ett ställningstagande. Men å andra sidan gäller det här en så viktig angelägenhet ur praktisk och ekonomisk synpunkt för möjligheterna att uppnå en gynnsam utveckling av såväl den inhemska som den internationella flygtrafiken, att enligt min uppfattning ingen möda får sparas för att verkligen uppnå den absolut bästa lösningen.

Herr statsrådet har säkerligen inte kunnat undgå att märka, att jag genom min interpellation sökt möjliggöra en positiv och saklig omprövning av frågan, och jag har inte oreserverat tagit fasta på en i olika sammanhang framförd kritik mot vad som hittills skett. Det synes mig dock angeläget att en omprövning verkligen kommer till stånd, och ur den synpunkten har jag i herr statsrådets svar tyvärr inte kunnat utläsa en fullt så positiv inställning som jag vågat hoppas på.

Då det gäller svaret på min första fråga, så utläser jag däri ett ganska försiktigt försvar för den redan utförda banan vid Halmsjön. Ett slutgiltigt omdöme om banan kan inte ges förrän ytterligare ett betydande antal provlandningar genomförts. Att banan i sin nuvarande utbyggnad inte ens uppfyller minimibestämmelserna enligt ICAO:s rekommendationer är i och för sig allvarligt nog, och jag drar den slutsatsen, att de erfarenheter av ytterligare provlandningar, som erfordras för ett slutgiltigt omdöme, snarast måste läggas till grund för ett avgörande beträffande omfattningen av de ändringsarbeten som nödvändigt måste utföras. Vilken användning den redan färdigställda ba-

Svar på interpellation ang. storflygplatsen vid Halmsjön

nan än får i framtiden, så torde väl ändringar bli nödvändiga.

Min andra fråga, huruvida den redan utförda banan måste betraktas såsom ett misslyckande, som skall ersättas av en ny, bebådad bana, har jag framställt med utgångspunkt i de nya erfarenheter som nu föreligger och efter ett konstaterande av att den tidigare planen på fyra landningsbanor har frångåtts.

Herr statsrådet uttrycker sig i svaret på denna fråga mycket försiktigt. Han säger att med hänsyn till vad som sagts om en utbyggnad enligt ett tvåbanssystem synes den redan utförda banan inte kunna betraktas som ett misslyckande, som skall ersättas genom anläggning av en ny bana.

Jag har velat ha utrönt om det inte föreligger så stor tvekan, att det vore befogat att helt ompröva placeringen av storflygplatsen. Min avsikt har varit att undvika en felinvestering ur framtidssynpunkt, även om det kan vara smärtsamt att behöva konstatera att man får ändra uppfattning. Jag är medveten om att skickliga experter efter noggrant övervägande valde Halmsjön, men i dag föreligger bevisligen ett ändrat sakläge, främst genom gjorda erfarenheter, och då innebär också den minsta tveksamhet beträffande den redan gjorda investeringen vid Halmsjön en tillräcklig anledning att utan hinder av prestigesympunkter ompröva frågan om placeringen av storflygplatsen. Herr statsrådets försiktiga uttalande och andra tillgängliga uppgifter är för mig bevis nog för att en sådan omprövning vore väl motiverad.

Jag kommer så till min tredje fråga och herr statsrådets svar på denna.

Vad som först sägs om de noggranna undersökningar som på sin tid utfördes av skickliga sakkunniga på basis av kravet på en flygplats med fyra banor har jag ingen anledning att ytterligare gå in på. Utgångsläget är ett annat i dag. Detta framgår tydligt nog av herr

statsrådets uppgifter om att luftfartsstyrelsen på senare år sökt finna andra förläggningssorter inom rimligt avstånd från Stockholm. Sådana platser anfördes av herr statsrådet och betecknades såsom intressanta alternativ, som emellertid alltjämt inte kan användas, beroende på byggnadstekniska eller militära förhållanden.

Jag vill emellertid enträget till herr statsrådet framställa en vädjan att på nytt och på högsta nivå pröva frågan om lämpligaste placering av storflygplatsen, varvid landets intressen ur såväl lufttrafikens som militära, allmänt ekonomiska och andra synpunkter vägs mot varandra för uppnående av en gynnsammare lösning än Halmsjön innebär.

Det måste inge allvarliga betänkligheter att för framtiden behöva räkna med en storflygplats för vårt lands huvudstad på ett avstånd av 42 km, om någon rimlig möjlighet finns att åstadkomma en närmare placering.

Min här framförda vädjan till herr statsrådet skulle jag vilja utsträcka till en direkt ytterligare fråga, om inte herr statsrådet skulle vilja utlova att taga upp platsfrågan till ny prövning på högsta nivå.

Jag vet att det är knappt om tid, om erforderliga banor skall kunna vara färdiga, då de nya flygplanstyperna kommer om några år, men det tillfälle som nu föreligger för en omprövning är ganska snart försuttet.

Det måste vila ett tungt ansvar på dem som underlåter att begagna tillfället till en omprövning nu, ty ännu är investeringarna av mycket ringa storleksordning, men inom några år har vi bundit oss för så väsentliga belopp att man då svårigen kan företa en omprövning. Man måste betänka att man ännu inte helt har utbyggt flygplatsen. Vi har bara gjort en bana, och denna bana är enligt ett starkt praktiskt omdöme inte så användbar i sitt nuvarande skick, utan det torde bli nödvändigt att

Svar på interpellation ang. storflygplatsen vid Halmsjön

göra en ändring av densamma. Dessutom har vi ännu inte gjort några som helst investeringar för verkstäder, hangarer och flygstationsbyggnader, och man kan väl inte utgå ifrån att vi i längden skall räkna med att såväl internationell som inhemsk flygtrafik endast skall ha tillgång till en flygplats som ligger 42 km från Stockholm. Därav följer att man måste komma att få en mycket tung ekonomisk dubbelbelastning på grund av dubbla stationsbyggnader, verkstäder, hangarer o. s. v. Därför anser jag att det skulle finnas anledning att verkligen på högsta nivå ta upp frågan, huruvida man inte skall kunna finna en plats närmare Stockholm, som kan ta den väsentliga delen av all flygtrafik i framtiden, så att vi kan slippa det kraftigt störande motorbullret vid Bromma och ändå räkna med en god utveckling av flyget här i vårt land.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Det allmänna intrycket av statsrådets svar på herr Löfgrens interpellation är nog att det är ganska otydligt i konturerna. Mera preciserade uppfattningar, som man skulle kunna förmoda att statsrådet själv intar, lyser med sin frånvaro. Det finns i varje fall en punkt där det görs ett mera preciserat uttalande, som dock inte är särskilt glädjande. Det är att den bana som finns i Halmsjön inte med fördel kan användas då — om jag nu kan rätt omräkna statsrådets uppgift i sekundmeter — sidvinden är över fem sekundmeter. Man måste ju säga att detta resultat inte är särskilt imponerande.

Det var emellertid inte för att säga detta som jag har begärt ordet, herr talman, utan det var för att understryka herr Löfgrens påpekande att det är an-

geläget att nya överväganden göres. Det är, som herr Löfgren sade, inte särskilt lyckligt att vi skall ha en storflygplats som ligger så långt från Stockholm som Halmsjön gör. I det sista stycket i interpellationssvaret säges, att luftfartsstyrelsen på nytt genomgått och omprövat de tidigare undersökta lägena i närheten av Stockholm och kommit fram till att det för närvarande inte finns möjlighet att göra någon förändring. Jag vet inte om detta i någon mån är ett officiellt uttalande från luftfartsstyrelsens sida eller om det mera är ett underhandsmeddelande. Det vore kanske värdefullt att få reda på det i detta sammanhang.

Det säges att bl. a. Skå-Edeby för närvarande anses inte kunna användas. Såvitt jag kan förstå ligger väl bakom detta uttalande den synpunkten, att man på militärt håll inte är intresserad av att få en så stor civil flygplats så nära den militära flygplatsen vid Barkarby. Det finns emellertid en synpunkt, som anförts tidigare i dessa diskussioner och som jag här skulle vilja understryka, nämligen att det med den senaste utvecklingen på flygets område, med reaplan o. s. v., blir utomordentligt olägligt att ha ett militärt flygfält så pass nära en stor tätort som Barkarby ligger. Man får säga att utbyggnaden av de nordvästra delarna av Storstockholm för närvarande icke kan planeras på det sätt, som vore rimligt, på grund av de mycket uppenbara olägenheter som är förenade med närheten till ett flygfält med massor av reaplan. Planeringen förhindras, och såvitt jag förstår är det speciellt Sollentuna som har direkta olägenheter av detta förhållande. Det vore väl därför angeläget att pröva, om Barkarby verkligen skall vara kvar som ett militärt flygfält. Om så inte kommer att bli fallet finns det enligt min mening större anledning att överväga om Skå-Edeby skulle kunna användas för ett civilt flygfält. Personligen har jag inte någon bestämd upp-

Svar på interpellation ang. storflygplatsen vid Halmsjön

fattning härom, men det förefaller mig vara angeläget att dessa synpunkter tas upp.

Det finns de som anser att Bromma flygfält skall läggas ned och att en diskussion bör föras med utgångspunkt därifrån. Jag skall inte ta ställning till den saken heller, men summan av det hela är att det, då så många obekanta faktorer spelar in, ju vore rätt angeläget att statsrådet verkligen angåve en tidpunkt, vid vilken myndigheterna bör ha bestämt sig och lämnat statsrådet det material som han behöver för att själv kunna ta ställning.

Som jag inledningsvis sade kan man inte av svaret utläsa vilken ståndpunkt statsrådet egentligen intar till den kommande utvecklingen. Oavsett vilken lösning som kommer att bli den slutliga är det uppenbart att vi snart måste få besked i frågan: hur skall storflygplatsen i Stockholm eller i närheten av Stockholm ordnas? Var skall den ligga? Därför ber jag verkligen att få instämma i herr Löfgrens fråga om inte statsrådet här skulle vilja meddela kammaren när statsrådet anser att det finns möjlighet att ta en något mera definitiv ställning till detta spørsmål. Jag måste säga att det, kanske speciellt för dem som har anledning att på det kommunala planet ägna sig åt dessa ting, skulle vara beklagligt om ett svar på dessa frågor uteblev.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **ANDERSSON**:

Herr talman! Jag vill endast säga att jag med anledning av dessa frågor inte vill i dag göra några uttalanden utöver vad som sagts i interpellationssvaret.

Herr **DICKSON** (h):

Herr talman! Jag anser att den fråga som här upptagits är mycket viktig, och jag skulle vilja understryka vad både herr Löfgren och herr Dahlén sagt om

önskvärdheten att — om det nu är möjligt — kunna finna en annan lösning, som innebär att man får en flygplats som ligger närmare Stockholm än Halmsjöfältet gör. Jag var själv en gång i tiden en mycket ivrig förespråkare för Halmsjö-projektet. En förläggning dit ansågs då vara nödvändig, och olägenheterna var inte så stora. Jag har nu fått revidera min uppfattning därvidlag. Det finns ju så många moderna aspekter på detta. Jag har t. ex. läst om möjligheterna att lägga banor på vattnet, vilket t. o. m. i vissa fall skulle bli billigare än de vanliga betongkonstruktionerna. Det vore intressant att höra om ett sådant projekt har övervägts. Jag känner till kommunikationsministerns intresse för dessa frågor, och jag är säker på att han gör allt han kan för att lösa dem, men om det skulle bli så att Halmsjöfältet kommer att bestå, måste ju banorna bli förstklassiga. Jag har hört talas om att det på den befintliga banan finns en puckel, som flygarna inte är särskilt roade av, och jag undrar om man kan ta bort den.

Skall flygfältet nu ligga på 42 kilometers avstånd från Stockholm är ju frågan om kommunikationsnätet in till Stockholm och möjligheterna att komma från flygplatsen till staden mycket väsentlig. Det vore av intresse att höra hur statsrådet tänkt sig detta.

Jag har hört nämnas att en s. k. alwegbana har varit uppe i diskussionen. Med dess hjälp skulle man på mycket kort tid kunna komma in till stadens centrum, och olägenheten skulle sålunda elimineras. En annan möjlighet är ju helikopterförbindelse med någon central plats i staden.

Jag har velat anknyta de här reflexionerna till den övriga debatten för den händelse de kan så något frö. Om statsrådet har någonting att säga i denna fråga — jag begär inte att han skall göra det — skulle det vara av största intresse att få höra det.

Svar på interpellation ang. storflygplatsen vid Halmstjörn

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Jag var inte särskilt glad när jag fick det svar som herr statsrådet hade att framföra, men herr statsrådet kan ju förstå att jag inte blev gladare när han ytterligare gjorde ett så negativt uttalande som att han inte ämnar göra någon ytterligare kommentar utöver vad som sagts i det svar som delats ut till kammarens ledamöter. Detta måste ju uppfattas så att herr statsrådet i dag inte har möjlighet att ta personlig ställning till frågan, förmodligen därför att förhållandet är så oklart. Jag tycker då att statsrådet skulle ha kunnat ge ett löfte att ta upp frågan till en ny allvarlig och verkligt förutsättningslös prövning, där olika synpunkter kunde få ställas mot varandra. Det hade inte behövt vara alltför svårt.

Jag kan inte förstå att vi någon mer gång kommer att få ett sådant tillfälle som vi har i dag att diskutera dessa saker. Jag har inte i onödan velat beröra alla olägenheter för inrikesflyget i form av kraftiga investeringar för transportmedel och starkt ökade kostnader för själva flyget genom att den internationella trafiken i allra största utsträckning kommer söderifrån. Flygplanen måste därför gå förbi Stockholm mer än fyra mil, så att passagerarna måste betala flygkostnader för åtta mil alldeles i onödan på en pendeltur, vilket de skulle slippa om man i stället kunde få en plats söder eller väster om Stockholm.

Jag tycker alla dessa synpunkter kunde ha varit tillräckliga för att motivera att man i varje fall toge upp frågan till omprövning. Jag har fått ytterligare belägg för angelägenheten härav genom de synpunkter som herr Dahlén har framfört och av vilka det framgår, att det för en kommun som Stockholm måste vara av yttersta vikt att det skapas klarhet i frågan.

Jag hoppas verkligen att herr statsrådet inte står kvar vid den sist an-

givna ståndpunkten att han inte vill eller kan göra något ytterligare uttalande. Han skulle i så fall ta på sig ett alltför tungt ansvar med hänsyn till de svårigheter som detta kommer att innebära för den händelse man skulle kunna uppnå ett annat resultat om man verkligen toge upp frågan till allvarligt övervägande på högsta nivå.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Anledningen till att jag i dag inte kan göra några andra uttalanden än dem som återfinns i svaret är att luftfartsstyrelsen har mitt uppdrag att utföra en utredning om Halmstjörnfältet. Jag har inte fått den ännu, men jag har hört att den inte är så avlägsen, och jag vill faktiskt inte göra några uttalanden innan jag har fått den.

Dessutom vet ju herrarna från Stockholm att en förhandlingsdelegation med representanter för staten och Stockholms stad sitter och förhandlar om dessa frågor, och det kan vara ytterligare en anledning för mig att inte göra något uttalande.

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Jag dristar mig att säga ytterligare några ord av den anledningen att det här måste vara fråga om tidsnöd. Det dröjer inte länge förrän de stora nya planerna kommer, som skall landa någonstans. Skall de landa i Köpenhamn och inte komma längre på grund av att man inte i tid utarbetat sådana planer att man kan få den bästa lösningen? Skall vi nödvändigt fortsätta och ha en lösning, som i framtiden skulle visa sig vara synnerligen onyttig, i stället för att snabbt ta itu med denna fråga på högsta nivå för att få en lösning, som ur ekonomisk synpunkt och för både det internationella och det inhemska trafikflyget skulle innebära en väsentlig förbättring? Det är av den anledningen som jag dristar mig att be herr statsrådet att inte i

onödan bara vänta på en utredning från luftfartsstyrelsen.

Om man skall tro de uppgifter, som kommit i det interna personalbladet Vindstruten, föreligger redan planer på en utbyggnad av Halm sjön, och det är tydligen den melodi som man på det hållet har bundit sig för att föra fram. Det är så stora svårigheter att få andra synpunkter beaktade, exempelvis från militärt håll, att man från luftfartsstyrelsens sida inte har någon annan utväg.

Det är detta som gör att jag hela tiden velat göra mig till tolk för den uppfattningen att man på högsta nivå borde försöka få till stånd en utredning, som om möjligt skulle kunna tillgodose landets verkliga intressen ur både militära och andra synpunkter, även om vissa herrar militärer skulle behöva ändra en uppfattning, som kanske inte är så välbetänkt att man behöver hindra andra planers verkställande.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Jag skall endast be att få tillägga, att det besked herr statsrådet gav sista gången var något mera tillfredsställande. Jag frågade — jag vill understryka det — när statsrådet själv var i tillfälle att våga ha en uppfattning i saken, så att förhandlingarna inte minst på det kommunala planet kan börja och också avslutas inom rimlig tid. Nu förefaller det alltså som om statsrådet relativt snart skulle få det material som han i dag säger sig vara i avsaknad av, och då hoppas jag också att en lösning kommer relativt snart.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Jag kan försäkra kammarans ledamöter att utredningar skall utföras och förslag framkomma till riksdagen så att vi inte sumpas den nya tekniska utvecklingen, som herr Löfgren talade om.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 11

Svar på interpellation ang. vissa frågor rörande uppehållande av järnvägstrafik i glesbygder

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! I sin interpellation har herr Jacobson i Vilhelmina redogjort för de ändringar av tidtabellen för inlandsbanan, som genomförts den 10 juni i år och som inneburit omläggning eller indragning av vissa tågförbindelser. Herr Jacobson, som vidare tagit upp spörsmålet om borttagande av bemanningen på ett antal trafikplatser, frågar mig:

1. om jag delar uppfattningen att järnvägsekonomiska synpunkter och icke sociala och näringspolitiska skall vara tyngst vägande vid upprätthållande av järnvägstrafik i glesbygder?

2. om jag anser att det är riktigt att statens järnvägar drar in tågförbindelser utan att fråga efter hur befolkningens behov av kommunikationer på annat sätt skall tillgodoses.

3. om jag är villig anmoda järnvägsstyrelsen att antingen revidera sitt beslut om indragning av vissa rälsbussförbindelser och trafikplatser vid inlandsbanan i lappmarkerna eller att medverka till att andra trafikmedel ställs till befolkningens förfogande.

Med anledning av interpellationen vill jag anföra följande.

Privatbilismens ökning tunnar på sina håll avsevärt ut trafikunderlaget för järnvägarna liksom för andra kollektiva transportmedel. Detta tillsammans med de stegrade driftskostnaderna nödvändiggör en successiv anpassning efter de numera föreliggande transportuppgifterna. Järnvägsekonomiska synpunkter skulle motivera en snabb avveckling av många företagsekonomiskt förlustbringande uppgifter. Sådana synpunkter får som jag och även järnvägsstyrelsen ser det dock icke ensamt vara utslagsgivande utan

Svar på interpellation ang. vissa frågor rörande uppehållande av järnvägstrafik i glesbygder

i mycket underordnas bl. a. sociala och näringspolitiska översväganden. Det är synpunkter av sistnämnda slag, som i hög grad måste gälla vid bedömning av den trafikstandard som bör hållas på inlandsbanan och vissa anknytande linjer. Men inte heller här kan man bortse från det ändrade läge, som sjunkande trafikunderlag och ökade kostnader för järnvägsdriften skapar. Det fortsatta uppehållandet av en tåglägenhet lika väl som bemanningen av en trafikplats måste göras beroende av att det finns en viss minimitrafik att betjäna även om man för en glesbygdsjärnväg som inlandsbanan ställer kraven i dessa avseenden betydligt lägre än som är påkallat för järnvägsnätet i stort. Med detta anser jag mig ha besvarat interpellantens första fråga.

De tågförbindelser, som indragits på inlandsbanan vid tidtabellsskiftet den 10 juni i år, var enligt vad järnvägsstyrelsen meddelat mig mycket litet utnyttjade av de resande. I vissa fall låg medeltalet vid 2—5 resenärer per tur. Det var icke ovanligt att tågen ej hade några resande alls. Jag vill påpeka, att tidtabellsskiftet i vissa fall också medförde förbättringar dels genom snabbara förbindelser och dels genom inläggande av nya tåg på sträckan Storuman—Gällivare och angränsande bandelar.

Beträffande borttagandet av bemanningen på trafikplatserna Volgsjöfors och Fiandsberg motiveras detta av nedgången i trafiken. Det kan nämnas, att Fiandsberg under 1953/54 i genomsnitt icke sålde en biljett per dag. Antalet godssändningar uppgick i medeltal till två. Indragningen av bemanningen kommer icke att föranleda någon ändring av tåguppehållen. Expedieringen av resande och resgods på dessa platser kommer att ombesörjas av tågpersonalen, och trafikplatserna förblir öppna även för godstrafik, varvid trafikanterna underrättas per post eller telefon om att

gods kan hämtas. Likaså kommer gods att kunna avsändas från dylika platser.

I interpellationen berörs även det av vederbörande trafikinspektör framlagda förslaget att draga in bemanningen jämväl på trafikplatserna Granberget och Saxvattnet. Med anledning av en framställning, som ingivits i ärendet, är detta för närvarande föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Innan något beslut fattats är jag icke beredd att uttala mig i ärendet. Vad avser interpellantens två sista frågor i övrigt, vill jag säga, att jag inte kan finna att de åtgärder, som statens järnvägar hittills vidtagit beträffande inlandsbanan — även med beaktande av banans speciella uppgifter — går över vad som är påkallat för att hålla en rimlig proportion mellan trafikunderlag och trafik kostnader. Ej heller anser jag, att de gjorda indragningarna har fått en sådan omfattning att de behöver föranleda en utökning av trafikapparaten på annat sätt. Jag förutsätter emellertid att statens järnvägar håller kontakt med vederbörande kommuner och om trafikunderlaget framdeles skulle motivera detta kompletterar förbindelserna.

Härefter anförde:

Herr JACOBSON i Vilhelmina (s):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet få framföra mitt tack för det lämnade svaret. Jag har dubbel anledning härtill, då herr statsrådet genom de upplysningar, som järnvägsstyrelsen lämnat, torde ha bibringats den uppfattningen att jag besvärat herr statsrådet helt i onödan.

Jag har nämligen i min interpellation redogjort för tolv olika indragningar och försämringar av tåg- och rälsbusslägenheter efter inlandsbanan, varigenom de tidigare kommunikationerna för lappmarksbefolkningen i mycket hög grad försämrats.

Nu är herr statsrådet med stöd av från järnvägsstyrelsen avgivet yttrande

Svar på interpellation ang. vissa frågor rörande uppehållande av järnvägstrafik i glesbygder

i tillfälle meddela mig att tidtabellskiftet »medförde förbättringar dels genom snabbare förbindelser och dels genom inläggande av nya tåg å sträckan Storuman—Gällivare».

Jag borde alltså — om detta är riktigt — vara synnerligen glad och tacksam för de »förbättringar», som i samband med tågtabellskiftet den 10 juni i år vederfors befolkningen efter inlandsbanan.

Men jag är varken glad eller tacksam för de förändringar, som vidtogs nyssnämnda datum, enär de medförde mycket stora och ingripande försämringar efter hela inlandsbanan. Alla de vidtagna förändringarna försämrade kommunikationerna med undantag av att rälsbussen 2291, som går från Vilhelmina på morgonen, något senarelades samt att sorseleborna, som drabbades hårdast av alla lappmarksinvånare, genom rälsbussen 1056 fick möjlighet att lördag och söndag resa till Arvidsjaur.

Det är helt enkel upprörande av järnvägsstyrelsen att i detta sammanhang ges saken av att de vidtagna förändringarna »medfört förbättringar». När man måste tillgripa dylika argument, saknar man tydligen motiv till de vidtagna anordningarna.

Beträffande de ifrågasatta indragningarna av trafikplatserna Saxvattnet och Granberget, som för närvarande är föremål för Kungl. Maj:ts prövning, hoppas jag, att herr statsrådet skall finna bärande skäl för deras fortsatta bestånd.

Jag tillåter mig till sist erinra om att järnvägsstyrelsen för några år sedan — jag tror det var 1951 — tillmötesgick en från lappmarken vid åtskilliga tillfällen uttalad önskan om direkta sovvagnar under turistsäsongen Stockholm —Höting och Höfing—Stockholm. Något meddelande om den nya sovvagnslägenheten lämnades icke i ortspressen med resultat att sovvagnen såsom varande allför litet frekventerad indrogs.

På samma sätt synes järnvägsmyndigheterna gå till väga för att få tillfälle indraga den serveringsbuffé, som nu medföljer rälsbussarna 2305 och 2306. Under en följd av år har hemställen gjorts om att de resande, som använder sig av de nyssnämnda bussarna, borde ha möjlighet erhålla servering av kaffe, te, smörgåsar etc. Sedan några månader tillbaka har vederbörande tillmötesgått denna begäran, men samtidigt synes man dra försorg om att om någon tid kunna visa, att det är ekonomiskt oförsvarbart att koppla buffévagnen till rälsbussen. Saken är nämligen den, att det är så gott som omöjligt att komma över till buffévagnen i fråga. Det sista stinsen i Östersund säger, innan han skickar i väg rälsbusståget, är den upplysningen, att »rälsbusståget avgår 6.43 men gör icke något uppehåll förrän i Ulriksfors». Avståndet mellan Östersund och Ulriksfors är inte mindre än 115 km. Upphållet i Östersund efter Stockholmstågets ankomst är endast några minuter, och under denna korta tid är det icke möjligt för de resande att besöka den i järnvägsstationen inrymda serveringslokalen. Någon möjlighet att under färden, annat än där tåget stannar och gör uppehåll, komma in i serveringskupén förefinnes icke, enär det endast är förbehållet järnvägspersonalen att gå över till densamma. Det mest typiska exemplet på att man med avsikt söker få serveringsbuffén så litet frekventerad som möjligt är, att inget meddelande finnes i vagnarna om att serveringskupé medföljer, lika litet som att å dess utsida ordet »Serveringsbuffé» är anbragt. Det är säkert den enda buffévagnen på statens järnvägar, där man vidtagit denna åtgärd, att man inte får komma in i vagnen, trots att det finns möjlighet till det. Det vore skillnad, om det vore två rälsbussvagnar, där det inte vore möjligt att komma över från den ena vagnen till den andra.

Jag finner till min ledsnad att herr

Svar på interpellation ang. vissa frågor rörande uppehållande av järnvägstrafik i glesbygder

statsrådet »icke kan finna att de åtgärder, som statens järnvägar vidtagit beträffande inlandsbanan, går utöver vad som är påkallat för att hålla en rimlig proportion mellan trafikunderlag och trafikkostnader».

Nödgas jag tolka detta herr statsrådets uttalande så, att när det gäller trafiken på inlandsbanan skall i fortsättningen endast järnvägsekonomiska och icke såsom tidigare sociala och näringspolitiska synpunkter beaktas?

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Med anledning av det sista som herr Jacobson i Vilhelmina yttrade vill jag säga, att jag nog tycker han skall hålla sig till det jag sagt i svaret, som är positivt på den punkten. Så långt jag förstår, har herr Jacobson och jag samma mening om att man inte kan anlägga bara järnvägsekonomiska eller företagsekonomiska synpunkter på driften av inlandsbanan. I så fall skulle det knappast vara någon järnvägstrafik där. Det skall man inte göra, och det säger jag klart ifrån. Statens järnvägar har också sagt, att den saken är alldeles klar. Jag tror vi är eniga om den principen.

Sedan är det emellertid givet, att när man inom ramen för en sådan princip skall försöka hålla lagom trafik, så är det ganska svårt att avväga detta. Därför har statens järnvägar för sin del försökt att genom diskussioner med de berörda kommunerna och företagen i länen där uppe bilda sig en uppfattning om vad som är det viktigaste. Herr Jacobson måste väl ändå erkänna, att statens järnvägar försökt att ha täta turer men har måst konstatera, att trafikunderlaget minskat och att antalet resande blivit mindre och mindre. Det kan ingen bestrida. Jag har tagit del av statens järnvägars statistik i detta avseende.

På grund av denna minskning av trafikunderlaget har statens järnvägar i år dragit in en del turer. Jag förstår mycket väl, att herr Jacobson och ordsbefolkningen där uppe är otillfredsställda med att resemöjligheterna minskar. Det är alldeles naturligt, men å andra sidan är det väl svårt att kräva, att statens järnvägar skall hålla i gång rälståg, som så ofta går utan resenärer. Det har gällt i varje fall de genomgående tågen från Östersund till Gällivare, som man satt in särskilt sommartid för att locka turisterna.

Detta misslyckande måste man alltså konstatera, och man måste acceptera konsekvenserna därav. Jag har tittat litet på vad som kan vara orsaken till detta. Det är samma orsaker i dessa trakter som i landet i övrigt, där motsvarande indragningar görs och där också stationer läggs ner. Nästan varje ledamot i denna kammare kan konstatera, hurusom detta har skett runt om i landet under de senaste åren. Orsaken är ju bilismens frammarsch. Västerbottens län hade ungefär 5 000 privatbilar 1950, och den 1 januari i år hade det 15 000. Det finns för övrigt inget län, där utvecklingen under de senaste åren har gått så snabbt som i Västerbotten och Norrbotten, även om man där inte hunnit upp till genomsnittstalet för våra län. Men det har skett en oerhört snabb stegring. När man vet, att under denna tid har också mopederna släppts lösa och finns i mycket stort antal i dessa län, där de behövs på grund av de långa avstånden, liksom även motorecyklar, så förstår man, att järnvägen och postverkets bussar och de privata busslinjerna har mycket svårt, därför att trafikunderlaget minskar. Då får man göra det bästa möjliga av detta. Den tidtabellsändring som gjorts här kan naturligtvis diskuteras, men det har dock gjorts försök att hålla så många turer som möjligt på dessa sträckor.

Jag vill betona för herr Jacobson, att

Svar på interpellation ang. vissa frågor rörande uppehållande av järnvägstrafik i glesbygder

svaret inte alls skjuter i förgrunden att det samtidigt skett förbättringar, utan jag säger endast, sedan jag erkänt de försämringar som naturligtvis skett, att det i vissa fall också har skett förbättringar. Men de gäller sträckan mellan Storuman och Gällivare och avser alltså egentligen inte Västerbottens län.

Herr **EKDAHL** (s):

Herr talman! För att försöka så gott det går dämpa den hetta, som kanske en del känner över att en skåning blandar sig i denna fråga, skall jag be att få tala om att omständigheterna gjort att jag under en lång följd av år varit mycket flitig resenär på inlandsbanan och där gjort iakttagelser och erfarenheter som föranleder mig att försöka uppträda till stöd för den kritik, som herr Jacobson i Vilhelmina gjort sig till tolk för.

Det är givetvis förfärligt svårt att polemisera emot järnvägsstyrelsens statistik, och jag skall inte försöka göra det. Jag skall bara peka på ett par av de 12 förbindelser som herr Jacobson i sin interpellation har resonerat om.

Jag vill då till en början erinra om att inlandsbanan under många år varit att betrakta som en genomfartsled i inlandet från norra Norrland till mellersta Norrland, alltså från malmdistriktet och till Östersund. Denna genomfartsled existerar inte längre, kan man säga, i vart fall inte norrifrån, efter de tidtabellsändringar som skedde den 10 juni i år. Det går ett tåg från Gällivare på morgonen klockan 7.15, som kommer fram till Arvidsjaur klockan 12.39. Där får man byta till rälsbuss och har två timmar och sexton minuter på sig för att titta på Arvidsjaur mycket blomstrande och trevliga samhälle. Klockan 14.55 kan man sedan fortsätta söderut och når fram till Storuman klockan 17.55, och då är det slut för dagen med resemöjligheterna. Även Storuman är ett mycket trevligt samhälle. Jag hade

tillfälle att grundligt bese det under en resa i somras, och jag är glad för att detta tillfälle bereddes mig, men jag är inte säker på att alla resande är lika belåna, när de är vana vid att komma fram till Östersund på dagen.

Förr i världen kom man med det tåg, som gick från Gällivare klockan 7.15, till Östersund klockan 21.09. På lördagarna kan man från Storuman alltjämt komma till Vilhelmina någon gång vid midnattstid, men det är också den enda förbindelse som finns utöver vad jag nu sagt.

Vad som gör åtminstone mig litet förvånad är att detta avbrott på två timmar och 16 minuter i Arvidsjaur skall vara det magiska moment som gör järnvägsdriften lönsam där uppe efter den olönsamhet som man haft tidigare. Det är svårt att förstå detta, och man tycker det skall vara bra starka motiv för att bryta en så god förbindelse och totalt omintetgöra möjligheterna att komma fram på dagen från den ena ändpunkten till den andra på inlandsbanan.

Dagen efter det man legat i Storuman kan man klockan 12.23 fortsätta mot Östersund, och då är man efter ett byte till ångtåg i Hoting framme i Östersund klockan 20.10. Då har det alltså tagit precis två dagar att resa från Gällivare till Östersund.

Vid resa åt andra hållet är det bättre. Då startar man från Östersund klockan 6.43 och är i Gällivare klockan 23.10 med ett uppehåll i Storuman på två timmar 11 minuter. Sådana saker tillhör det, som man inte skall fästa sig vid.

När herr Jacobson i Vilhelmina talar om den indragna bemanningen på en del trafikplatser, erinrar jag mig ett par mycket tragiska episoder från en resa på inlandsbanan i fjol. Vår rälsbussförare på linjen söder om Arvidsjaur råkade då köra på en ren. Sedan han funnit att djuret var så svårt skadat att det inte kunde överleva, avlivade han det. Men sedan dröjde det inte

Svar på interpellation ang. vissa frågor rörande uppehållande av järnvägstrafik i glesbygder

så värst länge förrän denna tragiska händelse upprepades. Den gången körde rälsbussen på tre kor, som hade kommit upp på banvallen, och ett par av dem blev mycket svårt skadade. Föraren vågade emellertid inte avliva dem på stället och därmed befria dem från deras lidanden, utan de fick ligga där. Och sedan inträffade det, som gör att jag här har tagit upp saken. När vi kom fram till närmaste trafikplats, försökte föraren komma in i stationshuset för att telefonera, men dörren var låst, möjligen för att det var söndag. Han kom därför inte in. Det var samma förhållande vid nästa trafikplats. Inte heller där kom han åt att telefonera. Först sedan vi hade åkt en mycket lång sträcka, blev föraren i tillfälle att vid en bemanad trafikplats ringa ett samtal till den by, där de skadade kornas ägare bodde.

Detta är, herr kommunikationsminister, en främlings iakttagelser på här ifrågavarande järnvägslinje, och jag har ansett mig böra dra fram dem för att ingen skall kunna säga att endast lokalpatriotiska synpunkter här har förts till torgs. Jag frågar nu: Vore det inte lämpligt att ordna så på trafikplatserna att tågpersonalen åtminstone kan komma åt att telefonera? Många katastrofer av här nämnt slag kan inträffa i fortsättningen. Denna gång var det fråga om oskäligen djur — och det är illa nog! — men det kan inträffa katastrofer av värre slag. Den totala omöjligheten att telefonera från trafikplatserna kan i sådana fall få mycket svåra följder.

Jag skall inte här överdimensionera de relaterade händelserna, men för en resande från vad man kallar vår mest gynnade landsända tränger sig osökt den tanken fram under färd genom ifrågavarande trakter, att om befolkningen här uppe i norr tycker att benämningen »svenska folkets järnväg», har en något ihålig klang, så är detta verkligen inte underligt. Det är mycket lätt för människorna där att i stället anse att SJ:s

politik snarare tyder på att statens järnvägar är tätbebyggelsens och den mest gynnade befolkningens kommunikationsmedel.

Om kommunikationsministern kunde offra något av sin dyrbara tid för en grundlig översyn av trafikförhållandena längst i norr, så skulle detta vara utomordentligt värdefullt. Och om vid kommunikationsministerns bedömning av de missförhållanden, som herr Jacobson i Vilhelmina här påtalat, han ville bland annat konsultera såväl den åkande som den vid trafikplatserna tjänstgörande personalen skulle detta säkerligen bidra till ökad effekt. En svala gör visserligen ingen sommar, och den rälsbussförare jag talade med om dessa saker kunde ju ingalunda betraktas som representativ för hela kären, men han var ytterligt kritisk mot de vidtagna åtgärderna och kunde inte alls förstå att det var motiverat att göra de inskränkningar som skett, vare sig ur befolkningens eller SJ:s intresse.

När jag talar om dessa ting, kanske jag slår in öppna dörrar. Om så är, ber jag om ursäkt. Jag undrar emellertid om inte en breddning av underlaget vid undersökningarna — så att konsultationerna även komme att omfatta den vid järnvägen dagligen tjänstgörande personalen — vore en riktig åtgärd. Denna personal har ju ändå haft rika tillfällen att bilda sig en bestämd uppfattning om hur en föreslagen förändring kan komma att verka. Jag tror att en sådan breddning av konsultationerna skulle vara till gagn vid bedömningen.

Herr JACOBSON i Vilhelmina (s):

Herr talman! Jag skall först be att få nämna ett exempel på vilka utomordentligt urusla kommunikationer vi har. Jag skulle tisdagen den 6 december i år närvara vid ett sammanträde i Luleå, och jag hade den bestämda uppfattningen, att det var tillräckligt om jag

Svar på interpellation ang. vissa frågor rörande uppehållande av järnvägstrafik i glesbygder

använde måndagen för att resa från Vilhelmina till Luleå. Jag skulle inte vara i Luleå förrän kl. 11 på tisdagen.

Men det gick inte. Om jag reser från Vilhelmina med första fåglägenhet, kommer jag inte till Luleå samma dag, utan först påföljande dag kan jag vara framme. Det blev en mycket otrevlig resa jag fick göra.

Jag begärde emellertid ordet på nytt närmast när statsrådet sade, att både han och jag hyser den uppfattningen, att man får inte anlägga enbart järnvägsekonomiska synpunkter på denna fråga. Låt gå, herr statsråd — låt oss komma överens om att vi hyser denna uppfattning. Men vad jag inte kan godkänna är att statsrådet går i god för att samma uppfattning hyses av järnvägsstyrelsen. Därvidlag måste jag protestera, och jag vill bevisa att min protest är fullt berättigad.

Ekonomidirektören i SJ — han har väl den mest betydelsefulla posten när det gäller SJ:s ekonomi — har i en artikel i Teknisk Tidskrift uttalat som önskvärdt, »att järnvägsföretagen i största möjliga utsträckning befriades från sina nuvarande från monopoltiden ärvda förpliktelser av näringspolitisk och social natur». Samma synpunkter framfördes i ett radioanförande, som en av SJ:s distriktschefer höll i fjol höst i anslutning till nedläggandet av en bibana. Han betonade, »att de trafiksvaga linjerna blivit ett problem för SJ». Lösningen av problemet fann distriktschefen i »att man kan lägga ned den relativt dyra persontrafiken och trafikera banan som industrispår. Man kan lägga ned stationerna». Ännu så länge får vi alltså vara glada, att inlandsbanan inte är uppriven, men däremot lägger man i rask takt ned station efter station.

Förste trafikinspektören i Umeå framförde liknande synpunkter vid ett i Vilhelmina anordnat möte, där de planerade indragningarna dryftades. Enligt ett tidningsreferat skall förste tra-

fikinspektören ha yttrat, att »alla tåg som ej är bäriga skall indragas».

Herr statsråd! Jag godtar Er uppfattning — den är riktig — men jag accepterar inte att Ni går i god för att järnvägsstyrelsen har samma uppfattning som Ni.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Jag ser i herr Jacobsons interpellation detta citat av ekonomidirektör Sjöberg i järnvägsstyrelsen, som nyss upplästes. Men, herr Jacobson, detta citat ger en oriktig bild av ekonomidirektör Sjöbergs uppfattning, ty vad herr Sjöberg åsyftar är ju att statens järnvägar som ett affärsföretag skall befrias från skyldigheten att trafikera banor, tillkomna av militära skäl eller byggda som rena kulturbanor. Han menar inte att trafiken skall läggas ned på dessa banor, utan han vill att någon annan skall betala driften.

Det hade kanske varit bättre, tycker man på sina håll, om inlandsbanan undandragits SJ och det beviljats vissa anslag på socialdepartementets eller försvarsdepartementets budget för att upprätthålla trafiken. Dessa tankegångar delar emellertid inte jag — jag anser dem inte aktuella. Jag menar att järnvägsnätet, som nu snart är helt förstatligt, bör hållas samman, och jag anlägger de synpunkter på järnvägsekonomin, som jag redovisat här. Det är SJ:s skyldighet att upprätthålla trafiken även där den inte bär sig, t. ex. på inlandsbanan. Jag tror att vi kommer att kunna klara problemen under förutsättning att SJ får göra förändringar i trafiken efter hand som det sker förändringar i trafikunderlaget.

Jag skall inte gå närmare in på det herr Ekdahl anförde. Det är alldeles riktigt att inlandsbanan skulle kunna vara en mycket tjustig turistbana. Jag har själv åkt den från Kristinehamn än-

Svar på interpellation ang. vissa frågor rörande uppehållande av järnvägstrafik i glesbygder

da upp till Gällivare långt innan jag hade fribiljett — jag betalade själv, ty jag tyckte att det var en riktig turistled. Försöken att göra den till en sådan har emellertid misslyckats. Naturligtvis är det många som under årens lopp åkt på denna bana, men trafiken har tyvärr nedgått. Jag skulle gärna vilja vara med och reklamera upp den till en turistled igen, ty den är som sagt en av vårt lands allra tjugigaste. Men om man reser som turist utefter denna bana, så behöver man väl inte ha så förfärligt bråttom. Vad gör det, om man stannar ett par timmar någonstans i dessa vackra landskap — i Storuman, i Vilhelmina, i Dorotea o. s. v.?

Men det är väl inte detta herr Jacobson tänker på utan det är den lokala trafiken mellan Vilhelmina samt Hoting respektive Storuman etc. Det är väl indragningarna av en del rälsbussturer där som oroar, och det var närmast detta jag inriktade mig på i mitt svar. Och vi skall väl naturligtvis undersöka, om det inte kan vara möjligt att hålla telefon för järnvägspersonalen vid de obemannade stationerna på dessa banor!

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Jag skall inte här ge mig in på någon detaljgranskning av de tidtabellförändringar som vidtagits i trafiken på inlandsbanan, men den principiella fråga som nu aktualiserats genom herr Jacobsons i Vilhelmina interpellation är så viktig att jag tror att den bör tagas upp till grundligt övervägande. Jag tänker därvid inte endast på de lokala norrlandsintressena utan på problemet i stort.

Jag förstär mycket väl norrlänningarnas reaktioner vid sådana serviceför-sämringar som tycks ha skett på inlandsbanan, men jag vill tillägga att norrlänningarna inte är ensamma om att ha anledning till klagomål i den vägen. Vi har fått vidkännas indrag-

ningar även på andra banor här i landet.

Det som här sagts rörande breddningen av underlaget för informationerna och en förbättrad kontakt mellan järnvägsledningen, de kommunala myndigheterna och den stora allmänheten förvånar mig något. Jag vet nämligen att man på SJ numera är mycket nogga med att ta kontakt såväl med de kommunala myndigheterna som med allmänheten vid alla förändringar som föreslås i tidtabellerna.

I en motion i år i första kammaren rörande några SJ-spörsmål sades det, att det tydligen är två herrar som kämpar om herraväldet i SJ:s bröst. Den ene hävdar att SJ är ett affärsdrivande verk och endast har att ta hänsyn till de ekonomiska kalkylerna. Den andre anser att SJ verkligen bör vara hela folkets järnväg och i första hand vara inriktad på att tillgodose vissa elementära kommunikationsbehov.

Ärade kammarledamöter! Är det så underligt att dessa två herrar kämpar om herraväldet i SJ:s bröst? Är det inte samma två herrar som strider också i riksdagen? Och den kampen kommer till synes i den nu föreliggande interpellationen, i dussintals motioner och inlägg under årens lopp. Vi vill alla att SJ skall »gå ihop», med andra ord skall drivas affärsmässigt. I mycket stor utsträckning sker detta redan. Men detta förutsätter fortgående rationalisering, och eftersom närmare två tredjedelar av den totala årskostnaden utgöres av personalkostnader, måste mekanisering och automatisering av arbetsprocesserna inom driften och underhållet gå i första rummet. Härför krävs i sin tur ökade investeringar.

Om således alla är med på att dessa affärsmässiga synpunkter visavi SJ skall komma till synes, får man emellertid inte bortse från de förpliktelser av näringspolitisk och social natur, som är ett arv från den första tiden

Svar på interpellation ang. vissa frågor rörande uppehållande av järnvägstrafik i glesbygder

för bortåt hundra år sedan. En sådan förpliktelse är t. ex. att uppehålla trafiken på trafiksvaga bandelar och i glesbygder. Allmänintresset fordrar — och härvid spelar ju också militära synpunkter in — att sådan trafik i största möjliga utsträckning upprätthålles. Det går inte att komma ifrån SJ:s ställning som allmänföretag, och i grund och botten vill väl ingen heller släppa efter härvidlag.

Men så har vi denna dualism, denna strid mellan de två herrarna. Att gottgöra SJ för allmäntjänster genom särskilda anslag på statsbudgeten, som kommunikationsministern skämtsamt antydde, bör säkert inte komma i fråga. Emellertid sker dylika uppgörelser i viss utsträckning i andra länder.

På något sätt måste dessa frågor lösas, och man får hoppas att den stora trafikutredning som arbetar verkligen inom kort skall kunna få fram positiva förslag till åtgärder, som soulagerar SJ för förpliktelser av social och näringspolitisk natur, så att glesbygderna och landsbygden i allmänhet inte blir alltför mycket lidande i servicehänseende på rationaliseringar, som kan vara nödvändiga. Med detta menar jag inte att järnvägen skall ha privilegier framför exempelvis bitrafiken. Det riktiga är, anser jag, konkurrens på lika villkor. Men då måste man också på något sätt värdera de tjänster av social och nä-

ringspolitisk karaktär, som järnvägen utför och som vi allesammans vill ha kvar. I de ekonomiska kalkylerna måste man gottgöra SJ härför.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 12

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets memorial nr 195.

§ 13

Till bordläggning anmäldes jordbruksutskottets utlåtande nr 43, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under återstoden av produktionsåret 1955/56 jämte i ämnet väckta motioner.

§ 14

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 388, till Konungen i anledning av väckta motioner om ändamålsenlig reglering av tiderna för allmänna val.

§ 15

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.05.

In fidem
Gunnar Britth

Fredagen den 16 december

Kl. 14.00

§ 1

Föredrogs, men bordlades åter jordbruksutskottets utlåtande nr 43.

§ 2

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från andra lagutskottet:

nr 397, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om socialhjälp, m. m.; samt

från jordbruksutskottet:

nr 393, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets om-

råde m. m., i vad propositionen avser förordningen angående reglering av införseln av fettråvaror och fettvaror, m. m. jämte i ämnet väckt motion m. m.; och

nr 394, med anledning av väckta motioner angående stödlån åt vissa fiskare, som lidit förluster till följd av stormskador å fiskredskap under hösten 1955.

§ 3

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 14.01.

In fidem
Gunnar Britth

Lördagen den 17 december

Kl. 10.00

§ 1

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren ankomna protokoll rörande den i § 32 riksdagsordningen föreskrivna fullmaktsgranskningen:

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 17 december 1955

Till justitiedepartementet hade den 16 december 1955 från länsstyrelsen i Stockholms län inkommit fullmakt för advokaten Curt Angur, Nacka, vilken vid ny röstsammanräkning blivit utsedd såsom ledamot av riksdagens andra kammare i stället för avgången ledamot av samma kammare.

Vid granskning av fullmakten, som företogs inför chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till andra kammaren.

I ämbetet
Oskar Adelson

Vid detta protokoll var fogad den däri avsedda fullmakten för advokaten Curt Angur, Nacka, att inträda såsom ledamot av kammaren för tiden till den 1 januari 1957 efter herr Norrby.

§ 2

Föredrogos vart för sig:

utrikesutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition

angående godkännande dels av tilläggsprotokoll nr 6 och 7 till överenskommelsen den 19 september 1950 angående upprättande av en europeisk betalningsunion, dels ock av ett europeiskt monetärt avtal; och

bankoutskottets utlåtande nr 40, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om pension för staderskan vid riksdagshuset Emma Klason, född Johansson.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 3

Ändrad lydelse av lagen om ersättning för mistad fiskerätt m. m.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § lagen den 1 december 1950 (nr 599) om ersättning för mistad fiskerätt m. m.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja få antecknat till protokollet för det första, att man har haft fem år på sig att anmäla anspråk i fråga om fiskerätten, för det andra, att statsrådet Hjalmar Nilson i april månad detta år i ett interpellationssvar i första kammaren meddelade, att regeringen icke skulle ta något initiativ till förlängning av tiden, för det tredje, att ersättningsanspråk kan anmälas även om utredningen inte är klar och för det fjärde, att

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under återstoden av produktionsåret 1955/56

propositionen har avlämnats så sent, att den inte kunnat i normal ordning behandlas.

Jag har intet yrkande.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Jag vill i all korthet yrka bifall till propositionen och till utskottets förslag. Som här har redovisats är man på en del håll — bl. a. på blekingekusten — sysselsatt med utredningar, som ännu inte har hunnit färdigställas, och därför är det nog nödvändigt, att man godtar den föreslagna förlängningen, även om varken jag själv eller utskottet hyst någon större entusiasm för detta.

Jag hade emellertid hoppats, att departementschefen samtidigt skulle ha effektuerat den begäran som kammarkollegium har gjort, nämligen att man skulle vidtaga en sådan ändring i lagen, att Kungl. Maj:t skulle ha rätt att via sin företrädare — d. v. s. kammarkollegium — inför domstol överklaga fiskevärderingsnämnds beslut. När nu inte Kungl. Maj:t till årets riksdag har kommit med förslag därom, får jag hoppas, att detta förslag kommer på kammarens bord till nästkommande riksdag.

Överläggningen var härmed slutad. Utskottets hemställan bifölls.

§ 4

Föredrogs statsutskottets memorial nr 195, angående tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1955/56.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under återstoden av produktionsåret 1955/56

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 43, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i

prisreglerande syfte på jordbrukets område under återstoden av produktionsåret 1955/56 jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 25 november 1955 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 215, hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen

dels medge Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för reglering under tiden intill den 1 september 1956 av produktions- och avsättningsförhållandena på jordbrukets område i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som angivits i propositionen;

dels å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1955/56 under nionde huvudtiteln anvisa till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område ett reservationsanslag av 100 000 000 kronor.

Det i propositionen framlagda förslaget grundade sig på en överenskomst, som träffats mellan statens jordbruksnämnd, å ena, samt en av Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet Landsbygdens folk utsedd förhandlingsdelegation, å andra sidan, angående prissättningen på jordbrukets produkter under återstoden av regleringsåret 1955/56.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat ett antal i anslutning till propositionen inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner.

I motionen I: 581 av herr *Persson, Helmer*, och herr *Norling*, likalydande med II: 711 av herr *Holmberg* och fru *Nilsson*, hade hemställts, att riksdagen, med bifall i övrigt till vad som yrkats i förevarande proposition, första stycket, måtte besluta

A) att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om ofördröjliga åtgärder för att återföra detaljhandelspriserna på jordbrukets animalieprodukter till nivå före den 9 november,

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under återstoden av produktionsåret 1955/56

att i enlighet härmed å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1955/56 under nionde huvudtiteln anvisa till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område ett reservationsanslag av 340 miljoner kronor;

B) att uttala, att de inkomstökningar till följd av prishöjningarna, som skulle komma jordbruket i Malmöhus län till del för tiden intill 1 september 1956, i form av s. k. intern clearing (mjölk- och slaktdjursavgifter), i sin helhet skulle överföras till det mindre jordbruket i de svårast skördekadade områdena samt i hela övre Norrland, samt

att de belopp, som härigenom skulle komma att clearas, skulle utanordnas till de jordbrukare, som avsåges under B), i form av tillägg å de i propositionen förutsedda arealbidragen.

I motionen II: 712 av herr *Andersson* i *Dunker m. fl.* hade yrkats, att riksdagen vid behandling av förevarande proposition måtte besluta att å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1955/56 under nionde huvudtiteln anvisa till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område ett reservationsanslag av 120 000 000 kronor, därav 40 000 000 kronor till kontantbidrag att utgå efter särskild prövning och användas enligt de grunder, som i motionen föreslagits.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte medge Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för reglering under tiden intill den 1 september 1956 av produktions- och avsättningsförhållandena på jordbrukets område i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, utskottet angivit och således

1) beträffande allmänna synpunkter på prisregleringen, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 581 och II: 711, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

2) i fråga om avvägningen av fördelningen av inkomstillskotten genom pris-

höjningarna, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 580 och II: 710 samt I: 581 och II: 711 — samtliga nämnda motioner såvitt nu vore i fråga — godkänna vad utskottet anfört;

3) i vad angår kontanta bidrag, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning och med avslag i förevarande del å motionen II: 712, godkänna vad utskottet anfört;

4) i fråga om arealbidrag, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag i förevarande del å motionen II: 713, godkänna vad utskottet anfört;

5) beträffande administrationen av de statliga bidragen bifalla Kungl. Maj:ts framställning;

6) i vad angår äggregleringen bifalla Kungl. Maj:ts framställning;

7) beträffande regleringen av handeln med mjölk och mejeriprodukter, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 580 och II: 710, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

8) i fråga om köttvaruregleringen bifalla Kungl. Maj:ts framställning;

9) i fråga om potatisregleringen bifalla Kungl. Maj:ts framställning;

B. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 581 och II: 711, II: 712 samt II: 713 — samtliga motioner såvitt nu vore i fråga — å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1955/56 under nionde huvudtiteln anvisa till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område ett reservationsanslag av 100 000 000 kronor.

Reservationer hade avgivits:

1) i fråga om avvägningen av fördelningen av inkomstillskotten genom prishöjningarna av herrar *Nils Hansson*, *Johan Persson*, *Johnsson* i Kastanjegården, *Antby* och *Svensson* i Ljungskile, vilka ansett att utskottet under punkten A 2) bort hemställa, att riksdagen måtte, i fråga om avvägningen av fördelningen

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under återstoden av produktionsåret 1955/56

av inkomsttillskotten genom prishöjningarna, med anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 580 och II: 710 ävensom med avslag å motionerna I: 581 och II: 711 — samtliga nämnda motioner såvitt nu vore i fråga — godkänna vad reservanterna anfört;

2) i fråga om regleringen av handeln med mjölk och mejeriprodukter av herrar *Nils Hansson, Johan Persson, Johnsson* i Kastanjegården, *Antby* och *Svensson* i Ljungskile, vilka ansett att utskottet under punkten A 7) bort hemställa, att riksdagen måtte beträffande regleringen av handeln med mjölk och mejeriprodukter, med anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 580 och II: 710, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad dessa reservanter anfört;

3) i fråga om köttvaruregleringen av herrar *Nils Hansson, Johan Persson, Johnsson* i Kastanjegården, *Antby* och *Svensson* i Ljungskile, vilka ansett, att utskottet under punkten A 8) bort hemställa, att riksdagen måtte, i fråga om köttvaruregleringen, med anledning av Kungl. Maj:ts framställning, godkänna vad reservanterna anfört.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr ANDERSSON i Dunker (bf):

Herr talman! Det har sagts om årets riksdag, att den har varit en riktig jordbrukarriksdag, och det är kanske inte något större fel att kalla den så. Ett flertal ytterst betydelsefulla jordbruksfrågor har behandlats och avgjorts vid 1955 års riksdag. Man har väl anledning hoppas, att de fattade besluten skall visa sig vara kloka och välbetänkta. Vad som enligt min mening har varit särskilt glädjande är den relativt stora enighet, som rått mellan de statliga organen och de speciella företrädarna för producenternas och konsumenternas organisationer, detta även när det gällt

att skapa enighet kring förslag om rätt stora prishöjningar på viktiga jordbruksprodukter. Vi har anledning att tacka för vad som här har utträttats.

Vi skulle dock ha varit ännu mera tillfredsställda, vi som menar oss representera de områden i landet, som har lidit de största skadorna — man kan med rätta säga katastrofala skador — om fördelningen av vad som skall erhållas i bidrag och prisförbättringar hade skett på ett annat sätt än som här har föreslagits. I Södermanland — det län jag representerar — torde skadorna vara allra störst. Vissa andra områden — östra Östergötland, norra delen av Kalmar län, vissa delar av Skaraborgs län m. fl. — hör också till de mycket svårt skördeskadade trakterna av landet. Man kan nästan tala om verklig missväxt på stora områden.

Då jag emellertid är rädd för att åtskilliga av kammarens ledamöter inte riktigt har kunnat sätta sig in i vad dessa skördeskador betyder för den enskilde jordbrukaren, skall jag ta mig friheten att här anföra några exempel ifrån mitt län. De är inte utplockade såsom på något sätt exceptionella utan är tagna så att säga på en slump ur högen av skadefall. De visar ändå, att det för många är fråga om verkliga katastrofer.

De fall som jag här kommer att relatera hänför sig dels till gårdar, som har en ordentlig bokföring och som för noggranna anteckningar över sådd och skörd och därför varit möjliga att kontrollera, dels till uppgifter som kontrollerats av länets lantbruksnämnd man kan därför ha full tilltro till siffrorna.

Jag nämner här gårdarnas nummer — jag vill inte säga namnen på dem — och jag anger den areal, som varje gård har uppgivit. Den omfattar inte bara den besädda arealen utan den totala, alltså även träda och på träda utlagda betesmarker samt åker som är avsedd för slättervallar. Så gör jag en jämförelse mellan skördevärdet 1954, som kan sä-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under återstoden av produktionsåret 1955/56

gas vara ett normalår i Södermanland, och årets skördevärde. Skillnaden utgör alltså skördeförlusten.

Gården nr 1 är en relativt stor gård på 70 hektar. Där var skördevärdet 49 000 kronor år 1954 och 24 000 kronor i år, alltså en minskning med 25 000 kronor.

Gård nr 2 är ett 20 hektars jordbruk; alltså vad vi kallar ett familjejordbruk. Den hade 1954 ett skördevärde på 15 100 kronor och i år 5 800 kronor, sålunda en minskning på 9 300 kronor.

Gård nr 3 har en areal på 17 hektar. Den hade i fjol ett skördevärde av 14 200 kronor och i år 3 400 kronor — en minskning med 10 800 kronor på denna relativt lilla gård.

Gård nr 4 är på 15 hektar. Den hade i fjol ett skördevärde på 16 200 och i år 5 200 kronor, alltså en skördeförlust på 11 000 kronor.

Gård nr 5 omfattar 13 hektar. Skördevärdet var i fjol 10 200 och i år 3 100 kronor, alltså en skördeförlust på 7 100 kronor.

Gård nr 6 omfattar 12 hektar. År 1954 var skördevärdet 11 300 och i år 4 000 kronor; en skördeförlust på 7 300 kronor.

Gård nr 7 är på 15 hektar. Den hade år 1954 ett skördevärde på 13 100 och i år på 6 200 kronor, sålunda en förlust på 6 900 kronor.

Gård nr 8 slutligen är en stor gård på 160 hektar åker. Den hade i fjol ett skördevärde på 140 000 kronor och i år på 56 000 kronor, sålunda en skördeförlust på 84 000 kronor.

Detta är några få enskilda fall, men förhållandena är praktiskt taget likadana för nästan alla de sörmländska jordbrukarna. För att ytterligare bekräfta att dessa siffror måste vara riktiga har jag skaffat in några uppgifter från vår centralförenings kontor. Centralföreningen köper all spannmål vi har till avsalu, och genom att göra jämförelser mellan två olika år kan man

få en uppfattning av skördens totala storlek.

Ett kontor, som jag betecknar med A, vägde i fjol in 10 388 ton höstvetet och i år 6 714 ton. Nu är att märka, att de höstsådda växterna, framför allt det höstsådda vetet, gav en relativt hygglig skörd för att vara i år. Däremot är förhållandena väsentligt annorlunda när det gäller vårsådda växter. Av vårvetet vägde kontoret i fjol in 2 410 ton och i år 414 ton. Av råg vägdes i fjol in 1 365 ton och i år 576 ton. Samma kontor vägde i fjol in 761 ton korn och i år 191 ton. Av gula ärter var det 468 ton i fjol och 86 ton i år. Detta är ju fullständig missväxt.

Det kontor, som jag betecknar med B, vägde i fjol in 3 324 ton höstvetet och i år 1 754 ton. Av vårvetet vägdes i fjol in 1 240 ton och i år 170 ton. För råg var siffrorna 210 ton i fjol och 45 ton i år, för korn 156 ton i fjol och 73 ton i år och för gula ärter 323 ton i fjol och 41 ton i år.

Kontoret C vägde i fjol in 6 146 ton höstvetet och i år 3 875 ton. Av vårvetet vägde det in 3 478 ton i fjol och 1 023 ton i år, av råg 439 respektive 156 ton, av korn 398 ton i fjol mot 222 i år och av gula ärter 211 ton i fjol och 24 ton i år.

Det sista kontoret D vägde i fjol in 2 099 ton höstvetet och 1 862 ton i år, 813 ton vårvetet i fjol och 68 ton i år, 146 ton råg i fjol och 98 ton i år. Av korn vägde man in 36 ton i fjol och 27 ton i år och av gula ärter 179 respektive 17 ton.

Detta måste enligt min mening på det mest påtagliga sätt bestyrka riktigheten av de uppgifter och påståenden, som tidigare lämnats från dessa bygder som drabbats så oerhört hårt.

För att ingen skall på något sätt missförstå dessa siffror och tro att de utgör nettovinster på jordbruken vill jag säga, att de avser bruttovärdet på skörden. Det skall räcka till — vilket det väl inte

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under återstoden av produktionsåret 1955/56

gör — att betala utsåden, gödningsämnen, sådd och skörd, räntor, arrenden och underhåll och naturligtvis avlöningar. Det är uppenbart att alla dessa som har råkat ut för sådana skördeskador lider stora förluster.

Man kan fråga sig, hur jordbrukarna klarar sig nu. Ja, de har fått leva på eventuella tidigare besparingar eller också fått låna av vänner eller bekanta — att låna på annat sätt går ju inte — och sätta sig i skuld hos firmor och försäljare av gödningsämnen och fodermedel. Det är, skulle jag vilja säga, som om en arbetare eller tjänsteman har arbetat ett helt år och inte fått någon lön. Han har blivit lovad att han när året är slut skall få betalt för sitt arbete. Han har dragit sig fram på samma sätt som de jordbrukare jag tidigare nämnde, kanske genom att använda de besparingar han haft eller genom hjälp från vänner och släktingar, och så har han satt sig i skuld för återstoden. När året var slut hade emellertid den som skulle betala avlöningen inte några pengar. Likadant har det blivit för de jordbrukare det här gäller. De hade förberett sig så gott de kunnat för att få en god skörd och hade väntat att nå ett gynnsamt resultat, men då grödan skulle skördas var det inte mycket att hämta.

En sak som har en särskild betydelse för Södermanland är, att det där finns så många arrendatorer. Mer än 40 procent av all sörmländsk åkerjord brukas av arrendatorer, och de kan, som vi vet, inte göra sig några inkomster av skogen. Det finns ju större gårdar där ägaren har möjlighet att under dåliga skördeår avverka och sälja mera skog än han eljest skulle göra. För arrendatorerna är detta en omöjlighet. De råkar i ett alldeles särskilt svårt läge, i synnerhet de som är nybörjare som arrendatorer. Jag vet fall där en i våras nytillträdande arrendator har gjort så stora förluster, att både vad han hade

när han började och all den hjälp han vid starten fick av släkt och vänner har gått all världens väg.

Det jag nu anfört är bara ett litet försök att skildra läget, men det är ju denna situation som den proposition vi nu behandlar avser att bringa någon lättnad i.

Jag kan inte låta bli att säga — även om mången kanske finner det vara elakt sagt — att lika bra som jag tycker att jordbrukets förhandlingsdelegerade skötte sin uppgift att anskaffa medel till avhjälpande av skördeskadorna, lika dåligt tycker jag uppriktigt sagt att de har skött saken när det gällt att få fram ett förslag till fördelning av medlen. Om det nu är beroende på bristande vilja eller bristande förmåga hos de herrar som suttit i ledningen, det kan jag inte bedöma. Det kanske är båda, ty annars skulle förslaget knappast ha kunnat se ut som det gjorde när det framlades. Det måste väl ändå anses vara högst anmärkningsvärt, att resultatet av det förslag, som framlades av delegationen, innebar att skadeersättningen för landet i dess helhet skulle täckas upp till 56,5 procent, men för de områden, som i likhet med Södermanland hade de största skadorna, skulle täckningen av skadorna bli endast 34,5 procent. Det bör inte förvåna, att man blir ganska upprörd över att finna sådana förslag och se hur de tillkommit. Att tala om något slags rättvisa i sådana sammanhang är ju att missbruka ord. Vad man bör kalla det är orättvisor.

Jag vill också, även om det kanske har sagts tidigare, framhålla såsom anmärkningsvärt, att de prishöjningar som man fått igenom väl kom till stånd praktiskt taget helt och hållet på grund av de stora skördeskadorna i Södermanland och de andra områden jag nyss nämnde. Utan dem lär det väl inte ha blivit några bidrag eller prishöjningar i någon form. Man tycker då att det vore rimligt, att kompensationen till

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under återstoden av produktionsåret 1955/56

jordbrukarna inom dessa områden upp-gick till åtminstone medeltalet för riket, men det är tydligen att gå för långt.

Vad åtminstone jag djupt beklagar är den brist på solidaritet som här har visats. När våra ekonomiska och fackliga organisationer på jordbrukets område byggdes upp framhölls med skärpa betydelsen av solidaritet och sammanhållning mellan jordbrukare, oberoende av gårdarnas storlek och oberoende av var de var belägna i landet, och den tanken finner jag vara riktig. Det är därför verkligen anledning att beklaga, att denna solidaritet, då den kanske för första gången sättes på ett allvarligt prov, faller ihop som ett kortrus. Så är det åtminstone om man får tro vad ledarna för dessa våra stora organisationer har uttalat i tidningsartiklar och i andra sammanhang. Det var först när frågan kom upp på det politiska planet som det lyckades jordbruksminister Norup att få litet rätsida på förslaget, och att döma av vad som står i propositionen och även i utskottets utlåtande fick han ta i med skärpa för att få delegationerna med på sitt förslag om en viss utjämningsavgift på mjölken. Det var emellertid då det första skedde, som man kan ha anledning att säga ett verkligt tack för. Jag tänker då inte på propositionen i dess helhet, ty den är jag djupt tacksam för i övrigt, utan på fördelningen.

Emellertid är det nog felaktigt, både i propositionen och i utskottets utlåtande, då man talar om att den inkomstförbättring, som skall tillkomma jordbruket på grund av höjda priser på kött och fläsk, särskilt skulle komma de värst skördeskadade områdena till godo genom clearingen mellan kött- och fläskpriserna. Detta är naturligtvis alldeles fel, ty beträffande slaktdjur är ju läget det, att jordbrukarna i de svårt skördeskadade områdena redan sålt bort så mycket slaktdjur som de över

huvud taget kunnat få i väg till slakt. Det har som bekant varit så fullt på slakterierna, att man har fått vänta länge. Jag har inhämtat, att ett av våra storslakterier i Södermanland under höstmånaderna i år har till slakt mottagit över 46 procent mera storboskap än under motsvarande tid i fjol. Detta måste ju innebära, att inte bara all till slakt i år avsedd boskap ju redan sålts — utan dessutom halva nästa års produktion också. Då blir det inte mycket att få någon clearing eller några pristillägg på. Inom de områden, där skörden inte drabbats av några större skador på grund av torka, får man där emot till fullo de tillägg, som tas ut genom de höjda priserna. Jag missunnar inte lantbrukarna i de ifrågavarande områdena detta, men man skall inte säga som man gör både i propositionen och i utskottsutlåtandet, att tilläggen väsentligen kommer områdena med skördeskador till godo.

Skulle man rikta någon anmärkning mot jordbruksministern — vilket jag ogärna gör — skulle det vara, att han bort ingripa tidigare när det gällde fördelningen av de medel, som på olika sätt skulle användas för skördehjälpen. Jag tror att han då skulle ha lyckats väsentligt bättre än sedan de stora jordbruksdelegationerna låst fast sig i ståndpunkter, som de ytterst ogärna ville frångå. Jag vet inte om det varit möjligt, men nog förefaller det som om det varit klokt. Nu hade man lagt fram sina förslag och förklarat sig inte kunna gå ifrån dem.

Herr talman! Det skulle kunna vara mera att säga, men jag förstår att flertalet av kammarens ledamöter vill åka hem, så jag skall nöja mig med att hänvisa till motionen nr 712 i denna kammar, som jag och två kamrater under-tecknat och där vi framfört åtskilliga synpunkter utöver vad jag här yttrat. Jag yrkar sålunda, herr talman, bifall till denna motion.

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under återstoden av produktionsåret 1955/56

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Det är ju en stor fråga som här avgöres på sista dagen av riksdagens höstsession, och även om det är bråttom får vi väl skicka med en del kommentarer, innan vi voterar om dessa miljoner.

Det finns en tabell på s. 33—34 i Kungl. Maj:ts proposition, där man försökt få fram skörderesultatet i genomsnitt för naturliga jordbruksområden. Enligt denna skulle Skånes kustland ha fått 98 procent av normal skörd. Detta är det mesta. Södermanland, som ligger på den andra flygeln, skulle inte ha fått mer än 59 procent.

Jag vill göra den anmärkningen, att procenträkningen enligt 4-procentsregeln naturligtvis inte får jämföras med procenträkning i lönesammanhang, ty när det står att jordbruket skall bära 4 procent av en inkomstminskning, så är det fråga om 4 procent av bruttot, och vill man räkna i grovt medeltal kan man säga, att 1 procents minskning av bruttoinkomsten motsvarar ungefär 2 procents minskning i arbetsinkomst, eller företagavinst respektive ökning av företagarförlust. Man bör komma ihåg detta antingen man räknar med underkompensation eller överkompensation, ty det ger en skarpare relief än procentsiffrorna annars skulle göra.

Det är under alla förhållanden svårt att skipa rättvisa i ett sådant sammanhang som detta, men framför allt är det svårt att göra det på detta sena stadium. Vi har i en motion från folkpartiet framhållit, att det varit riktigare att göra en skördeuppskattning från gård till gård. En sådan kunde inte göras för vallarna, ty när man skördade vallarna var det inte klart att det skulle bli en så kraftig torka, och det var väl också svårt att göra det för potatis och rotfrukter, där ju höstens väderlek och den långa växttiden spelar in. Däremot kunde det ha gått be-
träffande stråsådsgrödorna, som stod

på rot. I fråga om dessa var det klart att vi hade att räkna med en stor skördeminskning på grund av exceptionell torka. Att komma och säga att det inte hade gått är ju detsamma som att hävda, att vad vi gjorde år efter år under kriget skulle vi inte kunna göra nu. Det hade gått, och jag vill säga att det material, som herr Andersson i Duncker lämnat i sin motion och ävenledes anfört här i dag, är en utmärkt motivering för den saken.

Vad som därvid är mest värt att lägga märke till är utslaktningen från den tid i början på juli, då torkan satte in hårt, och vidare foderfrågorna inklusive stråfoderfrågan, där man ju kan riskera svårigheter fram på vintern och våren. Det hade givetvis också varit en fördel, om vissa prishöjningar satts in tidigare och vi hade sluppit gå upp i de höga pristoppa som vi nu får. Men här möter vi avigsidan av det kalkyltänkande som behärskar svensk politik. Vi har råkat ut för något slags sifferhypnos, som gör att ingen kan göra något förrän slutresultaten av räkneoperationerna ligger på bordet. Det stod på ett tidigt stadium klart, att man skulle komma under 4-procentsregeln, och vissa prishöjningar borde alltså inte ha behövt föregripa den slutgiltiga regleringen. Jag vill också stryka under att reservbelopp saknas för oförutsedda förhållanden på grund av torkans följder.

Detta är emellertid, herr talman, bara anmärkningar som man kan göra i marginalen, ty ingen kan nu gå ut och uppskatta skörden från gård till gård. Det är fråga om en försummelse, som inte nu kan repareras. Även om man nu lämnar den saken åsido och tar hänsyn till hur man behandlade frågan, sedan materialet var framräknat, blir man dock, som herr Andersson i Duncker tidigare framhållit, en smula förvånad över det sätt på vilket fördelningsfrågan sköttes. Den förste som slog

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under återstoden av produktionsåret 1955/56

larm var väl agronom Odhner, som tydligen på ett tidigt stadium kunnat bli förtrogen med siffermaterialet; senare inströmmade ju vittnesbörden från olika håll. Jag skall be att få anföra några rader ur tidningen Folket i Eskilstuna för den 15 november.

I ledaren säger man: »Det är bönderna på torkområdena som är illa ute. Men det är bönderna i Skåne, som tar hem pengarna.» Litet längre fram fortsätter man: »Allt vad bönderna i Skåne har att sälja av mjölk, smör, ost, gräddde, kött och fläsk — i den mån skörde-förlusterna nu gottgöres den vägen — kan de alltså få ut de högre prisen på.» Detta är alltså denna socialdemokratiska tidnings reaktion den 15 november. Jag skall inte för egen del knyta några reflexioner till detta uttalande.

Däremot skall jag be att få instämma i två meningar i herr Anderssons i Dunker motion som jag tror är obestridliga. Han säger: »Utan de stora skördeskadorna, som inträffat i vissa områden i Mellansverige, hade det med all säkerhet inte blivit några prishöjningar på jordbrukets produkter i höst. I vissa områden får alltså jordbrukarna ökade inkomster endast till följd av att andra områden haft mycket svåra skördeskadorna.» Detta uttalande av herrar Andersson i Dunker, Ericsson i Näs och Andersson i Björkäng tror jag som sagt är alldeles obestridligt.

När denna debatt kom i gång i mitten på november reagerade man som sagt ganska hårt, och den 20 november reste finansministern ned till Halland och sade ifrån, att man kunde inte godta uppgörelsen sådan som den var. Jag erinrade mig, när jag läste TT-referalet av herr Strängs föredrag, ett uttalande som dåvarande jordbruksminister Sträng gjorde i denna kammare den 12 november 1949, då vi också diskuterade en fördelningsfråga — det gällde prisavvägningen mellan mjölk och oljeväxter. Då sade jordbruksminister

Sträng: »Det är inte något riksintresse att träta med jordbrukarna om prisrelationerna. Det är en inre fördelningsfråga, som vi med rätt stor förtröstan kan överlåta åt jordbrukarna själva.»

Nu har herr Sträng alltså en annan och så vitt jag kan förstå mycket riktigare uppfattning än han hade 1949, och han är i det fallet i gott sällskap med stora grupper inom sitt parti. Ty som ett uttryck för hur man ser på dessa spörsmål i det socialdemokratiska partiet får man väl betrakta vad som skrevs i tidskriften Aktuellt den 30 november i år. Jag skall be, herr talman, att få anföra några citat från artikeln i fråga.

Först säger man att det var alldeles självklart, att man borde fördela kompensationen för missväxten så, att de som led den största förlusten också fick den största kompensationen. Ett annat förfarande, säger man, skulle vara uppenbart orimligt. Och man fortsätter: »Men detta var ingenting orimligt för ledningarna i jordbrukarnas ekonomiska organisationer. Och därvid befanns det att jordbrukarna — storbönderna — i Skåne och likartade områden, vilka i allmänhet fått en fullgod skörd, krävde att fördelningen av prisökningsmedel skulle ske så att var och en fick i förhållande till sin leverans av produkter.»

Litet längre ned fortsätter man i det socialdemokratiska informationsorganet: »I den situationen ingrep regeringens socialdemokratiska ledamöter och påkallade nya förhandlingar om den träffade uppgörelsens tillämpning. Det skall här sägas ifrån, att regeringens bondeförbundsledamöter hade samma mening och i fortsättningen satte in stor kraft på att få sina yrkeskolleger i de ekonomiska förbundsledningarna att ta reson.»

Så långt citatet. Till detta citat vill jag endast göra två korta reflexioner: för det första, ifall man hade denna uppfattning i regeringen, varför god-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under återstoden av produktionsåret 1955/56

kände man då uppgörelsen den 9 november? För det andra, om bondeförbundsledamöterna i regeringen var lika intresserade som de socialdemokratiska ledamöterna, varför togs då inte initiativ av det statsråd, som hade att handlägga frågan?

Sedan fortsätter jag att läsa ytterligare ett stycke i Aktuellt: »Det blev sega och hårda förhandlingar. De främsta företrädarna för de ekonomiska organisationerna — godsägare Gösta Liedberg i Lantbruksförbundet och hemmansägare Folke Edblom i RLF — höll envist fast vid ståndpunkten att fördelningen av skadetäckningen var organisationernas enskilda angelägenhet, i vilken ovidkommande icke hade att blanda sig.»

Det är endast att tillägga: Om nu detta är riktigt — det får stå för Aktuells räkning — vidhöll alltså ledningen för dessa organisationer samma uppfattning som jordbruksminister Sträng hade accepterat 1949.

Sedan drar man noten i land i denna artikel med följande uttalande: »För konsumenterna skall det säkerligen kännas lättare att bära bördorna, när de vet att en större del av beloppet går till dem, för vilka det är avsett. Men även jordbrukarna själva måste känna en betydande lättnad över att deras förbundsledningars osolidariska linje icke fick fullföljas. Tusentals jordbrukare — och bland dem mest småbrukare — står i dag i en mycket besvärlig ekonomisk situation, med sina avbrända åkerfält och nedslaktade kreatursbesättningar och med oguldna räntor på gårdar och maskiner. Dessa måste känna det som en välgärning att man med konsumentopinionens och regeringens aktivitet ändå tryggats till en viss kompensation, en bättre utdelning av stödet från det allmänna.»

Här slutar jag med citaten från den socialdemokratiska informationscentralen. Där är man alltså mycket belåten

med vad man åstadkom genom uppgörelsen den 24 november.

Sedan jag alltså har läst litet grand av vad man från den sidan har sagt, kanske det kan vara berättigat att anföra ett litet svar från de ekonomiska organisationerna. Det finns i en ledare i Jordbrukarnas Föreningsblad för den 3 december och är skrivet av Gösta Liedberg. Där ger han en replik, som såvitt jag förstår, går direkt i prick. Han säger: »Har den nu överenskomna överflyttningen av ca 6 milj. kr. från områden med normal gröda» — — — »och från de skånska områdena med lindrigare missväxt» — — — »eliminerat det 'frånstötande draget' av förkastlig skånsk profithunger? I så fall förstår man knappast de stora orden tidigare. I så fall har väl uppgörelsen, låt vara indirekt och oavsiktligt, fått ett högt betyg av dess belackare.»

Jag tycker nog att man kan hålla med herr Liedberg om att ifall det är bra nu, så var det inte så tokigt förut, ty ändringen rör sig om ett tiotal miljoner kronor av de 504 miljoner, som det totaliter rör sig om. En annan sak är ju, om det är bra nu. Det tror inte vi inom folkpartiet, att det är, men det förefaller av utskottsbehandlingen, som om man på socialdemokratiskt håll menade, att nu är det bra eller i varje fall så pass bra det kan bli.

Sedan finns det i denna ledare i Jordbrukarnas Föreningsblad ett yttrande, som man verkligen har anledning att sätta värde på. Där säger nämligen herr Liedberg, när han talar om uppgörelsen och vad som förekom inom delegationen: »Delegationen var, då den frågan kom upp, knappast i tvivelsmål om skåningarnas lojalitet inför en omfördelning till bröders hjälp.»

Här säger alltså en representant för Skåne uttryckligen ifrån, att någon bristande lojalitet från skånsk sida behöver man inte befara. Det är tacknämligt. I det sammanhanget är det endast att

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under återstoden av produktionsåret 1955/56

notera, att den stora högertidningen i Malmö, Sydsvenska Dagbladet, uppenbarligen har totalt missuppfattat situationen, då den dagen efter uppgörelsen den 24 november i en stor rubrik över fem spalter skriver: »Skåne tvingas betala landets skördeskadorna.» Jag noterar med tillfredsställelse, att denna Sydsvenska Dagbladets teckning av läget enligt godsägare Liedberg icke är riktig.

Det är ytterligare en sak i godsägare Liedbergs ledare, som jag måste kommentera, och det är när han säger, att uppgörelsen den 24 november med mjölkclearing kunde man genomföra, därför att man vid de fortsatta förhandlingarna letat upp den gamla ännu gällande fast halvt bortglömda och för andra ändamål en gång tillkomna förordningen angående mjölkavgift av år 1941.

Jag ber att få gratulera förhandlingsdelegationen och vederbörande till denna glada upptäckt. Men herr Liedberg har liksom undertecknad och jordbruksnämndens chef suttit i 1942 års jordbruksutredning och beslutat, att denna förordning om mjölkavgift även under normala fall skulle kunna användas för att utjämna inkomsterna inom jordbruket, och jag tror att jag i kammaren åtminstone tjugo gånger pekat på denna förordning, som man inte velat komma ihåg. Nu är det anledning att gratulera till att man har upptäckt den omkring den 24 november 1955.

Därmed lämnar jag den saken.

Jag har inte gjort några starka personliga uttalanden här, ty när man är i den förmånliga situationen att andra motiverar ståndpunkten, kan man någon gång låta dem få göra det.

Jag konstaterar, att herr Andersson i Dunker nyss sade ifrån, att förhandlingsdelegerade har skött fördelningsfrågan dåligt, så dåligt att det är att missbruka orden, ifall man talar om rättvisa.

Herr talman! Jag skall inte gå igenom det tryckta material som finns här. Jag tror att saken i stora drag är tillräckligt känd. Jag skall därför nöja mig med att säga följande.

För det första tror jag det är obestriddligt att fördelningen sådan den nu är, trots vad som hände den 24 november, icke är rättvis. För det andra vill jag konstatera, att det finns fördelningsinstrument för att åstadkomma en större rättvisa. Den av godsägare Liedberg och andra upptäckta förordningen av år 1941 är icke utnyttjad i sin helhet. Vill man, kan man utnyttja den något hårdare än vad man nu gjort. Förordningen om slaktdjursavgifter kan användas litet mera än vad man gjort för att påverka fördelningen, och det allmänna mjölkprisbidraget är statsmedel, som kan fördelas ut över detta land såsom riksdagen, regeringen och jordbruksnämnden beslutar. Fördelningen är inte rättvis, och det går att göra den rättvisare. Detta är, herr talman, vad jag skulle vilja säga, och sedan vill jag bara tillägga, att den riksdagsman, som här röstar för utskottets förslag, delar ansvaret för att den compensation, som nu skall beslutas, blir mera orättvis än den behöver vara.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till de reservationer, som avgivits av herr Hansson m. fl.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr ADOLFSSON (bf):

Herr talman! Jag skall inte ingå i något svaromål beträffande förhandlingsdelegationens kvalifikationer. Det är givet att de två herrar, som yttrat sig här förut, herrar Andersson i Dunker och Svensson i Ljungskile, är mera kapabla att bedöma de svårigheter som ligger i fördelningsproblemet, och det är ju synd att de inte talat om hur duktiga

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under återstoden av produktionsåret 1955/56

de är, ty i så fall kunde förhandlingsdelegationen innan fördelningen ägde rum ha tillkallat dem som sakkunniga eller experter.

När vi ställdes inför problemet i år med dessa mycket stora skördeskadorna kunde vi lägga märke till att skördeskadorna ingalunda var enhetliga inom mycket stora områden. Man kan säga att det finns stora områden med svåra skador såsom Södermanland, delar av Östergötland och norra Kalmar län, Stockholms län, Skaraborgs län, Värmlands län, norra Älvsborgs län, Västmanlands län m. fl. platser, men även inom dessa områden förekommer det dock ojämnheter. Vi har fått uppgift om att det även inom mycket svårt skördeskadade områden kan förekomma ett mindre område, där skörden varit relativt god, beroende på att man där i behaglig tid haft lyckan att få en åskskur. Att under sådana förhållanden skapa fullständig rättvisa är ingalunda någon lätt uppgift.

De pengar som ställts till förfogande av statsmakterna, de 100 miljonerna, har ju fördelats inom de värst skördeskadade områdena. Som alla vet skall det utgå ett arealbidrag och ett extra leveranstillskott, och vidare har man ställt 20 miljoner till förfogande för att efter ansökan utbetalas i vissa katastrofall. De prisförhöjningar, som man sedan måste genomföra, har ju av naturliga skäl måste göras i stort sett generella. Det enda undantag som gjorts är att i de områden i Skåne, där man fått vidkännas mindre skördeskadorna än 15 procent, får man vara med om att via mjölkavgiften betala de extra tillskott, som tillfaller jordbrukarna i de värst drabbade områdena.

Vidare kan man säga att också slaktjursavgiften om 7 kronor per gris på sätt och vis utgör en clearing, eftersom fläskproduktionen väger betydligt tyngre än mjölkproduktionen i de områden i södra Sverige, där skördeska-

dorna har varit mindre. Man har där gjort gällande att clearingen skulle kunna göras mera omfattande. Vi bör emellertid komma ihåg, att om vi varierar ersättningarna för mycket, så kan spänningen olika områden emellan bli så stor att vi i vår ekonomiska föräningsrörelse inte förmår hålla fronten klar. Om man inför slaktjursavgift i det ena området men inte i det andra, får vi räkna med en »smuggling» av svin från det förra området till det senare. Det går nämligen i dag att forsla grisar per lastbil långa sträckor och att göra det med vinst, om skillnaden i pris är 7—8 kronor per gris. Här skulle vi med andra ord få mycket stora gränsproblem — och någonstans måste ju ändå gränserna dragas.

Sedan har det också gjorts gällande att vi i delegationen icke har tagit hänsyn till de goda skördarna i Skåne och på vissa andra platser. Det är synd att inte skördeskadekartan finns här. Med dess hjälp skulle man ha kunnat demonstera hur skördeutfallet varit i olika trakter. Även i Skåne har man nämligen drabbats av skördeskadorna, och det är endast ett litet område i nordvästra Skåne och i Kristianstads-trakten som skörden har varit normal eller där skadorna varit mindre än 5 procent. Men av dessa i år så lyckligt lottrade områden fick trakten kring Ängelholm och Hälsingborg — i stort sett hela nordvästra Skåne — förra året vidkännas mycket stora skördeskadorna på grund av regnet, och de skadorna fick vederbörande ingen kompensationsför. Jag tycker därför att man här skall se på dessa saker mera objektivt än vad herrar Andersson i Dunker och Svensson i Ljungskile har gjort.

Nu har folkpartiet i detta sammanhang kommit med en patentmedicin, som man själv anser mycket bra, nämligen förslaget om ersättning upp till 96 procent. Det anser man vara ett starkt förslag. Jag måste emellertid säga

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under återstoden av produktionsåret 1955/56

att vi sällan har haft att ta ställning till ett svagare förslag. Det måste nämligen anses fullkomligt omöjligt att göra en sådan fördelning, att alla jordbrukare får bära precis lika mycket av inkomstbortfallet, nämligen 4 procent. Även om man gör en aldrig så noggrann uppskattning, är detta omöjligt. Ty alldeles bortsett från vid vilken tidpunkt skördeuppskattningen sker, kan det ändå uppstå vissa oberäkneliga förändringar, innan skörden är bärgad, och dessa faktorer kan förrycka hela värdet av skördeuppskattningen. Det skulle för övrigt vara en oerhört stor apparat att sätta i gång med en sådan detaljerad uppskattning. Visserligen kan det invändas att vi företog sådana uppskattningar under krisåren, men då hade vi särskilda organ för ändamålet. Hur som helst så ifrågasätter jag om skördeskadeberäkningar över huvud taget kan göras absolut säkra och om inte alltid en del felaktigheter och brister kommer att vidlåda dem. Jag tror inte att en skördeuppskattning av den typ, som föreslagits i folkpartiets motion, skulle ge oss någon absolut rättvisande bild av skördeutfallet.

Men bortsett härifrån: Hur skall det sedan gå till vid fördelningen, så att var och en får 96 procent av sin normala inkomst? Det skulle vara mycket intressant att höra hur professor Ohlin och herr Waldemar Svensson och övriga folkpartimotionärer har tänkt sig lösa det problemet. Det är möjligt att Vår Herre låter folkpartimotionärerna leva länge, men jag tror ändå inte att de blir så gamla att de hinner genomföra en så krånglig och omständlig procedur, som en sådan fördelning skulle vara. Jag tycker därför att den tanke folkpartiet fört fram är verklighetsfrämmande och icke bör tagas med något större allvar vare sig i dagens läge eller i framtiden.

Till sist vill jag säga att vi är mycket väl medvetna om svårigheterna vid för-

delningen av ersättningarna till jordbrukarna för att kompensera dem för lidna skördeförluster, men att uppnå fullständig rättvisa i det stycket tror jag inte står i mänsklig makt. Men det är givetvis mycket lätt att efteråt kritisera, och det är något som man från vissa håll alltid har varit framstående i, och den kritiklusten kommer man helt säkert att lägga i dagen även i framtiden.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är bara ett påstående i herr Adolfssons anförande som ger mig anledning till replik; de allmänna talesätten kan jag lämna därhän. Jag syftar här på herr Adolfssons uttalande, att folkpartiets förslag är fullkomligt orimligt och att det inte finns någon möjlighet att göra en sådan fördelning att varje jordbrukare skulle få 96 procent av den normala inkomsten. Ja, herr talman, detta har ju folkpartiet aldrig föreslagit. Det är en fullständig feltolkning och förvrängning av vad vi föreslagit. Vi har sagt att man borde ha gjort en individuell skördeuppskattning från gård till gård och att man då skulle fått ett bättre underlag för denna allmänna bedömning. Detta är för sent nu, men i det läge som är för handen har vi sagt, att man i alla fall bör göra fördelningen beträffande de olika områdenas genomsnittliga inkomst så, att man inte lägger kompensationen ovanpå de 96 procenten i vissa områden och ger så mycket mindre åt de andra. Den individuella fördelningen herr Adolfsson nämnde har vi aldrig talat om, och det är en fullkomlig felteckning. Och det är det enda, herr talman, herr Adolfsson kunnat anmärka på beträffande vårt förslag. Den anmärkningen hänger totalt i luften.

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under återstoden av produktionsåret 1955/56

Herr ANDERSSON i Dunker (bf) kort genmäle:

Herr talman! Herr Adolfsson ville vara litet elak och sade, att herr Svensson i Ljungskile och jag ansåg oss mycket duktigare än de delegerade som skötte förhandlingarna och trodde att vi skulle ha lyckats bättre. Jag har för min del inte påstått, att jag skulle haft förmågan att göra det bättre i vidare mån än att jag säkerligen känner till förhållandena i mitt län bättre än någon i förhandlingsdelegationerna gjort. Ty hade de grundligare tagit reda på våra förhållanden skulle de säkerligen ha kommit till annat resultat. Jag kan berätta att när jordbruksministern gjorde en studieresa i länet i höstas sade han upprepade gånger, att han aldrig sett någon så svår missväxt som i de områden han reste igenom.

Jag tror att det varit möjligt för förhandlingsdelegerade, om de velat göra en bättre fördelning, att vinna kunskap i detta avseende genom studieresor. Någon fullständig rättvisa har jag aldrig talat om. Det finns säkerligen ingen möjlighet att skapa en fullständig rättvisa i detta fall.

Herr Adolfsson talar om att vi får kontantbidrag och kompensationsersättning och allt möjligt sådant. Det är *med* alla dessa olika slag av bidrag som vi i de mest skördeskadade områdena kommer upp till 34,6 procent, under det att ute i landet i dess helhet man får 56,5 procent.

När herr Svensson i Ljungskile läste upp herr Liedbergs ledare i vilken han förklarade, att det inte förelåg någon brist på solidaritet från de jordbrukares sida, som fått god skörd, så förklarade herr Adolfsson i stället, att här skulle bli en stor handel vid sidan om de ordinarie vägarna och att något sådant kunde man inte gå med på. Jag tror nog att herr Adolfsson behöver tänka om litet på detta område, och om så sker skall han säkert hålla med om att

man inte kan tala om rättvisa i detta sammanhang.

Herr ADOLFSSON (bf) kort genmäle:

Herr talman! Jag har sagt här förut, att någon fullständig rättvisa är fullkomligt otänkbar på detta område vare sig man följer herr Anderssons i Dunker resonemang eller tar herr Svenssons i Ljungskile recept. Beträffande herr Anderssons i Dunker tal om att vi skulle fått en bättre uppfattning om skördeutfallet om förhandlingsdelegerade företagit en studieresa i de skördeskadade områdena, vill jag betyga för herr Andersson i Dunker, att åtminstone många av oss någon gång under sommaren besökt alla de skördeskadade områdena. Men vi har naturligtvis inte kunnat vakta där varje dag. Vi har, herr talman, haft att tillgå de skörderapporter, som lämnats av hushållningssällskapens ombud, vilka ju finns i varje socken, och de uppgifterna får vi väl utgå ifrån är riktiga. Föreligger härvidlag något fel så beror det väl på dem som utsett ombuden i länen.

Vidare skulle jag till herr Svensson i Ljungskile vilja säga, att då han talar om att det enda jag tagit fasta på i folkpartiets motion var de 96 procenten, där folkpartiet inte menade något allvar. Men då blir det ju ännu mindre värde med folkpartiets motion.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp) kort genmäle:

Herr talman! Nu misstolkar herr Adolfsson vårt uttalande i rakt motsatt riktning men lika mycket. Låt mig läsa upp vad som står i vår reservation. Det heter där: »Enligt utskottets mening bör man såsom riktpunkt för en rättvisare fördelning av kompensationen eftersträva, att denna i möjligaste mån icke tilldelas något jordbruksområde, där inkomsten överstiger 96 procent av den normala, och ej heller så fördelas, att den inom något område för upp in-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under återstoden av produktionsåret 1955/56

komsten över 96 procent av den normala.» Vi har inte sagt att man skulle kunna skipa rättvisa i de olika individuella fallen, men vi har sagt att fördelningen skulle kunna göras rättvisare. Nu säger herr Adolfsson att det går aldrig att åstadkomma någon fullständig rättvisa, att någon sådan aldrig kan uppnås. Ja, det är självklart, att man inte kan göra det fullkomligt rättvist, men vad som här diskuteras är att göra det hela rättvisare än nu.

Herr ADOLFSSON (bf) kort genmäle:

Herr talman! Det är väl i alla fall så, herr Svensson i Ljungskile, att det inte ens inom dessa områden, som är aktuella för fördelningen, är entydigt hur skördeutfallet har varit. Det finns variationer från den ena gården till den andra, så att den ena kan ha haft en relativt hygglig skörd medan andra har haft missväxt. Att man här vill komma med 96-procentsregeln och mena att den skall kunna ge ett rättvisare utslag har jag förfärligt svårt att förstå.

Herr HÆGGBLOM (h):

Herr talman! Jag skall bara med några ord ange motivet till att högerpartiet inte motionerade med anledning av propositionen och inte har reserverat sig mot utskottets utlåtande. Motivet har helt enkelt varit att vi har ansett att den överenskommelse som har träffats mellan jordbrukets förhandlingsdelegerade och jordbruksnämnden är den för tillfället bästa lösningen av detta problem.

Vad som gör att vi inte till någon del har velat medverka till förverkligandet av det förslag som skymtar fram i folkpartireservationen är att vi inte tror att det över huvud taget är möjligt att med de medel, som folkpartireservationen anvisar, åstadkomma den rättvisa som åsyftas. Vidare är vi nog av den uppfattningen, att dessa medel inte utan annan skadeverkan skulle kunna ställas till förfogande för detta syfte.

Det är ju det allmänna mjölkpristillägget, mjölkavgifter och slaktdjursavgifter som folkpartiet vill mobilisera för att åstadkomma en annan fördelning av inkomsterna än den som blir följden av utskottsförslaget.

Vad beträffar det allmänna mjölkpristillägget är det tydligt och klart att överenskommelsen som jordbrukarna har gått med på förutsätter att detta tillägg inte skall ändras. Under sådana förhållanden skulle ett tillmötesgående av folkpartikravet på den punkten betyda att riksdagen helt enkelt skulle dra ett streck över den medverkan som jordbrukarna har utlovat för att det hela skall gå i lås. Det skulle betyda att vi skulle få andra utgångspunkter för denna reglering än jordbrukets organisationer har varit med om.

Vad beträffar mjölkavgifterna, som ju enligt folkpartiets förslag skulle tas från de områden i landet där skördeminskningen är förhållandevis liten eller där det rent av varit en skördeökning, är att observera att en del av dessa områden tillhör det produktionsområde som förser de stora skånska konsumtionsorterna med mjölk. Det har inte minst från konsumenthåll inom jordbruksnämndens råd uttalats en önskan, att man vid fördelningen av gottgörelsen enligt denna prisuppgörelse skall se till att de områden som förser de stora konsumtionsorterna med mjölk får en sådan prisförbättring att vi inte riskerar att produktionen inom dessa områden minskar. Detta har sin tillämpning också för skåneområdena.

Vad för övrigt beträffar planen att genom slaktdjursavgifter och mjölkavgifter speciellt inom vissa delar av Skåne åstadkomma en utjämning på det sätt folkpartiet avser vill jag påpeka att resultatet av den kalkylomräkning som har gjorts och som har föranlett dessa nya prisuppgörelser var att man hade att beräkna ett inkomstbortfall, inte på 504 miljoner kronor, som vi nu

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under återstoden av produktionsåret 1955/56

rör oss med, utan 770 miljoner kronor. Att vi nu rör oss med 504 miljoner beror på att av dessa 770 miljoner endast 504 miljoner kunde härledas till skördeskadorna och att det endast var den sistnämnda siffran som var aktuell för tillämpningen av 4-procentsregeln.

Samtidigt har vi fått besked om att resultatet av 1954/55 års reglering betyder ett inkomstbortfall för jordbruket på 512 miljoner kronor. Det var alltså ingen liten siffra som förra årets slutresultat innebar, och vad som nu sker får vi nog i någon mån se mot bakgrunden av att även förra året visade upp skördeskadorna och att dessa rätt kraftigt drabbade en del av de områden från vilka man nu vill ta pengar att överföra till de i år särskilt hårt skördeskadade delarna av landet.

Vad som tilltalar mig i överenskommelsen och i propositionen är att man i någon mån siktar på att även jämna ut olyckor som hände i fjol men vilkas omfattning inte var så stor att 4-procentsregeln sattes i funktion. Man har givit Norrbotten och Västerbotten arealbidrag trots att de inte fyller de kvalifikationskrav som gäller för sådana bidrag i södra Sverige, och man har klokt nog begränsat mjölkavgifterna i Skåne med hänsyn till att stora delar av de områden där, som nu skall betala mjölkavgifter, i fjol hade skördeskadorna som inte kompensterades.

Från den synpunkten tycker jag folktopareservationen är en rätt klen och dålig övergång till det nya system som skall tillämpas nästa år. Detta förutsätter ju resultatutjämning mellan olika skördeår, och det som ligger bakom att man dels inte gått hårdare fram med mjölkavgifter i Skåne och dels givit arealbidrag efter liberalare grunder i Norrland är i någon mån en tillämpning redan nu av en sådan resultatutjämning.

Vad beträffar slaktdjursavgifterna, herr talman, vill jag säga att man måste

ställa sig mycket betänksam till en höjning av dessa inom de delar av landet där fläskproduktionen är som störst. Ty det blir den produktionen som kommer att bli avgörande för hur stort importbehov vi kommer att få under den kommande våren, då vi har att räkna med att det importerade fläsket kommer att ställa sig dyrare än det som kommer att levereras från de svenska producenterna. Jag tror att det ur produktionsinriktningens synpunkt skulle vara en mycket olycklig utväg att öka slaktdjursavgifterna i de områden där vi ändå har att räkna med att få den största hjälpen med att klara konsumtionsbehovet.

Det är detta, herr talman, som är skälet till att jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HANSSON i Önnarp (bf):

Herr talman! Reglerna för fördelningen av den kompensation, som nu utgår för skördeskadorna, torde med säkerhet vara den mest omtvistade detaljen i hela uppgörelsen. Anledningen till att jag här har begärt ordet är främst den reservation, som är fogad till utskottets utlåtande. I alldeles särskilt hög grad skulle jag vilja sysselsätta mig med folkpartiets förslag om att man i god tid borde ha gjort en inventering, där man undersökt och uppskattat framför allt spannmålsskörden ifrån gård till gård och därmed fått ett bättre material att röra sig med vid bedömningen av hur fördelningen enligt ett rättvisare system skulle ha skett. Jag ställer mig fullständigt främmande för att en sådan undersökning skulle ha kunnat få någon betydelse och medfört en rättvisare fördelning av kompensationen. Oavsett att det med en sådan undersökning skulle uppkomma stora praktiska svårigheter, tror jag inte att man därmed på något sätt skulle ha kunnat skaffa sig ett någorlunda hyggligt material.

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under återstoden av produktionsåret 1955/56

Jag har svårt att tänka mig, herr Svensson i Ljungskile, att det är de kreaturslösa jordbruken på de bättre skånska gårdarna som här är i blickpunkten för folkpartiet, eftersom dessa gårdar inte alls eller i varje fall i relativt liten utsträckning berörs av kompensationen. Det måste i stället vara fråga om de gårdar, som har en ganska omfattande spannmålsproduktion och alldeles särskilt en fodersädsproduktion som underlag för sin animaliska produktion. Nu är problemet inte så enkelt, att dessa gårdar bara skulle ha en ensidig spannmålsodling; de har också andra grödor på minst hälften av sin odlade jord. För att få en rättvisande bild av hur skördeutfallet blivit måste detta också beaktas.

Jag tror det skulle vara väldigt nyttigt för herr Svensson i Ljungskile att resa ner till exempelvis Färs och Frosta härader och tala om för sina partivänner, att de betalar för litet ifrån sig. Det skulle kanske vara nyttigt att resa till många andra platser också. Det är inte bara kustremsan ifrån Ängelholm fram till Simrishamn, som det här gäller, utan det är framför allt småbruken och familjejordbruken, som folkpartiet är ute efter. Vidare är det inte företrädesvis de bättre skånska jordarna utan framför allt de svaga jordarna, och de har sannerligen inte fått något skördeutfall, som förtjänar sådana förslag, som folkpartiet framlagt i sin reservation.

Jag skall tala om ett par saker, som alldeles förbigåtts i diskussionen om hur skördeskadorna utfallit. Den ena är, att man inte har tagit i beaktande att det mjölkproducerande skånska jordbruket i ganska stor omfattning fick kosta på sig betydande extra inköp av kraftfoder för att kunna hålla sin mjölkproduktion i gång, när torkan härjade som värst på de vallar, som skulle föda besättningen. Man talar inte heller om att de skånska saftfodergrö-

dorna, foderrotfruktsgrödorna och avfallen ifrån sockerbetsodlingen, ställer till betydande fodersvårigheter. Dessa grödor är avgörande för mjölkproduktionen.

Vidare har vi, i likhet med de flesta andra trakter som torkan har härjat i, bortvisnade vallar. Även nysådden, som visserligen inte påverkat detta årets produktion, har drabbats av skador.

Jag skall fatta mig mycket kort och vill bara till herr Svensson i Ljungskile säga, att mitt betyg för den reservation som Ni varit med att avlämna, och för hela det spekulativa resonemang som rent agitatoriskt måste ligga i den, är att det hela verkar ganska dödfött och vittnar om en sällsynt okunnighet om praktiska ting. Den skulle ha betytt nya orättvisor för vissa grupper inom det skånska jordbruket, vilka inte på något sätt kan sägas vara överkompenserade utan tvärtom.

Slutomdömet blir, att det förvånar mig i allra högsta grad, att ett parti, som i så många olika sammanhang säger sig vilja bekämpa detaljregleringar, här vill framlägga ett förslag som, om det verkställdes, skulle ha frammanat ännu större orättvisor och betytt ganska mycket av den sortens regleringar. Alldeles särskilt förvånar det mig, när ni också i andra sammanhang vill göra anspråk på att vara ett liberalt parti.

Herr talman! Jag vill med dessa ord yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte trötta kammaren med att ta upp någon detaljdiskussion. Jag har ju hört de flesta argumenten i jordbruksutskottet, och jag vet att om man lägger samman dem, slår de ihjäl varandra i tur och ordning. Jag måste emellertid komma med ett genmäle, när herr Hansson i Önnarp säger att vi reservanter vill komma åt småbruket och familjejordbruket.

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under återstoden av produktionsåret 1955/56

Vad reservanterna påyrkat är att man så långt som möjligt skall försöka fördela de sammanlagda medlen på ett sådant sätt, att de i första hand kommer de lantbrukare till godo som icke har fått 96 procents skörd. Sedan må detta drabba Skåne, Södermanland, Dalarna, Värmland, Gotland eller vilket landskap som helst. Det är denna rättvisepincip, som vi har talat för men som herr Hansson motsätter sig.

Men jag kan möjligen hålla med herr Hansson om att det är dödfött att i denna församling tala för ökad rättvisa.

Herr HANSSON i Önnarp (bf) kort genmäle:

Herr talman! Jag konstaterar sålunda, att herr Svensson i Ljungskile här vill ha en detaljreglering, och att det inte bekymrar honom alls om småbrukare och familj jordbrukare i mellersta Skåne och andra kargare trakter där inte fått 96 procents skörd utan bara skulle få betala ytterligare andel av utjämningsmedel. På mig verkar det som om folkpartiet skulle haft lika stor anledning att reservera sig för att det inte finns samma goda jord överallt där vi har jordbruk i vårt land och att det inte regnar så mycket och att solen inte skiner så länge, att det kan växa lika bra på alla dessa ställen.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp) kort genmäle:

Ja, herr talman, visst kan man beklaga sig över allt det som herr Hansson räknar upp, men det tjänar ingenting till. Vad det här är fråga om att ge kompensation för, är skördeskador på grund av torka. Att då tillfälligtvis vara liberal och utan vidare införa dessa liberala principer i ett regleringssystem, som vi redan har, det överlåter jag åt herr Hansson. När vi nu ändå skall försöka ingripa, skall vi ingripa så, att det leder till ökad rättvisa. Det är en god liberal princip.

Herr KILSMO (fp):

Herr talman! Den uppgörelse om livsmedelspriserna för 1955/56, vilken nu behandlas, innebär för Södermanlands lantbrukare inte bara en besvikelse utan ett verkligt dråpslag. Detta dråpslag har överallt i de missväxtdrabbade områdena mottagits med bestörtning och i många fall med förtvivlan. Slaget träffar lantbrukarna både ekonomiskt och moraliskt, och det är svårt att inse hur jordbrukets förhandlingsdelegation skall kunna upprätthålla sitt förtroende för framtiden, då den så fullständigt tappat fattningen inför skåningarnas kända hänsynslöshet.

Jordbrukets förhandlingsdelegation gömmer sig bakom talet om att man inte kan skapa millimeterrättvisa, något som ingen människa vare sig trott eller begärt. Ingen skulle för övrigt ha sagt ett ord, om det blott gällt millimetrar. Men det är alldeles uppenbart att förhandlingsdelegationen och jordbruksnämnden inte kan skilja på millimeter och kilometer, ty vad man åstadkommit är ingenting mindre än en verklig kilometerorättvisa. Denna himlaskriande orättvisa mot de missväxtdrabbade områdena far nu förhandlarna land och rike omkring och försöker försvara. Och hur kan jordbruksutskottet — såsom sker på s. 17 i utlåtandet — anse dessa orättvisor godtagbara? Nog måste rättsbegreppen då vara ganska vida.

Ett grundligt detaljstudium av propositionen kan göra en läsare mörkrädd. Jag skall med några siffror belysa vad där verkligen säges.

Jordbruksnämnden har sammanställt en tabell, som grundar sig på en undersökning av Jordbrukets utredningsinstitut och som ger en detaljerad bild av missväxten och prishöjningarnas effekt i de 64 s. k. naturliga jordbruksområdena. De mindre gårdarna kommer i en något gynnsammare ställning än de större, vilket beror på att samtliga pris-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under återstoden av produktionsåret 1955/56

höjningar är knutna till animalieproduktionen, d. v. s. mjölk, ost och grädde samt kött och fläsk. Potatisen är den enda vegetabilieprodukt som berörs av prishöjningarna. Emellertid har man räknat ut prisseffekten på en normal skörd, och då normal skörd nu inte föreligger blir uträkningen missvisande. För Skånes del redovisas en skörd på 98 procent av den normala. I detta fall kan man nog på goda grunder anta, att prisseffekten helt kan tillgodogöras lantbrukarna. I Södermanland däremot beräknas skörden i år till 59 procent, och prisseffekten uppges utgöra 10 procent, men i själva verket kommer den att stanna vid 5,9 procent. Läger man ihop siffrorna, ser skillnaden mellan Skånes slättbygd och Södermanland ut på följande sätt: Skåne 98 procent av normal skörd, 10 procent prishöjningseffekt = 108 procent, Södermanland 59 procent av normal skörd, 5,9 procent prishöjningseffekt = 64,9 procent.

Nu tillkommer dock för de missväxt-drabbades del arealbidrag, extra leveranstillsätt på mjölk samt för vissa kategorier ett mindre kontantbidrag. Läger man ihop dessa poster ökas inkomstbeloppet med ytterligare 5 procent. En jämförelse mellan jordbrukarnas inkomst i Skåne och i Södermanland visar sålunda en mycket stor differens till sörmlänningarnas nackdel. Nog måtte förhandlarna ha haft dimmiga begrepp om millimeterns längd!

Men inte ens detta är nog, ty hittills har jag endast berört en sida av problemet och den ger trots allt en alltför vacker bild av eländet. Man måste nämligen också hålla i minnet att det finns ett tidigare ingånget avtal mellan jordbrukarna och staten. I detta säges att jordbrukarna i förekommande fall skall bära en förlust på 4 procent. Denna skall då givetvis bäras någorlunda lika av jordbrukarna. I år uppgår förlusten till 165 miljoner kronor, men fördelningsmännen har nog aktat sig för att

redovisa svaret på frågan, hur förlusten bör fördelas.

Enligt min mening bör kompensatio- nen för lidna förluster fördelas så, att inget område får en inkomst, som överstiger 96 procent av normal skörd. Fördelningsmännen synes ha haft en annan mening. Med överlägset lugn har de tilldelat skåningarna 12 procent mer än de är berättigade till. Dessa bär sålunda ingen som helst del av förlusten utan får den övervältrad på de sämst ställda. Det är uppenbart, att det inte finns någon bundenhet vid ett sådant moraliskt begrepp som solidaritet. Det är en gåta, att regeringen kan godkänna den för rättskänslan så djupt kränkande uppgörelsen.

Nu har några bondeförbundsmissionärer med Harald Andersson i Dunker i spetsen framlagt ett förslag i en motion, och folkpartiet har likaså i en partimotion sökt ge uppslag till en bättre lösning.

Harald Andersson och hans medmotionärer har inte föreslagit någon ändring i den gjorda fördelningen. De erkänner visserligen att den är orättvis — hur skulle man kunna göra annat? Men de anser, att orättvisorna måste stå fast och att man inte kan röra dem genom en rättvisare fördelning. I stället utgör motionen en vädjan till statsmakterna att dessa skall låta utgå ett påbud, att skattebetalarna genom en subventionering av 20 miljoner kronor skall vrida rätt vad förhandlarna vridit orätt. Man får leta efter en större uppgivenhet inför skapade orättvisor. Lantbrukarna kan inte komma överens, fastän det finns ett tydligt avtal; därefter ber man konsumenterna betala oenigheten med 20 miljoner kronor! Enligt min uppfattning bör det vara en heder för lantbrukarna att själva bära förlusten, när de åtagit sig det. Gör vi inte det, kan vårt beteende jämföras med den vilda strejken. Och en sådan bankruttförklaring av sunda förnuftet kan

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under återstoden av produktionsåret 1955/56

jag för min del inte underteckna. Det är dessutom fegt att kapitulera inför skåneböndernas oresonliga anspråk.

Man måste göra klart för sig, att även framtiden kommer att gå i jordbrukspolitikens tecken. Överenskommelser måste träffas mellan jordbrukarna och konsumenternas representanter. Dessa sker bäst för alla parter i den ömsesidiga förståelsens atmosfär. En sådan kan aldrig skapas om den ena parten nu och då vill springa ifrån sina förpliktelser.

Folkpartiets motion går en annan väg. Givetvis kan man tänka sig andra vägar till lösning av fördelningsfrågan än dem, propositionen anvisar. För att inga principiella invändningar skall kunna ställas, har vi i motionen icke velat föreslå några sådana nya vägar. Vi vill därför endast att konsekvenserna av de redan föreslagna åtgärderna skall dragas ut så långt att rimlig rättvisa nås. Vi kan inte åtlyda order från Skåne.

Utöver de 100 miljonerna i subventioner, som skall utgå, vill vi sålunda att regeringen skall göra bruk av sin rätt att helt slopa slaktdjursavgifterna i de missväxtdrabbade områdena. En ännu större möjlighet utgör enligt vår mening differentieringen av det allmänna mjölkpristillägget, som utgår av statsmedel.

Ledstjärnan i hela omfördelningsproceduren måste emellertid vara de 96 procenten. Därutöver får ingen gå. Någon överkompensation på de hårt drabbades bekostnad får inte förekomma. Men man får inte tveka att fortsätta på de inslagna vägarna.

Det är just en sådan tvekan som herr Adolfsson och andra har visat. Han förkastar detaljförslag som eventuellt ger mindre orättvisor men accepterar en stor orättvisa, därför att det finns svårigheter att undvika dem. Han säger att folkpartiets förslag är det svagaste, som han någonsin har läst. Likväl bygger

det just på det förslag som finns i propositionen, endast med den skillnaden att folkpartiet drar ut konsekvenserna av propositionens förslag. Herr Adolfsson ger sålunda i verklig mening underbetyg åt sig själv när han säger att folkpartiets förslag är det sämsta som kan tänkas, ty därmed har han ju sagt att också propositionens förslag är det sämsta förslag som kan tänkas. Detta omdöme om propositionens förslag är kanske riktigt, ty det förslaget stannar på halva vägen.

Herr Adolfsson säger också, att man inte kan ta rättvisekravet på allvar, vare sig nu eller i framtiden. I så fall går vi en mycket mörk framtid till mötes.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr Hansson m. fl.

Herr ANDERSSON i Dunker (bf) kort genmäle:

Herr talman! Herr Kilsmo har tydligen inte läst vår motion. Där står nämligen klart utsagt att de 20 miljoner kronor, som vi begär i ökat statsbidrag för täckande av skördeförlusterna, skall användas till ökad ersättning inom de svårast skördeskadade områdena. Det står klart utsagt i motiveringen, och vi slutar med att säga följande:

»Genom den av oss föreslagna åtgärden skulle det statliga subventionsbeloppet ökas från 100 till 120 miljoner kronor. Det synes oss ur statsfinansiell synpunkt inte kunna göras någon allvarlig invändning mot en sådan utökning av subventionsbeloppet. Det kan icke heller sägas, att jordbruket därigenom skulle erhålla överkompensation. Det skall erinras om att enligt den jordbruksuppgörelse, som träffades i våras, kvarstod ett betydande underskott, för vilket jordbruket icke erhöll täckning.»

Till sist framhåller vi vidare:

»Det är enligt vår mening synnerligen angeläget, att staten på det sätt vi föreslagit medverkar till att de svårast skör-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under återstoden av produktionsåret 1955/56

deskadade områdena kan få en bättre ersättning för förlusterna.»

Så står det i motionen, och det är till detta förslag i motiveringen, som vi hänvisar i motionens kläm.

Herr ADOLFSSON (bf) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill för herr Kilsmo påpeka, att jag ingalunda har sagt, att folkpartiet inte skulle eftersträva största möjliga rättvisa. Däremot har jag sagt, att fullkomlig rättvisa är omöjlig att uppnå.

Herr Kilsmo bör inte heller sammanblanda Kungl. Maj:ts proposition och folkpartiets motion. Det väcker bara löje, om han vill göra gällande, att folkpartimotionen på något sätt skulle ha någon likhet med vad jordbruksministern föreslagit.

Jag vill ytterligare beträffande den enligt herr Kilsmos mening mycket orättvisa behandling, som vederfarits jordbrukarna i Södermanland tillägga, att hela subventionsbeloppet på 100 miljoner kronor har fördelats inom de svårast drabbade områdena med skörde-skador över 25 procent. Det finns inte mera pengar att fördela, om inte herr Kilsmo vill donera några miljoner. Då kan vi kanske få en extra tilldelning. De 100 miljonerna har emellertid fördelats inom de värst hemsökta distrikten. Sedan är det bara att beklaga, att dessa skördeskador har uppstått, men vi har inte haft större möjligheter och mera pengar till förfogande.

I övrigt vill jag inte gå in på någon polemik, ty vad herr Kilsmo har sagt är inte mycket att polemisera emot.

Herr KILSMO (fp) kort genmäle:

Herr talman! Om herr Andersson i Dunker menar, att de 20 miljonerna skall tas av de 339 miljonerna, då har herr Andersson i Dunker rätt och jag fel. Men om herr Andersson menar, att de 20 miljonerna, som han talar om, skall tas utöver de 339 miljonerna, an-

ser jag, att mitt resonemang är riktigt. Jag vet mycket väl, att vi fått 100 miljoner i subventioner av dessa 339 miljoner kronor och att dessa tillfallit de missväxtdrabbade områdena. Mot detta har ingen gjort någon invändning. Alla dessa bidrag tillsammans tagna blir emellertid inte mer än 5 procent. Hur man än vrider och vänder på saken, kommer Södermanland att erhålla 69 procent av normal skörd enligt uppgifterna i propositionen och de bästa områdena i Skåne 108 procent. Är det rim och reson att anse, att detta är den enda rättvisa fördelning som man kan komma fram till?

Herr ANDERSSON i Dunker (bf) kort genmäle:

Herr talman! Jag begriper inte herr Kilsmos resonemang. Begär vi i en motion att få statsbidraget utökat med 20 miljoner kronor, begär vi det från staten utöver vad vi begärt förut.

Herr KILSMO (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det föreligger ett avtal mellan staten och lantbrukarna, och detta avtal erkänner ju samtliga partier och även staten. Enligt detta avtal får vi inte, och skall inte heller få, mer än 339 miljoner kronor, d. v. s. 504 miljoner kronor minus 4 procent. Det felaktiga i herr Anderssons i Dunker resonemang är att han vill, att staten skall betala ut ytterligare 20 miljoner kronor utöver avtalet. Det är en idealisk arbetsgivare som herr Andersson vänder sig till.

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Den långa rad av jordbrukspropositioner, som har satt sin prägel på denna höstriktdag, kommer naturligtvis att få betydande återverkningar på politiken även i fortsättningen och med allra största visshet på ett annat sätt än vi har bevittnat i kammarna den senaste tiden. För tillfället framstår ju bondeförbundets chefer som

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under återstoden av produktionsåret 1955/56

måktiga segrare över småbrukarnas krav och konsumenternas intressen, men det vore orimligt, om det intrycket skulle stå sig någon längre tid. Jag tror för min del, att statsrådet Norup blivit segrare i mycket högre grad än vad som är hälsosamt för bondeförbundet och kanske också för koalitionen.

De jämkningar, som skett i jordbruksministerns ursprungliga ritningar, gäller frågor, som från början framförts i kommunistiska motioner. Jag erinrar om vårt förslag att bereda mjölkproducenterna bättre förhållanden genom att höja leveransbidraget. Detta blev visserligen inte höjt så mycket, som vi föreslog, och man har inte heller kombinerat det med en höjning även av de extra mjölkpristilläggen för Norrland, som vi också föreslog, men det är i varje fall ett framsteg som visar, att opposition som understöds av en utbredd folkmening lönar sig. På samma sätt förhåller det sig med anslagen till kontantbidrag, som också hörde till de kommunistiska förslag som i början mycket energiskt avvisades.

Våra invändningar mot regeringspolitiken i jordbruksfrågor har gällt framför allt följande punkter: 1) Den målsättning som går ut på att ytterligare minska småjordbrukarnas inkomster genom att begränsa animalieproduktionen. 2) Utformningen av skörde-skadehjälpen, som blir ett nytt slag mot exempelvis Norrlands hårt drabbade småbrukare men innebär frikostiga statssubventioner till storbönder, däribland även sådana som inte har fått några skörde-skador. 3) Den prissättning som ytterligare sänker levnadsstandarden för arbetare och med dem ekonomiskt jämställda. 4) Den orimliga beskattningen av margarinet. 5) Den avsiktliga fördyringen av kraftfodret, som blir särskilt kännbar för småbönderna efter de senaste årens svåra skörde-skador.

Grundtanken i våra förslag har varit

att den nödvändiga förbättring som vissa delar av jordbruket måste få skall tas ut genom statliga subventioner, inte genom prishöjningar. Med den metod som vi har tillrätt skulle bolagen och de största inkomstagarna få betala en betydande del av de utgifter som man nu pålägger dem som har de sämsta inkomsterna.

Särskilt orättfärdig ter sig regeringspolitiken på den här avgörande punkten efter vad som nu har blivit bekant i fråga om överskottet i statsbudgeten. Regeringsrepresentanterna hävdade som bekant från början, att det inte fanns »utrymme» för subventioner till högre belopp än 100 miljoner. Om vi ginge därutöver, skulle det innebära, sade man, att utlovade skattesänkningar måste skrinläggas och att vi skulle drabbas av allehanda statsfinansiella olyckor. Efter riksräkenskapsverkets upplysningar om hur det förhåller sig med budgetutfallet för i fjol och med statens inkomstökningar i år vet vi att det sammanlagt finns ungefär 1,5 miljard att ta av, d. v. s. sådana inkomster som riksdagen inte tidigare har räknat med. Det finns med andra ord möjligheter att ge jordbruket hela den avsedda ersättningen utan att höja priserna ett enda öre.

Herr talman! Eftersom den kommunistiska gruppen under tidigare debatter utförligt har motiverat varför man bör slå in på en helt annan jordbrukspolitik än den som har signerats av herr Norup, skall jag för dagen inte utveckla denna sak ytterligare. Genom den motion som vi har avgivit i samband med den senaste propositionen har vi fullföljt tidigare förslag, och jag ber att få yrka bifall till denna motion, nr 711 i denna kammare.

Herr PETTERSSON i Dahl (bf):

Herr talman! Det är självfallet att en så besvärlig fråga som denna skall föranleda stora debatter. Alla är väl

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under återstoden av produktionsåret 1955/56

fullt medvetna om att om vi genomför den fördelning som här föreslås, kommer i alla fall en del jordbrukare att anse, att de inte blir tillgodosedda så som de borde bli. Man kan också mycket väl förstå, att de hårdast drabbade områdena — i detta fall t. ex. Södermanland, som herr Andersson i Dunker har talat om — anses böra ha en större del av denna hjälp, men det är kanske inte lätt att komma rättvisan närmare än vi har kommit här.

Vi hade för en och en halv vecka sedan, eller närmare bestämt den 7 december, en stor jordbruksdebatt, där man tvistade om tolkningen av vissa detaljer. Bl. a. jämförde man vår reservation och motion med Kungl. Maj:ts förslag. Herr Svensson i Ljungskile sade då med stora bokstäver och stort patos, att ingen hederlig och intellektuellt redbar människa som jämförde motionen med propositionen kunde påstå, att ståndpunkterna där sammanföll. Han sade en gång till, att den som läser dessa aktstycken inte med bevarad politisk hederlighet och intellektuell redbarhet kan förklara, att någon skillnad inte finns.

Den som vräker ur sig sådant måste naturligtvis själv vara oantastlig, politiskt hederlig, rättskaffens på alla vis och dessutom intellektuellt redbar. Det var därför, herr talman, med stort intresse jag läste den motion han författade om fördelningen av skördeskadehjälpen. Jag tänkte, att där måtte väl den intellektuella redbarheten lysa med särskild glans. Den skulle väl bestå i att man vill att folk i somras skulle ha gått från gård till gård för att bedöma skördeskadorna över hela landet.

Nu säger herr Kilsmo, att folkparti-reservationen i detta ärende helt och hållet sammanfaller med Kungl. Maj:ts förslag. Jag tillåter mig då fråga, om det finns någon som läst dessa båda aktstycken, Kungl. Maj:ts proposition och folkpartiets reservation, och som

med bevarad politisk hederlighet och intellektuell redbarhet kan säga, att synpunkterna i dem sammanfaller. Jag vill bestämt påstå, att den som har mage att säga någonting sådant kan inte göra detta och vara politiskt hederlig eller intellektuellt redbar. Dessa synpunkter måste väl i alla fall ligga så långt ifrån varandra som någonsin kan tänkas.

Herr Svensson i Ljungskile säger nu, att detta är anmärkningar i marginalen och att man inte har menat så mycket med detta. Man har inte tänkt sig att kunna åstadkomma full rättvisa inom de 96 procenten, d. v. s. ingen i detta land skulle få större hjälp än upp till 96 procent. Om det alltså inte menats något med detta, om man inte tänkt sig att det skulle kunna realiseras, vad står då kvar av herr Svenssons motion och reservation? Det är för mig helt obegripligt, att någonting finns kvar.

Nu har herr Svensson i Ljungskile väckt en, som jag förmodar, intellektuellt mycket högtstående motion, nr 690, också i den andra frågan. Han föreslog där att ett halvt öres mjölkavgift skulle utgå på all mjölk. Dessa avgifter skulle bilda en fond, ur vilken pengar skulle tas för täckande av förlusten på smör-exporten. Denna mjölkavgift på ett halvt öre skulle uttagas också från de hårdast drabbade skördeskadeområdena. Märkvärdigt nog föll denna detalj sedermera bort. Herr Svensson glömde den både i debatten och i jordbruksutskottet, och det var kanske ett tecken på intellektuell redbarhet.

Jag har, herr talman, inte kunnat underlåta att i marginalen anföra dessa ord, och jag säger ännu en gång att den som uppträder så, som herr Svensson i Ljungskile faktiskt gjort i jordbruksdebatterna, han skall själv vara intellektuellt mycket högtstående och han skall också vara politiskt redbar. Det kan jag inte anse att herr Svensson i Ljungskile i detta fall varit.

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under återstoden av produktionsåret 1955/56

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! Endast några få ord i anslutning till Kungl. Maj:ts förslag rörande en viss clearing av inkomsterna från jordbruket i Skåne till andra landskap.

Detta förslag har, såsom tidigare i dag framhållits, väckt en viss förvåning i Skåne, och inom flera områden har man till och med ganska kraftigt reagerat mot denna clearing. Nu är det så att Skåne i sin helhet icke undgick skördeskadorna år 1955, om nu något område där i verkligheten gjorde det, ty som herr Hansson i Önnarp redan sagt utgör exempelvis den misslyckade vallskörden också en skördeskada, fastän den inte ger sig till känna förrän nästa år, alltså 1957. Det förhåller sig också så, att de områden i Skåne, som drabbades av stora skördeskaror 1955, också hade mycket stora skördeskadorna 1954. Själv är jag från en bygd i nordvästra Skåne där detta förhållande har varit särskilt markant. Jordbrukarna där ställer sig ju mycket frågande till att de trots två dåliga skördeår skall ge ifrån sig en del av inkomsterna genom en förhöjd mjölkavgift. Det ligger också så till, att det framför allt blir de mindre jordbruket, familj jordbruket i Skånes skogs- och mellanbygder, som får göra de största sammanlagda utbetalningarna. Det är nämligen där vi har mjölkproduktionen, åtminstone är det för dessa som mjölkproduktionen betyder mest för inkomsterna. På Skånes slättbygder, där skörden varit relativt god, har mjölkproduktionen relativt mindre betydelse. Det är inom dessa områden vi har de flesta kreaturslösa jordbruket, vilkas antal säkerligen kommer att öka ytterligare genom de förhöjda mjölkavgifterna. Dessa kreaturslösa jordbruk i Skåne börjar att skapa problem för mjölkförsörjningen inom våra städer, framför allt för Malmöns vidkommande. Det bör även observeras, att det är just den minst lönande delen av jordbruks-

produktionen, nämligen mjölkproduktionen, som drabbas av denna clearing.

Resultatet av clearingen har, herr talman, i stort sett blivit, att familj jordbruket och småjordbruket till största delen får bära de belopp som clearingen omfattar. Jag instämmer, herr talman, med dem som ställer sig något frågande inför detta clearingssystem, och jag hoppas att det inte flera gånger skall bli aktuellt att behöva tillämpa ett clearingssystem.

Herr JONSSON i Strömsund (s):

Herr talman! Så här i uppbrottstimmen skall jag nöja sig med några få kommentarer till detta utlåtande. Jag vill då först säga, att vi nog är på det klara med att det skulle ha varit i hög grad önskvärt med en tillförlitligare uppskattning av skördeskadorna än den som nu skett. Man kanske också i vissa fall har en känsla av att bilden tecknats alltför mörk, att skördeskadorna kanske inte är av alldeles den omfattning som framgår av den gjorda uppskattningen. Det är emellertid inte så stor idé att diskutera om detta för närvarande. Vi har inte något annat att rätta oss efter än vad som är gjort i detta fall, och det tjänar ju inte mycket till att i tankarna försöka konstruera något annat system, som skulle ha använts och som skulle ha varit tillförlitligare. Jag är heller icke övertygad om att det system, som man från folkpartiets sida talat om, skulle ha blivit absolut tillförligt. Däremot är jag fullkomligt övertygad om att detta system skulle ha blivit mycket krångligt och rikt på detaljer. Det är klart att vi skall eftersträva största möjliga rättvisa i dessa fall, men det är också riktigt, som här tidigare sagts, att man ju aldrig kan nå en fullständig rättvisa. Resultatet av den sista förhandlingsomgången blev väl ändå att man kom en bit på vägen mot en större rättvisa, och i den mån det nu var opinionen inom den social-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under återstoden av produktionsåret 1955/56

demokratiska pressen som mest verksamt bidrog till att det här åstadkoms en ändrad fördelning, så tycker jag nog detta är värt att uppmärksammas.

Med hänsyn till att det är mjölkproduktionen i Skåne som drabbas av mjölkavgifterna och att de, som flera talare här framhållit, till övervägande del kommer från de mindre jordbruket, familj jordbruket och småjordbruket, skulle det nog inte ha varit riktigt att pålägga en högre mjölkavgift. En sådan tankegång kunde vi från vårt håll i varje fall inte vara med om.

Slaktdjursavgiften skulle givetvis ha kunnat tagas till större, men tar man till den alltför stor, riskerar man att det uppstår vissa manipulationer med överflyttning av slaktdjur från områden, där man har denna avgift, till områden där man inte har den. Det är riktigt som godsägare Liedberg i detta sammanhang sade, att det inte finns någon järnridå för slaktdjur.

Vad sedan gäller arealbidragen, så har utskottet framhållit, att sådana bidrag bör utgå även till vissa gränsområden till de ursprungligen tänkta arealbidragsområdena. Vi vet att det finns sådana gränsområden — jag tänker speciellt på vissa delar av Västerbottnen — som bör komma i fråga här. Det gör kanske att bidragen blir något mindre än 50 respektive 25 kronor per hektar, men i stället blir rättvisan något större.

Jag vill i detta sammanhang beklaga, att småbruk med mindre än 2 hektar åker har avstängts från möjligheten att erhålla arealbidrag. Missväxten och torkan torde väl ha drabbat även småbruket, och det skulle väl ha gått på något sätt att klara administrationen. Jag tycker dock att den frågan inte är av sådan storleksordning, att det är motiverat att fördenskull börja ändra på den uppgörelse som har träffats. Personligen har jag stor respekt för de personer som för jordbruksförhandlingarna

såsom ombud för de olika parterna. Jag har den uppfattningen, att de är mycket kunniga och att de har försökt att objektivt och rättvist klara upp de här frågorna.

Vi har nu kommit överens om att vi har skyldighet att gemensamt betala de förluster som den vackra och torra sommarens medförde, och då vi dessutom brukar godkänna uppgörelser som har träffats vid förhandlingar mellan parterna, finns det väl ingen anledning att förfara på annat sätt i detta sammanhang.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Under detta anförande återtog herr talmannen ledningen av förhandlingarna.

Herr AHLSTEN (fp):

Herr talman! Det har under denna debatt sagts en hel del hårda ord om förhandlingsdelegationen och jordbruksnämnden, som haft i uppdrag att verkställa denna justering av kalkylunderskottet. Jag skall inte på något sätt försöka prestera något försvar för vårt handlingsätt, men jag vill dock ha sagt att vi, med de resurser som stått oss till buds, framför allt vad gäller subventionsmedel, har försökt göra det bästa möjliga av situationen.

Det är inte juste att röja något från förhandlingar, men då man här i kammaren i dag har låtit påskina, att det särskilt skulle vara skåningarna som motsatt sig ett clearingförfarande, vill jag i rättvisans intresse säga ifrån, att motståndet mot ett clearingförfarande har kommit från annat håll och inte har någon som helst hemortsrätt i Skåne. Jag tycker det är hedervärt att skåningarna intagit denna ståndpunkt.

Det har här talats om rättvisa, men jag vill säga att det inte är så lätt att skapa rättvisa. Man kan se att det finns

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under återstoden av produktionsåret 1955/56

vissa öar, där det redovisas skördeskadorna på 40—50 procent, under det att skördeskadorna runt om en sådan ö uppgår till bara 20 procent, och man frågar sig vad det kan bero på att det finns sådana öar, där skördeskadorna blivit särskilt stora. När man undersöker saken finner man, att det är en person som har lämnat uppgifterna från två—tre socknar och som har bedömt läget annorlunda än sina kamrater, och på detta sätt har det uppstått en ö. Vi kunde inte ta hänsyn till dess öar utan fick räkna ihop tio församlingar och ta ett medeltal samt göra utdelningen allteftersom skördeskadorna var mellan 25 och 35 procent eller över 35 procent.

Skulle det inom dessa öar redovisas mycket stora skördeskadorna — det finns härl som är mycket behjärtansvärda — får man ge hjälp från de 20 miljoner som går ut i form av kontantbidrag. Sörmland har inte fått minst i detta avseende.

Det finns en tabell på s. 33 i den kungl. propositionen som är intressant i och för sig, även om det är beklagligt att den inte är fullständig. Herr Kilsmo sade att det för Sörmland redovisas 69 procent, men i tabellen står det att skörden i Sörmland utgjorde 59 procent av normalt produktionsvärde. Siffrorna för normal skörd bygger emellertid på de siffror som hushållningssällskapets uppgiftslämnare ger. Där ingår hö och fodersäd men inte animalieproduktionen. Följaktligen kan man inte jämföra denna tabell direkt med underskottet i kalkylen. Har man fått litet foder, återverkar det naturligtvis på animalieproduktionen och påverkar kostnadsidan. Om man ändå gör ett försök att jämföra tabellen med kalkylunderskottet skall man finna, att Sörmland har fått 59 procent av normal skörd. Prishöjningen ger emellertid 10 procent, och arealbidrag, leveranstillsätt och kontantbidrag motsvarar enligt

jordbruksnämndens omräkning 15 procent.

Sedan har de fått tre och ett halvt öre per liter mjölk av de 6,3 miljoner kronor som har kommit från Skåne. Dessutom har de fått stöd för den stora utslaktningen inom området, och man kan beräkna detta till ca 6 procent av det hela. Det betyder att Södermanland har kommit upp till 90 procent.

Jag kan såsom ett ytterligare exempel anföra Kalmar läns norra del, som har drabbats hårt. Där har man 57 procents skördeutfall, således ännu mindre än Sörmland. 16 procent har man fått genom höjning av priserna — man har nämligen mer animalieproduktion där än i Sörmland — och 15 procent har det statliga bidraget gått till. De extra mjölk- och köttbidragen uppgår även här till ca 6 procent, varför man är uppe i nära 100 procent inom detta område. Men sedan finns det andra områden, med mellan 20 och 25 procents skördeskadorna, som bara har fått prishöjningarna, och de kommer faktiskt inte upp till lika stor ersättning för skördeskadorna som vissa av områdena inom de hårdast drabbade delarna av landet, efter den fördelning som har skett i sista omgången.

Vi har försökt göra det bästa möjliga av den situation som föreligger, och jag vill gärna ha sagt att det inte har varit lätt för förhandlingsdelegationen att finna en lösning, men vi har ändå försökt att så långt som det är möjligt vinna rättvisa, även om naturligtvis en omgång, där man skulle ha studerat varje gård inom området för sig, skulle ha kunnat ge ett annat resultat.

Jag vill säga till herr Andersson i Dunker, att vi har i förhandlingsdelegationen tilldelat hela Södermanlands län 50 kronor i arealbidrag, men lantbruksnämnden i länet har ansett att detta var för mycket inom vissa socknar och menat, att det får räcka med

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under återstoden av produktionsåret 1955/56

25 kronor i arealbidrag inom dessa områden, och vi har inte haft annat att göra än att följa lantbruksnämndens förslag. Det åskådliggör, hur ett generellt bedömande av några personer kan bli missvisande när det gäller skördeuppskattningen.

Med dessa ord, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Nelander* (fp).

Herr ANDERSSON i Dunker (bf):

Herr talman! Att vissa områden i Södermanlands län fått något så när hygglig skörd, vet vi mycket väl, herr Ahlsten. Det är två socknar på gränsen mot Västmanland, Öja och Västermo, som vi aldrig räknat med skulle få annat än på sin höjd 25 kronor i arealbidrag, men i övriga socknar var skörden ofantligt mycket sämre. Det var alltså ingen nyhet herr Ahlsten kom med.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande utskottets i *punkten A. 1)* gjorda hemställan, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i denna del dels ock på bifall till motionen II: 711 av herr Holmberg och fru Nilsson i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Beträffande *punkten A. 2)* gav herr talmannen propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Nils Hansson m. fl. avgivna reservationen; samt 3:o) bifall till motionen II: 711 i motsvarande del; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Ljungskile begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) angivna propositionen efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten A. 2) i utskottets utlåtande nr 43, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den i fråga om denna punkt avgivna reservationen av herr Hansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Svensson i Ljungskile begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgavs 126 ja och 37 nej, varjämte en av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten A. 2).

Beträffande *punkten A.3)* framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till motionen II: 712 av herr Andersson i Dunker i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

På därå av herr talmannen givna propositioner biföll kammaren härefter vad utskottet hemställt i *punkterna A. 4)* —A. 6).

I fråga om *punkten A. 7)* gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den beträffande punkten avgivna reservationen av herr Nils Hansson m. fl.; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Ljungskile begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Höstsessionens avslutning

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten A. 7) i utskottets utlåtande nr 43, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen av herr Hansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Svensson i Ljungskile begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 120 ja och 39 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten A. 7).

På därå av herr talmannen framställda propositioner biföll kammaren vad utskottet hemställt i *punkterna A. 8) och A. 9)*.

Slutligen framställde herr talmannen i avseende å *punkten B.* propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan; 2:o bifall till motionen II: 712 av herr Andersson i Dunker m. fl. i motsvarande del; samt 3:o bifall till motionen II: 711 av herr Holmberg och fru Nilsson i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

§ 6

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från utrikesutskottet:

nr 398, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande dels av tilläggsprotokoll nr 6 och 7 till överenskommelsen den 19 september 1950

angående upprättande av en europeisk betalningsunion, dels ock av ett europeiskt monetärt avtal;

från statsutskottet:

nr 391, angående tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1955/56; samt från jordbruksutskottet:

nr 395, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under återstoden av produktionsåret 1955/56 jämte i ämnet väckta motioner.

Slutligen anmälades och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 373, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § lagen den 1 december 1950 (nr 599) om ersättning för mistad fiskerätt m. m.

§ 7

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till Sveriges riksdags beslut under riksdagens vår- och höstsessioner år 1955.

§ 8

Justerades protokollsutdrag.

§ 9

Höstsessionens avslutning

Herr TALMANNEN anförde:

Med detta plenum har kammaren slutfört det arbete som ålegat årets höstsession att utföra. Enligt riksdagsordningens § 2 avslutas årets riksdag först den 31 december. Endast oförutsedda händelser kan dock föranleda riksdagen att efter denna dag ånyo sammanträda. Årets riksdag har haft att utföra sitt arbete under iakttagande av stark återhållsamhet i ekonomiskt avseende.

Det har gällt för riksdagen att medverka i strävandena att dämpa de starka expansionstendenser som förefunnits

Höstsessionens avslutning

inom både den enskilda och den offentliga delen av företagsamheten. På grund härav har måst uppskjutas eljest väl motiverade åtgärder av olika slag på skilda områden av den samhällliga verksamheten.

Det har dock varit möjligt att även i år fullfölja den översyn av sociallagstiftningen, som är en av riksdagens många betydelsefulla uppgifter. Den ekonomiska hjälpen till änkor har sålunda förbättrats, och riksdagen har ju som en av de viktigaste arbetsuppgifterna under höstsessionen haft att antaga en helt ny socialvårdslag.

Riktlinjer har även vid denna riksdag uppdragits för utbyggnad och förbättring av yrkesutbildningen. Till de viktigaste besluten får också räknas den nya banklagstiftningen och inrättandet av ett sjöfartsverk.

Andra kammaren har ägnat arbetsuppgifterna sedvanlig grundlighet. Samarbetet har varit gott. Vi har rätt vara stolta över den anda av samförstånd och gott kamratskap som präglar svenskt parlamentariskt liv.

Första kammarens talman Johan Nilsson avgår i dag från det talmanskap han under så många år och med så stor skicklighet utövat i vår medkammare.

Jag finner mig böra uttala ett tack vid detta tillfälle till talman Johan Nilsson för det sätt varpå han alltid eftersträvat att främja ett gott samarbete mellan riksdagens båda kamrar. I en mångfald ting är goda kontakter mellan kamrarna erforderliga för tillgodoseendet av riksdagsarbetets effektivitet. Talman Johan Nilsson har i hög grad varit medveten härom, och det har varit honom mycket angeläget att genom hänsynstagande och jämkningar upprätthålla ett intimt samarbete. Härför framgår jag till Johan Nilsson ett uppriktigt tack.

När vi nu åtskiljas uttalar jag å egna och vice talmännens vägnar ett tack till kammaren för visat förtroende och överseende. Jag framgår också presi-

diets tack till sekretariat och övrig personal för ett plikttroget utfört arbete.

Jag ber att få tillönska alla en god jul och ett gott nytt år och förklarar höstsessionen avslutad.

Härefter yttrade

Herr HALLÉN:

Herr talman! Ärade kammarkamrater! Å andra kammarens vägnar vill jag betyga dess tacksamhet och varma erkännande av det förtjänstfulla sätt varpå Ni under det år, som nu snart lyftar, lett våra förhandlingar. Under särskilt vårriksdagen förelåg flera komplicerade omröstningar, som ställde stora krav på talmannen, och Ni infriade dem till fullo genom den oväld och klarhet, som kännetecknade Er ledning. Vi tillönskar Eder en hugnesam och vederkvickande julhelg.

När vi nu, kammarkamrater, vänder åter till våra hembygder för att begå den stora högtiden, sker det med glada känslor, dock med inslag av vemod. Vi famnas av hembygdens anda, kära fränder och vänner möter oss, visserligen går jultidens forcerade tempo ut över både stad och land och avlägsna bygder, men i alla fall ute i bygderna ej i det forcerade tempo, som utmärker storstaden. Vi får tid att lyssna till kära toner från vår barndoms dar och se bilder, som manar till besinning, skrida oss förbi. Men då kommer vemodsdraget in i bilden: julen är ju inte bara barnens och hemmets högtid, den är också fridens och försoningens helg. Och vi hör de mäktiga orden om »skon, som krigaren bar i stridslarmet och manteln, som sölades i blod, allt sådant skall uppbrännas och av eld förtärt vara». Men vi ser å andra sidan att fridsriket dröjer. Som i ett nötskal ges oss dagens läge i rapporterna om blodiga träffningar vid Genesarets sjö, över Betlehem svävar inga vingade skaror, där dånar stridens gråa fåglar fram. Och dessa ting är ju blott avsnitt

Höstsessionens avslutning

ur ett än större drama, som kan spela opp. Men likväl tystnar inte fredens och förnuftets stämmor. Freden håller om ock med möda sina positioner. Och till julottans ord om »frid på jorden» kan vi knyta an många hoppfulla varsel. Hoppet är vår eviga följeslagare. Må det

gästa oss, så att vi må kunna fira jul i en ljus förträstan.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 12.42.

In fidem
Gunnar Britth

Fredagen den 23 december

Kl. 12.00

Jämlikt bestämmelse i § 5 riksdagsstadgan hade tillkännagivande blivit vederbörligen utfärdat därom, att justering av de kammarens protokoll, som vid höstsessionens slut återstode ojusterade, komme att denna dag kl. 12.00 försiggå i kammarens justeringsrum; och tillstädeskommo därvid följande ledamöter:

Herr *talmannen*,
» *Dahlén* och
» *Helén*.

Protokollen för den 13, den 14, den 15, den 16 och den 17 innevarande december upplästes för justering och blevo av kammarens tillstädesvarande ledamöter godkända.

In fidem
Gunnar Britth
